

**Západočeská univerzita v Plzni**

**Fakulta filozofická**

**Diplomová práce**

**Projevy teorie nového regionalismu  
v jihovýchodní Asii a jejich vliv na ekonomický  
růst tohoto regionu**

**Bc. Ludmila Toušková**

Plzeň 2016

**Západočeská univerzita v Plzni**

**Fakulta filozofická**

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

**Studijní program Politologie**

**Studijní obor Politologie**

**Diplomová práce**

**Projevy teorie nového regionalismu  
v jihovýchodní Asii a jejich vliv na ekonomický  
růst tohoto regionu**

**Bc. Ludmila Toušková**

*Vedoucí práce:*

PhDr. Linda Piknerová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016 .....

Na tomto místě bych chtěla poděkovat PhDr. Lindě Piknerové Ph.D. za její pomoc při tvorbě práce a odborné vedení, stejně jako za všechny užitečné rady i připomínky.

## Obsah

1.	Úvod .....	8
2.	Regionalismus a jeho vývoj .....	17
2.1	Region jako pojem .....	19
3.	Teorie nového regionalismu .....	25
4.	Regionalismus v jihovýchodní Asii .....	33
5.	ASEAN a jeho proměna .....	40
5.1.	Vznik a formování ASEAN .....	40
5.2.	Posílení ekonomické integrace ASEAN .....	44
5.3.	ASEAN a vnější vztahy .....	49
5.4.	Charta ASEAN .....	54
6.	Zhodnocení vlivu NRA na růst ASEAN .....	56
7.	Subregionální integrace v jihovýchodní Asii .....	59
7.1.	Indonésie-Malajsie-Singapur .....	62
7.2.	Indonésie-Malajsie-Thajsko .....	69
7.3.	Brunej Darussalam-Indonésie-Malajsie-Filipíny růstová oblast východního ASEAN .....	75
8.	Závěr .....	80
	Seznam pramenů a literatury .....	87
	Literatura .....	87
	Prameny .....	95
	Resumé .....	100
	Seznam příloh .....	102

## SEZNAM ZKRATEK

ADB	Asijská rozvojová banka
AFTA	Zóna volného obchodu ASEAN
APT	ASEAN+3
ARF	Regionální fórum ASEAN
ARIC	Asijské regionální integrační centrum
ASA	Asociace jihovýchodní Asie
ASEAN	Sdružení států jihovýchodní Asie
BIDA	Průmyslová rozvojová autorita Batam
CEPT	Společný efektivní preferenční tarif
ČLR	Čínská lidová republika
EABC	Obchodní rada pro východní Asii
EASG	Východoasijská studijní skupina
EAVG	Skupina východoasijské vize
EPAs	Dohody o ekonomickém partnerství
EPG	Skupina významných osobností ASEAN
FDI	Přímé zahraniční investice
FTAs	Dohody o volném obchodu
GATT	Všeobecná dohoda o clech a obchodu
HDI	Index lidského rozvoje
HDP	Hrubý domácí produkt

IGO	Mezinárodní vládní organizace
IMF	Mezinárodní měnový fond
IMS-GT	Indonésie-Malajsie-Singapur růstový trojúhelník
NAFTA	Severoamerická dohoda o volném obchodu
NGO	Nevládní organizace
NRA	Nový přístup k regionalismu
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
PPP	Partnerství soukromého o veřejného sektoru
PROGRESS	Partnerství pro dobré vládnutí, spravedlivý a udržitelný rozvoj a bezpečnost
PTAs	Preferenční obchodní dohody
RM	Malajský ringgit
RTAs	Regionální obchodní dohody
SEATO	Organizace jihoasijské smlouvy
SIJORI	Singapur-Johor-Riau růstový trojúhelník
SMEs	Malé a střední podniky
TAC	Smlouva o přátelství a spolupráci
UNCTAD	Konference OSN o obchodu a rozvoji
UNDP	Rozvojový program OSN
ZOPFAN	Deklarace o zóně míru, svobody a neutrality

## 1. Úvod

Přístup k problematice regionalismu se stejně jako jeho obsah proměňoval v čase. Historicky můžeme nalézt hned několik odlišných pohledů na teorii regionalismu. První pokusy o přesnější definici regionální integrace, která by se odlišovala od podobných termínů, se objevily již u Ernsta Haase. Ten ve své knize *The Uniting of Europe: Political, Social and Economic Forces* z roku 1958 poskytl jednu z prvních definic integrace. Jeho definice hovoří o integraci jako o dynamickém procesu s ideovým přesahem (Haas dle Cihelková a kol. 2007 : 37). O zhruba 10 let později se o další konceptualizační pokrok v oblasti integrace postarali Joseph Nye a Johan Galtung. Na těchto základech pak vznikají samotné teorie regionální integrace.

Regionalismus je procesem, který v sobě propojuje politické a ekonomické prvky integrace. Z tohoto důvodu se i teorie zkoumající regionalismus dělí na politologické a ekonomické teoretické směry. Vzhledem k zaměření mého studia jsem se však rozhodla v této diplomové práci zběžně představit pouze několik politologických teoretických směrů.

Politologové se regionalismem zabývají především s ohledem na vysvětlení politického nebo institucionálního kontextu daných integračních snah. Asi nejvlivnějším teoretickým směrem v této oblasti byl funkcionalismus a později neofunkcionalismus, který z funkcionalismu vycházel. V tomto úvodu není důležité tyto přístupy přesně definovat. Je ovšem důležité uvědomit si, že až do konce studené války byla většina teoretických přístupů zabývajících se regionalismem zaměřena z větší či menší části na evropský regionalizační proces. Teorie zaměřená na evropskou integraci ovládla celý diskurz a naprosto zatlačila do pozadí pokusy o teoretické ukotvení mimoevropských integračních procesů. To je do jisté míry pochopitelné, jelikož v té době převládal na půdě akademické obce názor, že všechny integrační procesy ve světě se budou ubírat analogicky s evropskou integrací.



Stejně jako několik teoretických směrů můžeme identifikovat i několik fází regionalismu. Ty se liší především charakterem aktérů zapojených do integrací i typem projektů, které vznikaly<sup>1</sup>.

Za první fázi regionalismu můžeme v zásadě označit již období od 30. let 20. století, kdy se v mezinárodním prostředí začaly objevovat procesy, které vedly k vytváření určité spolupráce mezi dvěma (a více) státy a redukcí, či naprostému odstranění, diskriminačních překážek mezi nimi. Tento trend začal být označován jako regionální integrace. Daná vývojová fáze je často označována jako fáze tzv. zlovolného regionalismu. Ta byla ztotožňována se snahou Německa a Japonska stát se dominantními mocnostmi ve svých regionech, což ve svém důsledku bylo jednou z příčin vypuknutí 2. světové války. V této etapě tedy převažoval mocenský motiv, který vedl k regionalistickým tendencím, nad motivem ekonomickým. Neznamená to však, že by již v této době nedocházelo k jisté liberalizaci trhu na základě ekonomických motivů (Cihelková a kol. 2007: 16–17; Cihelková 2010: 1).

Od 50. let můžeme hovořit o druhé vlně regionalismu. Čtenáři jistě neujde, že i dělení vývoje tohoto konceptu je spjato s obdobím studené války, bipolárním uspořádáním světa, rigiditou mezinárodního systému a obecně vším co s sebou studenoválečná situace přinesla. V této době můžeme za hlavní motivy regionalismu považovat ekonomické faktory. Spojené státy americké byly velkým propagátorem multilaterální liberalizace. Díky tomu a inspiraci evropským integračním procesem, který v dané době započal, vznikaly celosvětově nové regionální obchodní dohody a jiné kooperativní organizace jako rozvojové banky atd. Velkým problémem však bylo, že spolu s narůstajícím počtem těchto dohod a jiných uskupení narostl do obrovského rozměru také byrokratický aparát. Ne všechny aktivity však byly úspěšné. Plně se v mimoevropských oblastech

---

<sup>1</sup> Vždy záleží na pohledu autora. Kučerová uvádí navíc fáze tzv. militantního a ekonomického regionalismu. Naproti tomu Söderbaum se domnívá, že regionalismus můžeme dělit pouze do dvou fází před a po 2. polovinou 80. let 20. století (srovnej Kučerová 2006a: 76; Söderbaum 2003: 3–4).

projevila obtížnost přenést zkušenosti evropské integrace do jiných geografických, historických, ekonomických a sociokulturních podmínek (Cihelková 2010: 1–2; Fawcett 2005: 27–28).

Tento jednosměrně zaměřený diskurz výzkumu se však mění na přelomu 80. a 90. let 20. století. Stejně jako v jiných oblastech výzkumu, které jsou nějak spojeny s mezinárodním systémem, i v souvislosti s regionální integrací představuje konec studené války zásadní vývojový mezník. Zhruba od 80. let (v závislosti na přístupu autora) se v mezinárodním diskurzu můžeme setkat se změnou strategií a přístupů, které aktéři zaujímají v souvislosti s regionální integrací a regionalismem obecně.

Nový přístup k regionalismu je charakteristický mnoha inovativními prvky. Zmiňme hned na začátku například snahu o zapojení nestátních aktérů do procesu regionalizace; nárůst počtu *regionálních obchodních dohod*, které do jisté míry nahradily *preferenční obchodní dohody* charakteristické pro předchozí období nebo překonání již neaktuálního vztahu mezi regionální kooperací a geografickou blízkostí spolupracujících regionů. Nový regionalismus vychází spíše z předpokladu spolupráce založené na sdílených rysech daných aktérů. I díky tomu nabývá spolupráce mezi jednotlivými aktéry nových podob, jako je rozvoj kulturní, sociální nebo bezpečnostní spolupráce. Díky těmto a mnohým jiným znakům nové vlny regionalismu mohly začít vznikat také zcela nové typy projektů na subregionální nebo interregionální úrovni.

Já jsem se ve své diplomové práci rozhodla věnovat právě novému regionalismu, jelikož se domnívám, že i přes rozsáhlou kritiku<sup>2</sup>, představuje dnes tento přístup dobrý nástroj k vysvětlení vývoje integračních procesů. I přes to,

---

<sup>2</sup> Mezi slabá místa tohoto teoretického přístupu patří například zvýšení nejasností mezi pojmy integrace a spolupráce. Výzkumníci by si měli být vědomi, že nový regionalismus nezahrnuje jen integrační snahu. Zahrnuje do svého centra výzkumu i spolupráci jako na příklad regionální fóra. Spolupráci vnímá nový regionalismus jako předstupeň integrace. Není však nikdy zcela jasné, v jakém bodě se spolupráce mění v integraci (Kratochvíl – Waisová 2009: 71–72). Jiní výzkumníci zase podrobují kritice rozdíly mezi starým a novým regionalismem, které jsou podle jejich názoru vytvořeny uměle (Warleigh-Lack 2008: 43–48).

že na mezinárodní úrovni je tento směr rozsáhle diskutován a existuje mnoho autorů, kteří přispívají jeho rozvoji, v českém akademickém prostředí zůstává nedoceněn. Ještě menší pozornost se mu pak věnuje v souvislosti s mimoevropskými regiony. Pokud se zaměříme na zahraniční autory věnující se danému tématu, můžeme jako nejvýznamnější uvést Björna Hettneho, Jagdishe Baghwatiho nebo Frederika Söderbauma, z jejichž práce budu v teoretické části své práce čerpat. Krom toho hodlám pracovat také s díly českého akademického prostředí. Především s pracemi Evy Cihelkové a Šárky Waisové. A jelikož se má práce zaměřuje na region jihovýchodní Asie, nesmím opomenout ani práce Kanishky Jayasuriya, Charlese Harvieho a Hyun-Honn Lee, z českého prostředí pak Zuzany Stuchlíkové, kteří se regionalismu v daném regionu věnují.

Má diplomová práce se v návaznosti na předchozí skutečnosti hodlá zabývat projevy nového regionalismu v regionu jihovýchodní Asie. Jejím cílem je pak poukázat na reálné projevy teorie nového regionalismu v tomto regionu a pokusit se ukázat souvislost mezi jejich existencí a ekonomickým růstem daného regionu. Jsem si sice vědoma toho, že ekonomický růst není ovlivňován pouze jedním faktorem, avšak domnívám se, že význam praktického vlivu tohoto fenoménu není zcela doceněn. Navíc v českém prostředí neexistuje dostatečné množství literatury, která by se věnovala dané teorii v souvislosti s oblastí jihovýchodní Asie. Setkáváme se s odbornými publikacemi, které se zabývají projevy nového regionalismu v Evropské unii, Africe atd. Nicméně region jihovýchodní Asie je praktickými projevy této teorie také charakteristický a regionální procesy, které na tomto základně vznikají, se těší od svého počátku velice příznivým výsledkům. Avšak i přes jejich úspěchy jsou tyto procesy velice málo studovány i na mezinárodní scéně. Z těchto důvodů se domnívám, že bychom neměli studium této oblasti opomíjet, a naopak se zaměřit na úspěšné propojení teorie a praxe, které by s ohledem na odlišné podmínky mohlo být inspirací pro vznik podobných procesů v jiných podmínkách.

Tento region jsem si vybrala zcela záměrně, jelikož v českém prostředí zatím neexistuje dostatek takto tematizovaných prací. Což má do jisté míry souvislost i s mírou studovanosti daného regionu obecně. Pokud se již někteří čeští akademici zabývají Asií, pak se jejich pozornost většinou upíná pouze k Číně, Japonsku nebo Indii. V České republice se ani nedá mluvit o existenci jihoasijských studií obecně, s výjimkou vietnamistiky a indonéistiky obnovené na FF UK v akademickém roce 2011-2012 (Petrů 2011: 1–2).

Vzhledem k zaměření mé práce je nutné hned v tomto úvodu lépe definovat region jihovýchodní Asie, kterým se hodlám zabývat. Jihovýchodní Asie je jedním z pěti regionů Asie podle dělení Organizace spojených národů (OSN) (OSN 2013). Význam tohoto regionu je dán několika faktory. Za prvé se jedná o region s velice strategickou pozicí<sup>3</sup> a dále zde existuje velmi dynamický ekonomický potenciál. Pokud se zaměříme na fyzicko-geografickou definici tohoto regionu, musíme zohlednit jeho rozdělení na dva subregiony pevninské jihovýchodní Asie a ostrovní jihovýchodní Asie. Do kontinentálního subregionu potom řadíme Myanmar, Thajsko, Laos, Kambodžu a Vietnam. Ostrovní subregion jihovýchodní Asie se pak skládá ze Singapuru, Bruneje, Indonésie, Filipín a Východního Timoru. Zvláštní postavení mezi těmito subregiony má pak Malajsie, kterou ale díky její historické orientaci na moře a sociokulturnímu spojení s národy Indonésie, Bruneje nebo Filipín řadíme spíše do ostrovního subregionu. I z hlediska dělení podle státních útvarů můžeme všech výše zmíněných jedenáct zemí zařadit do regionu jihovýchodní Asie. Pouze Východní Timor není v dnešní době členem Sdružení států jihovýchodní Asie (ASEAN) (Petrů 2011: 1–3).

V předkládané diplomové práci hodlám ověřit tezi, že *projevy nového regionalismu mají vliv na ekonomický růst regionu jihovýchodní Asie*. Za tímto účelem hodlám analyzovat vybrané makroregionální a subregionální formy

---

<sup>3</sup> Přes Jihočínské moře vedou důležité námořní trasy.

spolupráce v daném regionu. Doufám, že se mi prostřednictvím jejich analýzy podaří prokázat, že změna přístupu k regionální integraci pod vlivem teorie nového regionalismu vedla k růstu daného regionu.

Zda existují projevy nového regionalismu v tomto regionu, případně jaký je jejich vliv na růst daného regionu? A lze vůbec dávat projevy regionalizace do přímé souvislosti s růstem regionu? Abychom na tyto otázky mohli odpovědět, je nejprve potřeba ujasnit si, co za „růstem regionu“ vidíme. Záměrně jsem se ve své diplomové práci zdržela používání pojmu rozvoj, jelikož jeho jednoznačná definice prakticky neexistuje a pokusy o ní jsou zdrojem neustálých konfrontací, kromě toho je důležité si uvědomit, že rozvoj jakéhokoli regionu nezávisí pouze na ekonomickém faktoru. Nicméně se domnívám, že si jen stěží můžeme představit rozvoj bez ekonomického progresu. Nicméně ani používání pojmu růst regionu není zcela bez obtíží. Mnozí autoři považují růst regionu za kvantitativní proces, kterým se rozumí růst v ekonomické oblasti. Ten je v nejčastějších případech vyjadřován pomocí růstu aktuálního HDP nebo HDP per capita. Kromě ukazatelů zahrnujících sledování vývoje HDP se ekonomický růst sleduje také pomocí vývoje lidského kapitálu, který má podle posledních výzkumů na ekonomický růst regionů zásadní vliv. Lidský kapitál jako faktor ovlivňující ekonomický růst je zkoumán již od začátku 80. let 20. století. Mezi první autory, kteří poukazují na vzájemnou závislost posilování lidského kapitálu a průměrným růstem HDP, patří například Hanushek a Woessmen. Spojitost mezi lidským kapitálem a průměrným růstem HDP na hlavu pak zkoumá například Hernando de Soto, přičemž se většina autorů zaměřuje na vzdělání, jako na určující faktor při posilování lidského kapitálu (Kubík 2013: 3–4). Lidským kapitálem můžeme zjednodušeně označit vývoj vzdělanosti, podíl pracovní síly v jednotlivých odvětvích atd. Ekonomický rozvoj je pak pokládán za kvalitativní změnu, která se odráží v celé společnosti. Ekonomická základna daného regionu (popřípadě země) se změní díky přílivu zahraničních investic, což nastartuje ekonomický rozvoj. Ve společnosti se tento rozvoj následně projevuje změnami ve spotřebitelském

chování, urbanizaci nebo věkové strukturu populace (Čadil 2010: 48– 49; Ježek a kol. 2014: 16; Mazouch – Fischer 2011: 30).

Z těchto důvodů se ve své diplomové práci zaměřím na sledování údajů o vývoji HDP per capita, výše FDI, vývoji celkové výše obchodu a tvorby pracovních míst. Z oblasti týkající se lidského kapitálu se zaměřím hlavně na vývoj křivky nezaměstnanosti a výskyt chudoby u sledovaných případů. Předpokládám, že hlavně u ASEAN budou data z této kategorie lépe dostupná, a tudíž bych se v tomto případě ráda zaměřila i na vývoj vzdělání, které je pro rozvoj lidského kapitálu zásadní.

Výše uvedená data se pokusím, podle jejich dostupnosti, sledovat od počátku 90. let 20. století, jelikož tento mezník se obecně uvádí jako začátek vlivu teorií nového regionalismu ve světě. A dále se je pokusím porovnat s co nejaktuálnějšími dostupnými daty u každého z případů. Nicméně již v úvodu své práci jsem nucena připustit si možnost, že hlavně u příkladů subregionální spolupráce, které hodlám sledovat, existuje možnost nedostatečné dostupnosti dat především z oblasti lidského kapitálu. V takovém případě se pokusím poukázat na určité dlouhodobější trendy, které jsou v těchto oblastech pozorovatelné.

Abych vůbec mohla ve své práci s konceptem nového regionalismu pracovat, je důležité tento teoretický přístup popsat. Právě tomu bych ráda věnovala první kapitolu své práce. Pokud užíváme termín nový regionalismus, logicky z toho plyne, že by měl existovat i starý regionalismus. Proto se v první kapitole své práce zaměřím i na jejich kvantitativní a kvalitativní rozlišnosti a na to, co je na novém regionalismu „nové“.

Jelikož jakákoli teorie se vyvíjí v různých částech světa s jistými odlišnostmi, zaměřím se v další kapitole na vývoj nového regionalismu v regionu jihovýchodní Asie. Zaměřím se také na specifika a limity jakékoli spolupráce, která probíhá mezi aktéry z daného regionu.

Zde bych se od čistě teoretické části práce posunula ke kapitolám s praktičtějšími zaměřením. Analýza vývoje spolupráce ve vybraných případech by měla ukázat, jestli zde došlo k nějakým změnám spolupráce pod vlivem nového regionalismu. Pokud ano, pak se zaměřím na dopad těchto změn na rozvoj regionu.

Na makroregionální úrovni se zaměřím na organizaci ASEAN, jelikož ji můžeme považovat za stěžejní integrační aktivitu v tomto regionu. Mimo jiné dala také vzniknout dalším organizacím, které integraci v regionu prohlubují, jako jsou APT; Regionální fórum ASEAN atd.

Co se týká subregionálního stupně spolupráce, hodlám se zaměřit na tři trojúhelníky růstu v jihovýchodní Asii. Jmenovitě se při analýze sub-regionální úrovně spolupráce zaměřím na růstové trojúhelníky Indonésie-Malajsie-Singapur; Indonésie-Malajsie-Thajsko a Indonésie-Malajsie-Filipíny-Brunej. Domnívám se, že právě tyto oblasti jsou v daném regionu nejvýznamnější a dají se na nich nejlépe prezentovat přínosy takové formy spolupráce. Tyto příklady jsem zvolila, jelikož všechny vznikly mezi lety 1993-1994 pod vlivem úspěšné iniciativy subregionu řeky Mekong. Navíc jsou všichni členové těchto subregionálních integračních iniciativ také členy ASEAN, který můžeme považovat za jednu z klíčových organizací v regionu jihovýchodní Asie. Jak je vidět, stěžejní část má práce se bude věnovat subregionalismu. Tento přístup jsem zvolila, jelikož se stejně jako mnoho jiných autorů domnívám, že právě subregionální integrace je pro daný region příznačná a možná i nejvýznamnější (Caletka 2009: 366).

Abych mohla naplnit cíl své práce a objektivně zhodnotit zda změny podle logiky nového regionalismu mají vliv na růst regionu jihovýchodní Asie, hodlám se v rámci zkoumaných příkladů zaměřit na sběr dat o aktérech zapojených do integračních procesů; vývoj v počtu bilaterálních smluv v regionu<sup>4</sup>; růst

---

<sup>4</sup> Bilaterální smlouvy jsou dnes v regionu častější formou spolupráce. Je zde souvislost mezi rozvojem bilateralismu a tzv. asijskou ekonomickou krizí mezi lety 1997–1998, o které se podrobněji zmíním později.

mezistátního obchodu a také data týkající se lidského kapitálu daného regionu. Jelikož má práce nezahrnuje terénní výzkum dané oblasti, budu muset při sběru a analýze dat vycházet ze zdrojů, které poskytují organizace jako ADB (*Asian Development Bank*), ARIC (*Asia Regional Integration Center*) nebo UNDP a jejich *Human Development Reports*.

Jistě se nedomnívám, že projevy nového regionalismu jsou jediným důvodem, který by mohl vysvětlovat rozvoj jakéhokoli regionu. Jsem si ve své práci vědoma toho, že existuje mnoho faktorů, které mají na rozvoj vliv, a které ve své práci nebudu schopna postihnout, jako je kvalita vládnutí, svoboda podnikání, právní úprava podnikání a s ní spojená daňová legislativa atd. Nicméně bych v závěru práce ráda ukázala, že nový regionalismus a jeho uvedení do praxe, byť s lokálními odlišnostmi, má jako jeden z faktorů nezanedbatelný vliv na rozvoj daného regionu. Proto se v závěru své práce pokusím interpretovat a zobecnit data získaná během analýzy vybraných případů.



## 2. Regionalismus a jeho vývoj

Jak jsem již nastínila v úvodu své práce, s rozmachem regionálních integrací se ve světě můžeme setkat již od 30. let 20. století, kdy šlo především o snahu Německa a Japonska a jejich pokusy o regionální dominanci. Nesmíme však zapomínat, že ke konci 40. let se objevují integrační aktivity, které se později stanou určujícími pro další integrační procesy. V roce 1948 vstoupila v platnost smlouva o založení celní unie mezi Belgií, Nizozemskem a Lucemburskem<sup>5</sup>. Tyto země se dále staly zakládajícími členy všech integrací, na jejichž základě později vznikla Evropská unie (Cihelková a kol. 2007: 221).

Samotný pojem regionální integrace byl však definován až v 60. letech. V té době Joseph Nye a Johan Galtung, každý ze své perspektivy, představili významný pokrok v definování integrace. Zatímco Nyeův přístup nese označení komparativní, neboť rozlišoval mezi politickou, ekonomickou a sociální integrací, Galtung se soustředil hlavně na strukturu integračních procesů. Svůj zájem zaměřil na samu definici integrace, dále na podmínky integrace a na důsledky, které z dané integrace plynou (Cihelková a kol. 2007: 1).

Pokud se chceme zabývat jakoukoli teorií regionalismu, měli bychom se nejdříve zaměřit na definování regionalismu jako takového. I v tomto případě platí, že na půdě akademické obce nepanuje jasná shoda v definici tohoto termínu. Pro účely této práce je možné použít i značně fádňi definici, jelikož nám zde postačí pouze základní porozumění. Je tedy možné říct, že jsou to procesy, které ve svém důsledku vedou k odstraňování diskriminačních překážek v regionu a vytváření prvků spolupráce a koordinace mezi zapojenými aktéry (Cihelková a kol. 2007: 1)<sup>6</sup>. Jak vyplývá z definice, regionalismus můžeme brát

---

<sup>5</sup> Tato smlouva o založení celní unie se v roce 1958 díky vnitřní úpravě vztahů mezi členy transformovala a dala vzniknout hospodářské unii.

<sup>6</sup> Eva Cihelková ve své knize *Nový regionalismus: teorie a případová studie (Evropská unie)* nemluví o procesech v regionech. Zmiňuje se výslovně o státních jednotkách. Vzhledem k zaměření práce jsme poněkud pozměnili znění citace. Již v úvodu bylo řečeno, že nová teorie regionalismu nepracuje se striktně vymezeným konceptem regionu. Navíc státy již nejsou jedinými aktéry, kteří se mohou do regionálních procesů zapojovat.

jako určitý projekt nebo strategii (často vládní). Je to způsob k ovlivňování vlastní pozice v rámci mezinárodních vztahů a slouží k liberalizaci vztahů. Tudíž se nejedná o spontánní typ spolupráce. Právě v tom se odlišuje od regionalizace. Ta může probíhat spontánně, hlavně pokud již existuje vzájemná ekonomická závislost. Může být také pouhým produktem regionalismu. V každém případě však vede k prohlubování vzájemné ekonomické závislosti (Cihelková a kol. 2007: 3; Kučerová 2006a: 77–80). Jinými slovy se regionalismus dá chápat jako státem vedený kooperační projekt (nebo soubor projektů), který je výsledkem mezivládních jednání a dohod. Je to tedy protiklad regionalizace, jelikož takové integrační projekty jsou zpravidla způsobené samotným vývojem trhu nebo toku investic (Breslin – Higgott – Rosamond 2002: 13).

Ať se již jedná o integraci vycházející z iniciativy samotného regionu nebo z vládních jednání, vedou k ní různé příčiny. Motivy pro vznik jakékoli regionální integrace mohou vycházet z historického vývoje daného regionu nebo čistě z pragmatické touhy po bezpečném přístupu k většímu trhu (nebo kombinaci obojího). Nicméně aktéři zapojení do takovéto integrace předpokládají, že spolu s rozšířením jejich přístupu na trh se poměrně zvýší i jejich vlastní produkce, posílí se jejich pozice v mezinárodním obchodě a v neposlední řadě dojde i ke zvýšení ekonomického růstu obecně (Cihelková a kol. 2007: 2).

A stejně jako rozdílné motivy a očekávání rozlišujeme i různé stupně nebo formy, kterých regionální integrace může nabývat. Pokud se zaměříme na formy regionalismu, které jsou dány úrovní liberalizačního procesu ekonomik jednotlivých aktérů, můžeme identifikovat v zásadě sedm stupňů. V tomto úzkém pojetí se jedná o státem podporovanou regionální integraci<sup>7</sup>, zónu volného

---

<sup>7</sup> Jak je již patrné z názvu, takovýto stupeň integrace vzniká z rozhodnutí politických aktérů. Zpravidla je zde charakteristické zaměření pouze na určitou část obchodu, přičemž zde dochází pouze ke snížení překážek obchodu, ne k jejich úplnému odstranění.

obchodu<sup>8</sup>, celní unii<sup>9</sup>, společný trh<sup>10</sup>, měnovou unii<sup>11</sup>, hospodářskou unii<sup>12</sup> a politickou unii<sup>13</sup>. Přičemž hlavně v dnešní době můžeme zaznamenat nárůst popularity jedné hybridní kategorie, která mezi sebou kombinuje prvky zóny volného obchodu a společného trhu. Tento stupeň integrace se nazývá komplexní zóna volného obchodu (Cihelková a kol. 2007: 7). Je však nutno dodat, že toto dělení regionálních integračních procesů je ve své podstatě pouze ideálním typem a rozhodně není pravidlem, že jednotlivé stupně jsou od sebe jasně odděleny. Úroveň liberalizačního procesu, odstraňování diskriminačních překážek obchodu a harmonizace členských politik však nejsou jediným způsobem, kterým můžeme členit regionální integraci. Ta se dá také dělit podle geografického hlediska. Pokud se zaměříme na institucionalizaci dané integrace, dá se dělit také na mělký a hluboký regionalismus. Dělení regionálních integrací může probíhat také na základě jejich účastníků na severo-severní, jiho-jihní nebo severo-jihní atd.<sup>14</sup>

## 2.1 Region jako pojem

Všechny tyto definice ať už se týkají regionalizace nebo regionalismu a jednotlivých stupňů regionální integrace, pracují s konceptem regionu. Vnímání tohoto konceptu se stejně jako vnímání regionalismu samotného měnilo v čase. Navíc způsob, jakým byl a je dnes definován region, je jedním z definičních znaků, díky kterému můžeme pozorovat vývoj samotného přístupu k regionalismu i jeho

---

<sup>8</sup> Tento stupeň integrace už je charakteristický svým institucionálním zakotvením, i když často pouze na úrovni sekretariátu (tzn. velmi slabá institucionalizace). Aktéři zainteresovaní v daném integračním procesu se vzájemně zavazují k eliminaci obchodních překážek. Vůči nečlenům dané integrace a jejich vzájemným obchodním vztahům si však zachovávají vlastní přístup. Zóny volného obchodu podléhají registraci o WTO.

<sup>9</sup> Celní unie je již charakteristická sjednocením postojů členských států vůči třetím zemím. Tzn. přijímání jednotných celních sazebníků pro třetí země, stanovování vývozních nebo dovozních kvót atd.

<sup>10</sup> Vznik společného trhu již vyžaduje mnohem vyšší stupeň institucionálního ukotvení jednotlivých institucí i harmonizaci jednotlivých státních legislativ, jelikož v této fázi integrace dochází k vytvoření prostoru pro volný pohyb výrobních faktorů.

<sup>11</sup> Měnová unie reprezentuje sjednocení měnových politik jednotlivých aktérů integračního procesu. Dochází k přijetí jednotné měny nebo minimálně k fixaci jednotlivých měnových kurzů, přičemž pravomoci měnové politiky jsou členskými státy integrace postoupeny jedné společné instituci (centrální bance).

<sup>12</sup> V této fázi integrace již dochází k naprostému sjednocení nejen měnové, ale i fiskální politiky. Je tedy nezbytný vznik nadnárodních institucí s vlastními legislativními pravomocemi.

<sup>13</sup> Poslední stupeň integrace má vést ke spojení jednotlivých členských států v jeden nadnárodní celek.

<sup>14</sup> Více například Cihelková, E. a kol. (2007). Nový regionalismus – teorie a případová studie (Evropská unie), str. 13.

jednotlivých teorií. Pokud se zaměříme na definování pojmu region, zjistíme, že stejně jako u většiny stěžejních termínů, nemůžeme ani zde najít jednotnou definici. Nicméně se dá říct, že počátek vnímání regionů je založen na geografickém pohledu. Lidé vnímají region vždy jako geograficky ohraničenou oblast. Historicky se pak jednalo o geograficky si blízké regiony, které byly složeny ze států. V těchto intencích uvažoval i Cantori, který ke své definici ještě přidává určité sdílené charakteristické znaky v daném regionu, jako mohlo být jazykové, kulturní, etnické nebo historické pouto (Cantori dle Väyrynen 2003: 26). I v dnešní době se můžeme setkat s definicemi regionu založenými na tomto geografickém základě, a to především v oboru politické geografie. Ta stále rozlišuje prakticky tři základní regiony. Jsou to panregiony<sup>15</sup>, transnacionální regiony<sup>16</sup> a transhraniční regiony<sup>17</sup> (Hnízdo 1995: 64). Velice podobně se k definici regionu vyslovuje i Joseph Nye, který k ní ještě přidává jistý vztah vzájemné závislosti. Podle něj je region „omezený počet států spojený dohromady geografickým vztahem a určitým stupněm vzájemné interdependence“ (Nye dle Waisová 2002: 217).

Raimo Väyrynen k tomuto vidění světa dodává, že „naše představy o regionech jsou často založeny na neověřených a zastaralých metageografických představách o světě. Takováto perspektiva vidí svět jako skládačku pevně svázaných statických kontinentálních jednotek. Svět však není tak úhledně uspořádaný. Naopak regiony jsou transformovány mnohými ekonomickými, politickými a kulturními faktory“ (Väyrynen 2003: 25). Nicméně na to, že region definují nejen fyzické hranice, ale i jeho funkční charakteristiky poukázal již Manuel Castells v roce 1996. Ten ve své práci rozlišuje mezi „*space of place*“ a „*space of flows*“. První z termínů vypovídá o fyzických hranicích regionu, které jej definují z geografického hlediska. Naproti tomu „*space of flows*“ odkazuje k funkčním regionům, které vznikají a jsou charakteristické existencí jistých

---

<sup>15</sup> Panregion je politicko-geografický celek se společnými politicko-civilizačními standardy.

<sup>16</sup> Transnacionální region spojuje dva a více států, které mají opět společné charakteristiky.

<sup>17</sup> Transhraniční region spojuje části území dvou či více států. Zpravidla i zde můžeme vysledovat nějakou spřízněnost daných částí jednotlivých států.

sociálních vazeb a sítí. Právě pomocí těchto vazeb pak elity rozhodují o fungování daného regionu a to bez ohledu na jeho geografické hranice (Castells dle Väyrynen 2003: 27).

Jak je tedy zřejmé, tzv. materiální, můžeme říci zastaralé, vidění regionů se začíná měnit. A to v závislosti na několika faktorech. Za prvé se změnil přístup k jednotlivým úrovním analýzy – globální, regionální a národní – i k jejich propojení. Po konci bipolárního uspořádání světa se začaly prosazovat stále více subregionální a mikroregionální organizace<sup>18</sup>. Tento trend měl vliv na stále větší fragmentaci tehdejších mocenských bloků a také s sebou nesl potřebu na tuto situaci reagovat. Spolu s tím, jak se měnil vztah mezi globální a regionální úrovní analýzy, změnil se důraz kladený na fyzickou a funkční složku regionů. Postupně se upouštělo od důležitosti té fyzické, geografické a strategické funkce a začal se klást větší důraz na funkce v oblasti ekonomie, životního prostředí atd. Jinými slovy řečeno se postupně začalo upouštět od výzkumu regionů, který byl zaměřený racionalisticky a materialisticky. Do módy se tak dostal konstruktivistický přístup (Väyrynen 2003: 25–27). Ten jde za teritorium nebo stát a přidává do definice regionu prvky podobnosti; interakčnosti a možnosti kooperace. Můžeme tedy regiony chápat jako jednotky nebo zóny založené na skupinách, státech nebo teritoriích, jejichž členové sdílí nějaký společný rys<sup>19</sup> (Fawcett 2005: 23–24). Jiní autoři pak definují region jako seskupení dvou či více zemí, které nabývají různého stupně spolupráce (Cihelková ed. 2005: 3). Příznivci těchto konstruktivistických přístupů vnímají region spíše jako konstrukt, což názorně ukazuje definice regionu podle Tavarese. Podle něj je region konstrukcí, která překračuje státní hranice, je založena na určité teritorialitě a míře jednotnosti. Vzniká díky interakci různých aktérů s různou motivací (Tavares 2004: 5). Je tedy zřejmé, že koncept regionu není již vnímán jako něco

---

<sup>18</sup> Například skupina Visegrádské čtyřky nebo Šanghajská skupina.

<sup>19</sup> Takovou organizací sdružující aktéry se společným rysem může být např. OECD nebo Organizace islámské spolupráce.

zcela daného a neměnného. To může komplikovat jeho uchopitelnost. Další komplikací je existence několika dalších pojmů, které se k regionu vztahují, jako jsou makroregion, mezoregion, subregion a mikroregion.

Nicméně nejmodernější a v dnešní době velice populární příspěvek k debatám o regionech přinesl nejspíš Björn Hettne. Tento autor patří k teoretikům přístupů nového regionalismu, kterým se budu zabývat na dalších stránkách. Jak jsem již zmínila výše, do chápání regionu začal promlouvat sociální konstruktivismus. A právě konstruktivistická teorie je patrná i na práci Björna Hettneho i ve všech přístupech nového regionalismu obecně. Hettne ve své práci nepřichází pouze s další definicí samotného regionu, ale zavádí samostatný pojem *regioness*<sup>20</sup>. Hettne a ostatní teoretici nového regionalismu se pod vlivem konstruktivistické teorie přiklání k názoru, že nic jako region vlastně neexistuje. Vše co se vznikem, fungováním a potenciálním zánikem daného regionu souvisí, je dáno především sociálními tlaky uvnitř toho regionu. Jeho smýšlení o regionech vychází z přesvědčení, že jsou to politické nebo sociální projekty, jejichž existence a fungování je závislé na podmínkách a může doznat změny v čase podle toho, jak reaguje na měnící se podmínky, které nejsou konstantní (Hettne – Söderbaum 2002: 36–39). Jinak řečeno, region je v Hettneho pojetí konstruktem, který vymezují zapojení aktéři, a tudíž může nabývat různých stupňů intenzity. Tento stupeň intenzity regionalizace nazývá Hettne právě pojmem *regioness*. *Regioness* je proces, díky kterému je geografický region transformován z pasivního objektu do subjektu s vlastní kapacitou artikulovat zájmy daného regionu (Hettne – Söderbaum 1998: 5).

Jelikož tedy tito autoři vnímají vznik určitého regionu jako vykonstruovaný proces, tak by takový proces tvorby regionu, jehož výsledek není nikdy zcela

---

<sup>20</sup> Regioness je pojem, který ještě nedoznal jednoznačného překladu do českého jazyka. Šárka Waisová se ve své práci kloní k překladu regionotvornost, naproti tomu Eva Cihelková přichází s překladem do slova regionita. Oběma těmito překladům je vyčítáno jejich zaměření na ten tvořivý element regionu, který je u Šárky Waisové kladen až moc do popředí a Eva Cihelková jej zase až příliš opomíjí. Já se ve své práci nebudu snažit tento pojem překládat a zůstanu u anglického originálu (Kučerová 2006b: 82).

odhadnutelný, měl procházet určitými stupni podle toho, jaké síly a podoby daný proces nabývá. S takovou škálou stupňů v procesu *regioness* přichází stejní autoři, kteří popsali pojem samotný. Björn Hettne a Fredrik Söderbaum popsali základní rozdělení těchto stupňů již ve svém článku z roku 1998 *The New Regionalism Approach*. Zde představují tři logické historické fáze vývoje regionu. V první předregionální fázi se jednotlivé regiony konstituují jako geografické a sociální jednotky s více méně přirozenými fyzickými a jinými bariérami. Takovýto region v sobě ještě nenese dobře fungující a rozšířené možnosti kooperace. Tento velmi nízký stupeň *regioness* je charakteristický svou anarchičností a využívá vyvažování moci, aby byla v dané oblasti zajištěna bezpečnost<sup>21</sup>. Druhá fáze se vyznačuje již zásadními regionalizačními procesy, které mohou nabývat jak formální, tak neformální podoby. Za formální integrační procesy je považována mezivládní kooperace vedená zainteresovanými státy. Neformální kooperace je v zásadě spontánním procesem. Ten je veden trhem nebo společností a zahrnuje mnohem rozsáhlejší aktivity na kulturním, ekonomickém, politickém nebo vojenském poli. Mnohdy se jedná o více regionalizačních aktivit z různých oblastí, které probíhají ve stejném časovém úseku. Právě tato multidimensionalita regionalizačních procesů je charakteristická pro nový regionalismus. Poslední fází *regioness* je pak region, který je jednajícím subjektem s výraznou identitou, institucionální způsobilostí, legitimitou a strukturou rozhodování. To vše je navázáno na civilní společnost překračující staré státní hranice. Procesy zde již nejsou omezeny na trh, ale z pravidla v sobě zahrnují i mechanismy pro řešení sociální bezpečnosti a regionální stability. Společnost tohoto regionu sdílí i kulturní aspekty, které jí však nebyly vnuceny, ale vyvinuly se v průběhu času. Navíc autorita, moc i rozhodovací procesy zde mají být decentralizovány a má docházet k zapojení všech stupňů společnosti od lokální až po nadnárodní stupně<sup>22</sup> (Hettne – Söderbaum 1998: 6–7).

---

<sup>21</sup> Hettne a Söderbaum uvádějí, že za takovýto primitivní region můžeme považovat například Balkán.

<sup>22</sup> Tato myšlenka byla načrtnuta například v Maastrichtské smlouvě.

Ačkoliv je toto rozdělení dobře přehledné, jsou jednotlivé stupně dost obecné a zahrnují velké množství procesů (hlavně druhý a třetí stupeň). Proto ti samí autoři v roce 2002 přicházejí s určitou redefinicí dané škály, přičemž rozšiřují počet jednotlivých stupňů, které tak lépe odpovídají vývojovým procesům *regioness*. V prvním stupni dochází k vymezení regionálního prostoru na daných geografických hranicích. Jakmile začne v daném prostoru narůstat intenzita komunikace mezi zapojenými skupinami, dochází k vytváření regionálního komplexu<sup>23</sup>. Pokud v daném prostoru začne docházet k nárůstu zapojených aktérů (i nestátních) a vazeb mezi nimi, můžeme mluvit o vzniku regionální společnosti. V další fázi vývoje již region vystupuje jako aktivní účastník s vlastní identitou a občanskou společností, který může navazovat vztahy s jinými regiony bez ohledu na historické státní hranice. Mluvíme tedy o vzniku regionálního společenství. A posledním stupněm, který by měl být logickým vyústěním celého procesu *regioness*, je vznik regionálního státu (Hettne – Söderbaum 2002: 39–45).

Je důležité mít na paměti, že první i druhá revidovaná škála stupňů procesu *regioness* jsou pouze ideálytypem. V praxi se jednotlivé fáze mohou prolínat a je složité je jednoznačně určit. Navíc procesy regionální integrace jsou natolik dynamické a zahrnují takové množství fenoménů, že je nelze jednoznačně a s neměnnou platností rozdělit do striktně daných kategorií s určitými charakteristikami, které by pak bylo možno používat jako analytický rámec (Hettne – Söderbaum 1998: 8).

---

<sup>23</sup> Je nutné si uvědomit, že nárůst komunikace může vést jak k vytváření nových vazeb, tak k vytváření představy vnějšího nepřítele.



### 3. Teorie nového regionalismu

Jak již bylo v této práci zmíněno několikrát, teorie regionální integrace není statická a stejně jako vše ve společenských vědách se vyvíjí. Dnes se mluví o rozmachu nových teorií regionalismu. Co je na nich však tak specificky nového, že je to diametrálně odlišuje od teorií starého regionalismu? To je přesně otázka, která vzbuzuje velmi kontroverzní reakce na akademické půdě. Mohli bychom říci, že starý a nový regionalismus jsou jen různé vlny stejného fenoménu, přičemž každá je něčím specifická. Rozdíly mezi starým a novým regionalismem nalzáme v několika zásadních oblastech.

Za prvé se jedná o oblast aktérů, kteří jsou do procesů zapojeni. Do procesů regionální integrace je z logiky starého regionalismu zapojeno jen několik specifických aktérů, kterými jsou státy a mezinárodní vládní organizace (IGOs). Naproti tomu nový regionalismus je charakteristický svou otevřeností v rámci zapojování dalších aktérů do spolupráce. Již se nejedná pouze o státní aktéry, ale dochází k významné snaze o zapojení občanské společnosti a soukromého sektoru. Koncept, který pracuje se zapojováním více typů aktérů do spolupráce, se nazývá *public-private-partnership* (PPP). Operuje s myšlenkou, že propojení vládních a soukromých aktérů při spolupráci má výrazně pozitivní vliv na nastartování ekonomického růstu. S tím souvisí i větší snaha o zapojování občanské společnosti do jednotlivých projektů (Iheduru 2003: 56).

Kromě toho jsou pak oblasti spolupráce omezeny pouze na ekonomickou a bezpečnostní oblast, přičemž charakteristické pro tento typ spolupráce je její uzavřenost a snaha o protekcionismus vůči nečlenským aktérům. Jak je vidět, starý regionalismus je v mnohých ohledech výrazně limitován. Je státocentrický, protekcionistický, zaměřený hlavně na bezpečnostní a ekonomickou oblast atd. Naproti tomu nový regionalismus má formální i neformální rozsah a snaží se

o triangulární vztah<sup>24</sup> mezi státem a nestátními aktéry, kteří jsou například reprezentováni občanskou společností a soukromými firmami. Rozsah spolupráce se pak dále rozšiřuje na další oblasti, jako jsou kulturní záležitosti, životní prostředí atd. (Söderbaum 2003: 1).

Nicméně pokud se zabýváme teoriemi nového regionalismu, měli bychom mít na paměti, že mezi starou a novou vlnou regionalismu existuje řada propojení a podobností. Proto při našem zkoumání můžeme občas podlehnout pocitu, který Frederik Söderbaum výstižně popisuje jako *déjà vu*. Dochází k tomu z toho důvodu, že mnoho regionalizačních projektů a organizací bylo založeno ještě na základech starých vln regionalismu a postupně s měnícími se požadavky doby, trhu a společnosti docházelo i v jejich strukturách ke změnám (Söderbaum 2003: 3–4). Hettne ve své práci podotýká, že i když v dnešní době můžeme identifikovat nové vzorce regionálních integračních procesů, nevylučuje to jejich koexistenci se starými formami. Je proto složité je zcela jasně oddělit (Hettne 2003: 30). Nejdůležitější u forem nového regionalismu je však jejich celosvětový dosah zahrnující více regionů a jejich širší propojení, které nabývají různých podob v závislosti na jejich umístění. Mnozí autoři tedy podotýkají, že hlavní na novém regionalismu je jeho globální dosah a pluralistické zaměření, jelikož starý regionalismus byl eurocentrický a značně omezený co se týká charakteru i obsahu spolupráce (Söderbaum 2003: 3–4).

Jak už bylo několikrát zmíněno, ke změně v teorii i praxi regionalismu dochází více méně s koncem bipolárního rozdělení světa, které bylo charakteristické pro období studené války. Rozpad tohoto uspořádání byl impulzem pro mnohé změny, které jsou spojovány s rozmachem nového regionalismu. Dochází k proměně mezinárodní struktury z bipolární na

---

<sup>24</sup> Triangulární vztah mezi státy a nestátními aktéry odkazuje v této souvislosti k větší zapojování aktérů nestátního typu do integrací a konceptu PPP. Triangulární vztah vzniká v těchto případech mezi státem, soukromým aktérem a aktérem občanské společnosti, kteří společně spolupracují na dosažení cílů daných integračních projektů.

multipolární<sup>25</sup>, což s sebou nese i novou mezinárodní dělbu moci. Björn Hettne a Frederik Söderbaum uvádějí, že za vzestupem nového regionalismu stojí také proměna postavení USA (v souvislosti s rozpadem bipolárního uspořádání), jejich náklonnost k regionalismu, ale také nástup vlny multilateralismu. Kromě toho dohází také k oslabení tradiční státnosti tak, jak byla definována ve vestfálském pojetí. V důsledku globalizace dochází také k úbytku kapacity národních států vyrovnat se se všemi výzvami globalizovaného světa. Národní stát prochází určitou fragmentací<sup>26</sup>. Dochází k růstu ekonomické, sociální i politické nezávislosti, což v důsledku vede také k růstu moci nestátních aktérů a zvyšuje se míra interdependence napříč celým systémem. Starý systém se mění také v důsledku rostoucí globalizace ve finanční nebo tržní sféře. Nezapomeňme také na pokroky v technologiích, které mají vliv na nové rozložení moci. Kromě toho přichází konec tzv. *Third Worldism*, kdy se systém musí vypořádávat s ekonomickým růstem a politickými systémy v rozvíjejících se zemích (Hettne – Söderbaum 1998: 2; Hettne – Söderbaum 2002: 33).

V souvislosti s těmito tvrzeními se mezi akademiky rozpoutala debata o vztahu regionalismu, globalizace a multilateralismu a také o důsledcích tohoto vztahu na liberalizaci mezinárodního obchodu. Na pozadí této debaty se zformovaly dva názorové proudy. Podle prvního vede nový regionalismus k posilování ochranných opatření v ekonomických otázkách a navíc je fakticky v rozporu se zásadou nediskriminace, která je jedním ze základních principů Světové obchodní organizace (WTO). Druhý proud zastává pozitivní stanovisko. Jelikož se regionální spolupráce neodehrává mezi všemi státy systému, je snazší dosáhnout dohody. V důsledku takto nastavená regionální integrace vede k liberalizaci obchodu v rámci regionu, což působí motivačně na další regiony.

---

<sup>25</sup> Polární vidění světa zahrnuje mnoho přístupů. Příznivcem multipolárního rozdělení světa, kdy počet pólů určujících vývoj světa vzroste hlavně s ohledem na ekonomický vývoj, je například Henry Kissinger nebo Butrus Butrus-Ghálí (Baar 2002: 21).

<sup>26</sup> Jednou z možností jak se vyrovnat s touto fragmentací může být posilování mikroregionů tak, jak to můžeme pozorovat v jihovýchodní Asii na příkladu tzv. růstových trojúhelníků.

Prakticky tak regionalismus posiluje liberalizaci v celosvětovém měřítku (Řehák 2009: 13–14; Cihelková 2010: 10–11). Ať se již přikloníme k jakémukoli názorovému proudu, je tento vztah nového regionalismu a globalizace jedním z prvků, které jej odlišují od starých vln. Starý regionalismus byl charakteristický tím, že ignoroval globální úroveň<sup>27</sup> (Söderbaum 2003: 4–5).

Výše v této kapitole jsem zmiňovala, že nový regionalismus je mnohem komplexnější a zasahuje více sektorů než vlny starého regionalismu. Při popisu teorií spojených s novou vlnou regionalismu jsem záměrně používala množné číslo, jelikož vzhledem k šíři působení nového regionalismu neexistuje pouze jedna teoretická koncepce, která se jím zabývá. V debatě týkající se nové vlny regionalismu můžeme identifikovat hned několik teoretických koncepcí. Vzhledem k zaměření své práce dále více rozeberu teoretickou koncepci *New Regionalism Approach* (NRA), jejímiž hlavními teoretiky jsou Björn Hettne a Federik Söderbaum.

Do teorií nového regionalismu můžeme vedle NRA zařadit teorii tzv. otevřeného regionalismu. Jedná se spíše o ekonomickou teorii, která vidí regionalizační procesy jako součást globalizace a cestu k vyšší liberalizaci mezinárodního obchodu pomocí různých forem. Tato forma je založena na otevřenosti členství v regionálních organizacích, což znamená, že členem se může stát každý, kdo o to projeví zájem. To snižuje možnou diskriminaci nečlenských aktérů. Kromě toho je tento koncept propojen i s unilaterální liberalizací, tedy odstraňováním obchodních překážek a protekcionistických opatření samostatnými závazky jednotlivých národních ekonomik. Tato forma se velice progresivně rozšířila právě v oblasti Asie a Tichomoří (Cihelková 2010: 21–26).

Další z teoretických přístupů, který využívá nový regionalismus a je méně ekonomický než předešlý koncept otevřeného regionalismu, je teorie světového

---

<sup>27</sup> Což vzhledem k vývoj před koncem studené války není překvapením. Až konec studené války a konec bipolárního uspořádání světa vedl k většímu rozvoji regionů obecně.

řádu. Ta se zabývá transformací světového systému po konci studené války. Andrew Gamble přichází v zásadě se třemi možnými scénáři, přičemž všechny vycházejí z oslabování role vestfálského národního státu. První možností je podle něj fáze hyperglobalizace, kdy se globální ekonomické síly dostanou do popředí a dojde ke vzniku globální společnosti i ekonomiky. Dalším možným scénářem je vznik tzv. nového medievalismu<sup>28</sup>. V zásadě by došlo k obnovení situace, která panovala v Evropě ve středověku. Autorita národních států by se přesunula na substátní nebo nadstátní aktéry a vznikla by síť vzájemně se překrývajících autorit<sup>29</sup>. A konečně poslední možností je vznik regionalismu jako odpovědi na sílící globalizaci (Gamble 2007: 21–36).

Koncepcí, která pracuje s novým regionalismem, je i Buzanův regionální bezpečnostní komplex. Díky anarchické povaze mezinárodního systému a novému rozdělení moci po konci studené války, je podle Buzana nezbytný vznik regionálních bezpečnostních komplexů, které překračují geografické hranice a jsou charakteristické distribucí moci mezi jednotkami. Tyto jednotky jsou k sobě vázány různými vzorci přátelství (Buzan 2003: 143).

Dále jsou tu také teorie, které využívají přístup nového regionalismu k uvažování, tvorbě a vývoji identit. Přístupy nového regionalismu uvažují o regionu jako o společenství. Jeden z autorů zabývajících se těmito koncepcemi, Iver Neumann, rozebírá proces budování regionu, který vychází ze starší koncepce o budování státu. Stejně jako u budování státu je u budování regionu důležitá identita. Koncept identity je stěžejní pro teorie nového regionalismu obecně. Pracuje s ním například i koncept regioness, který byl zmíněn v předchozích částech mé práce. Právě budování regionální identity je důsledek změn po konci světové války, která ukázala, že globální vláda je nedosažitelná. Představu

---

<sup>28</sup> S termínem medievalismus pracuje již od roku 1977 Hedley Bull, který se jím zabývá ve své knize *The Anarchial Society: A Study of Order in World Politics* (Bull dle Gamble 2007: 29–30).

<sup>29</sup> Ačkoli dnes můžeme zaznamenat oslabení moci národních států ať již v podobě snížení významu hranic nebo krizi státních identit, postrádá dnešní Evropa pojmíci aspekt, který se projevoval ve středověké Evropě ve formě autority církve.

o globální vládě tedy nahrazují regionální projekty, které mohou přežít, jen pokud jsou schopny zaštitit se legitimitou, kterou jim může poskytnout právě kolektivní identita navázaná na daný region (Neumann 2003: 160–166).

Existuje i další řada teoretických konceptů, které staví na novém regionalismu. Základ těchto teorií může být převážně ekonomický<sup>30</sup> nebo politologický<sup>31</sup>. Já jsem stručně popsala jen několik z nich, abych přinesla čtenáři ucelenou představu o teoriích nové vlny regionalismu. Podle mého názoru je nezbytné uvědomit si, že vlna nového regionalismu se nezaměřuje výhradně na ekonomickou oblast integrace. Přesto je však tato ekonomická oblast ve výzkumech jednou z nejpoužívanějších, jelikož i přes velké pokroky v ostatních oblastech regionální integrace je stále ekonomická složka integračních projektů velice důležitá a často slouží jako stavební kámen pro šíření integrace do dalších odvětví. Z tohoto důvodu se i já v další části své práce zaměřím na teorii NRA, která obsahuje významnou ekonomickou složku.

Jak jsem již zmínila výše, celý tento přístup vychází hlavně z myšlenek Björna Hettneho a Federika Söderbauma. Ale celý tento teoretický koncept nelze oddělit od ostatních teoretických koncepcí, jako jsou teorie mezinárodních vztahů a mezinárodní politické ekonomie, rozvojové teorie a teorie regionální integrace. Pokud se chceme zabývat studiem mezinárodních vztahů, nesmíme v dnešní době opomenout jeho propojení s ekonomikou a globálním trhem. I přes toto jejich propojení je však důležité odlišit přístup NRA od mainstreamových teorií ekonomické a politické integrace. Tento mainstreamový proud vidí nový regionalismus jako obchodní politiku, při které aktéři preferují zakládání regionálních obchodních dohod před multilaterálními. Kromě toho podle nich není zcela jisté, jestli brát nový regionalismus jako nástroj zvýšení světového obchodu a nárůstu globálního blahobytu nebo jako hrozbu pro multilaterální

---

<sup>30</sup> Walter Mattli a jeho logika regionální integrace nebo dominová teorie regionalismu, se kterou pracuje Richard Baldwin.

<sup>31</sup> Konceptu světového řádu se dále věnuje Hettne nebo Richard Falk.

světový řád. Navíc se domnívají, že NRA je pouze ekonomický fenomén. Teoretici nového regionalismu jsou však k tomuto přístupu skeptičtí a dodávají, že se nejedná o princip čistě ekonomický. NRA je jako přístup mnohem komplexnější, multidimenzionální a jeho hlavní zájmy leží spíše v politické rovině vztahů. Navíc je kvalitativně odlišný od ostatních starých přístupů v tom, že se snaží porozumět a reagovat na fenomén globalizace (Hettne – Söderbaum 1998: 10–13). Vzhledem k tomu jak nový regionalismus pracuje s pojmem regionu a tomu jaké aktéry zapojuje, jej můžeme dát lehce do souvislosti s rozvojovými teoriemi i koncepty mezinárodních vztahů. Dochází totiž k nárůstu dohod mezi vyspělými a rozvojovými státy nebo rozvojovými státy vzájemně (Majluf 2004: 11; Hettne – Söderbaum 1998: 11).

Teorie NRA se však od konkrétních projevů nového regionalismu v praxi liší. Asi nejlépe pozorovatelným praktickým projevem NRA je změna v počtu založených preferenčních a regionálních obchodních dohod (PTAs a RTAs). Přičemž hlavně RTAs se staly příznačné pro novou vlnu regionalismu.<sup>32</sup> Změna je zde patrná také v ochotě a vůli jednotlivých aktérů tyto dohody uzavírat. Jak jsem již zmínila v této práci několikrát, začátek vlny nového regionalismu se sice nedá ve všech částech světa jednoznačně určit, avšak obecně se rozmach tohoto nového přístupu dává do souvislosti s koncem studenovélečného uspořádání světa. A právě v tomto časovém období je výrazně patrný vývoj v oblasti RTAs. Od 90. let 20. století se počet uzavřených RTAs markantně zvyšuje (viz graf č. 1 přílohy). A dnes jsme se dostali do situace, kdy se počet těchto dohod dostal z původní necelé stovky na začátku 90. let k 625 regionálním obchodním dohodám<sup>33</sup> (Cihelková - Hnát 2008: 12; WTO 2016).

Uskupení uzavíraná podle NRA jsou pod vlivem faktorů, které jsem již zmiňovala. Nejvýznamnější z nich je nová koncepce regionu, se kterou pracují (viz

---

<sup>32</sup> Do popředí se dostávají v souvislosti s Uruguayským kolem jednání v rámci Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT), které bylo zahájeno v roce 1986 a ukončeno přijetím dohody v Marrákeši 1994.

<sup>33</sup> Z toho 419 RTA je v současné době v platnosti (WTO 2016).

předcházející kapitole); dále pak také typ a počet aktérů, kteří se do integračních procesů zapojují. Zjednodušeně můžeme říct, že vlivem oslabení moci rigidních národních států dochází k růstu vlivu nestátních aktérů<sup>34</sup>. Avšak ani přes diskuze vedené o slábnoucí roli státu není pravdou, že by nestátní aktéři v dnešní době stát nahradili. Dá se spíše říci, že stát tyto aktéry využívá, pokud dospěje k názoru, že mají lepší možnosti a kapacity pro daný projekt (Iheduru 2003: 49).

Pro uskupení uzavíraná podle logiky NRA je také charakteristické zaměření na tzv. otevřený regionalismus, kterého jsem se v této kapitole již dotkla. Ten je postaven na unilaterálním principu, kdy se jednotliví členové daného uskupení zaváží ke snižování obchodních překážek pro členy daného uskupení, a co je důležitější i pro nečleny a to stejnou měrou. Jedná se tedy o přístup, který se svou logikou odklání od protekcionistických opatření zaváděných v historii (Cihelková a kol. 2010: 7–8; Hettne – Söderbaum 2008: 71).

Jak je vidět, NRA má mnoho různých projevů. Já ve své práci hodlám sledovat hlavně ekonomickou rovinu jeho projevů. Zaměřím se na to, zda opravdu dochází k nárůstu integrace v různých oblastech, nárůstu obchodních dohod a FDI do regionu a zapojování nestátních aktérů atd. V konečném důsledku se pak pokusím zhodnotit dopad těchto faktorů na ekonomiku regionu za pomoci sledování výše HDP per capita, výše celkového obchodu, vývoje nezaměstnanosti atd.

---

<sup>34</sup> Jedním z autorů, který se domnívá, že stát je pouhým přežitkem doby, je například Percy S. Mistry (Mistry 2003: 136).



#### 4. Regionalismus v jihovýchodní Asii

V předchozích částech této práce jsem se zaměřila na popis teorií regionálních integračních procesů jak ze starého pohledu, tak z pohledu NRA. Několikrát jsem zmínila, že i přes vědecké pokusy vytvořit jakousi ustálenou teorii NRA stále platí, že praktické projevy jsou poplatné mnoha faktorům. Podle mého názoru je nejdůležitějším z těchto faktorů právě geografická poloha. Od té se dále odvozují ostatní faktory, které ovlivňují například ochotu aktérů vstupovat do regionálních integračních projektů nebo samotný charakter integrace. V následující kapitole bych se tedy ráda zaměřila na specifika, která se pojí s regionální integrací v regionu jihovýchodní Asie. Je nezbytné hned na začátku této kapitoly upozornit na to, že určité faktory ovlivňující regionální integraci v tomto regionu jsou společné pro celou asijskou oblast.

Vznik integračních projektů v určitém regionu je ovlivňován, popřípadě limitován, mnoha faktory. Mohou to být historické zkušenosti a vliv, který si zachovávají, dále pak kulturní aspekty, politické faktory, ekonomické prostředí atd. Kanishka Jayasuriya zdůraznil ve své práci, že regionalismu je souborem kognitivních praktik utvářených na základě jazyka a politického diskurzu, skrze které jsou vytvářeny koncepty, metafory a analogie určující, jak je určitý region definován. Pomocí toho jsou pak definováni i aktéři patřící do daného regionu, a tím se vytváří určitá společná regionální identita (Jayasuriya 1994: 412). A i v této oblasti platí, že jednání mezi aktéry zapojenými v regionalizačních procesech se řídí tím snadněji, čím více společného aktéři mají. Stejná logika platí i pro nacházení konsensu v těchto jednáních.

Diskuze o prospěchu bližší ekonomické kooperace se v regionu jihovýchodní Asie více rozpoutaly až na pozadí expanze evropského integračního procesu a přijetí Severoamerické dohody o volném trhu (NAFTA)<sup>35</sup>. Jihovýchodní

---

<sup>35</sup> NAFTA neboli *North American Free Trade Agreement* je obchodní dohodou, která nabyla účinnosti roku 1994. Jejími signatáři jsou Kanada, USA a Mexiko.

Asie je však velice heterogenním regionem a to v historické, kulturní, demografické, politické i ekonomické oblasti.

Pokud se zaměříme na historickou zkušenost daného regionu, je patrné, že jeho vývoj byl odlišný od toho evropského. Kromě japonské hegemonie v regionu za druhé světové války, nenajdeme v moderních dějinách etapu, kdy by byl tento region sjednocen v nějaký sofistikovaný celek, sdílející společné prvky. Vývoj celého regionu byl také ovlivněn dlouhou přítomností evropských kolonizačních velmocí, přičemž každá z těchto velmocí uplatňovala na svém území jinou koloniální správu, zakládala odlišné politické nebo sociální instituce a sledovala jiné zájmy (Murphy 1995: 128–131).

Kromě sdíleného historického vývoje existují i jiné faktory, které mohou zjednodušit nebo naopak zproblematizovat jakoukoli regionální integraci. Takovým faktorem je například stupeň jazykové nebo náboženské homogenity (popřípadě heterogenity), který řadíme mezi kulturní faktory. Nejrozšířenějším náboženstvím je v tomto regionu buddhismus, v Malajsii, Indonésii a Bruneji pak můžeme nalézt různé formy islámu a obyvatelé Filipín jsou v zásadě křesťanští. Jazykové štěpení je pak ještě komplikovanější. V tomto regionu existuje několik jazykových rodin, do kterých můžeme jednotlivé jazyky členit<sup>36</sup> a kromě toho v této oblasti můžeme nalézt mnoho etnických minorit, které si uchovávají svá specifická nářečí. Jako určitý pojící jazyk zde však pragmaticky slouží angličtina (Murphy 1995: 131–132).

Je nutné si uvědomit, že i samotné území daného regionu s sebou nese jisté problémy. Jak můžeme jednoduše vidět na mapě regionu, jeho území je značně fragmentované, zvláště pokud se zaměříme na ostrovní část regionu jihovýchodní Asie (viz mapu č. 2 přílohy). Fragmentované území je například podle Šárky Waisové významnou překážkou v oblastech obchodu, komunikace

---

<sup>36</sup> Příkladem jazykových rodin v jihovýchodní Asii je austroasijská jazyková rodina ne sino-tibetská rodina (Pokorný 2010: 174).

nebo obrany. S takovým typem území se pak pojí i náboženská a socioekonomická heterogenita, na což bylo poukázáno již v předchozích odstavcích (Waisová a kol. 2007: 37). Tato náboženská, sociokulturní a jiná roztržičnost regionu se na daném území stále projevuje. Jako příklad můžeme uvést etnické násilí a separatistické tendence, se kterými se stále potýká např. Indonésie<sup>37</sup>.

Mimo tyto sociokulturní aspekty, které rozdělují společnost a mohou mít negativní vliv na rozvoj regionální spolupráce v oblasti, je také důležité si uvědomit, že ani politické prostředí daného regionu není jednoduché. V dané oblasti nejsou země příliš homogenní z hlediska politických systémů nebo ideologií. Hodně ze zemí jihovýchodní Asie jsou možná demokratické formálně, ale v praktické rovině již méně. Co se týká Indonésie, ta sice prošla v roce 2004 přechodem k demokracii a je zatím i díky postavě prezidenta na správné cestě, má však velké rezervy hlavně v oblasti všudypřítomné korupce. Stejně jako většina zemí regionu. Thajsko se dá stále označit za zemi pod vojenskou správou. Dále jsou zde i země, jejichž režim se kloní spíše k socialismu než k liberální demokracii atd. Jejich integrace proto není tak jednoduchá, jako tomu bylo a je v Evropě, kde většina zemí sdílí stejný politický systém a zastává podobné hodnoty (Murphy 1995: 134).

I přes tyto a další faktory, které znesnadňují regionální integraci a vznik projektů založených na kooperaci jednotlivých států, zde různé formy regionální integrace vznikaly. Nicméně byl tento region dlouho jedním z nejméně organizovaných v celosvětovém měřítku a především v 50. a 60. letech 20. století bylo tempo, se kterým se rozvíjela regionální integrace, velice slabé

---

<sup>37</sup> Obyvatelstvo Indonésie je velice různorodé a stejně jako v celém regionu se zde projevuje náboženská heterogenita. Největším zdrojem problémů v této oblasti jsou pak rozbroje mezi majoritní muslimskou komunitou a minoritními křesťany. Jen na příkladech z října 2015 můžeme vidět, že etnické násilí ani separatistické tendence ze země zcela nevymizely. Dne 9. září bylo hnutím Svobodná Papua přepadeno a uneseno několik dělníků. O několik dní později (13. října) bylo muslimskými extremisty vypáleno několik kostelů. Navíc se indonéská vláda domnívá, že vysoký počet jejich obyvatel náležících k muslimské majoritě odešlo bojovat do Sýrie za ISIS nebo se stali jejich bojovníky přímo na indonéském území, což ostatně potvrdily i teroristické útoky v Jakartě v lednu tohoto roku (Crisis Group 2016).

(Mirza 2001: 187). Dokonce i uskupení ASEAN, které vzniklo roku 1967 a stálo na základě silné ekonomické motivace, doznalo oživení svých aktivit až později. Uvádí se, že k oživení daného uskupení došlo kolem roku 1976 a to ne z ekonomických, ale z bezpečnostních důvodů. Členové ASEAN začali více spolupracovat v reakci na sjednocení Vietnamu, který byl také členem uskupení (El-Agraa 1999: 23–29).

K opravdovému oživení regionálních aktivit v jihovýchodní Asii dochází kolem druhé poloviny 90. let 20. století především ve spojení s vývojem integrace Evropských společenství (ES) a vznikem NAFTA. Aktéři regionu jihovýchodní Asie tedy měli potřebu reagovat na změnu mezinárodního prostředí a vývoj světových ekonomických bloků, přičemž se jednalo o snahu prosadit se proti evropskému a americkému ekonomickému bloku (Stuchlíková 2008: 91). Ve prospěch tohoto argumentu celkem přesvědčivě hovoří ve své práci i Harvey a Lee. Ti uvádějí, že větší aktivity v rámci regionální integrace v jihovýchodní Asii začaly v této době vznikat díky nezbytnosti prosazovat na půdě mezinárodních institucí i odlišné priority, než zastávají rozvinuté ekonomiky reprezentované právě ES a USA. Jednotlivé země nemají takové prostředky lobbovat za své zájmy jako regionální uskupení, která disponují lepší pozicí a vyjednávací silou (Harvey – Lee 2002: 3).

Autoři zabývající se regionalismem a jeho změnou v jihovýchodní Asii však často zastávají stanovisko, podle kterého k oživení regionalizačních snah v regionu došlo hlavně z ekonomických důvodů. Jedním z nich je například ekonomická integrace v regionu. Země v regionu jihovýchodní Asie se hlavně po 2. světové válce vyznačovaly svou velkou proexportní orientací, což vedlo k získání značného množství finančních prostředků plynoucích z přímých zahraničních investic (FDI). Hlavním poskytovatelem těchto prostředků byly hlavně japonské korporace. Tyto prostředky přispěly k rozvoji těžkého a automobilového průmyslu a v širších souvislostech k prohloubení ekonomické integrace (Jayasuriya 2003: 201; Murphy 1995: 136–137; Kawai 2005: 1–6). A jak můžeme vyčíst i ze statistik dostupných z dat *Konference OSN o obchodu a rozvoji*

(UNCTAD), od 70. let 20. století až do období tzv. asijské finanční krize se příliv FDI do tohoto regionu zvyšoval, což vedlo k vytvoření regionalismu, který je řízen trhem více než jinde ve světě (UNCTAD 2016). Spolu s tím, jak se jednotlivé ekonomiky regionu stávaly více provázané, rostl také tlak na rozšíření finanční integrace, otevření finančních služeb a rozšíření mezibankovních půjček v rámci celého regionu, což mělo za následek další příliv zahraničních investic. Mnozí autoři však toto přílišné propojení finančních trhů dávají do souvislosti s propuknutím asijské finanční krize v roce 1997. Nicméně vzhledem k rostoucímu obchodu a inkorporaci FDI do něj vychází z logiky věci zcela zřejmě nutnost zakládání více formálních mechanismů pro usnadnění obchodu, investic atd. (Kawai 2005: 4–6; Murphy 1995: 137).

Avšak nejdůležitějším faktorem, který přispěl k rozvoji NRA ve zkoumaném regionu, byla podle mnoha autorů asijská finanční krize mezi lety 1997 – 1998. Při té došlo velice zjednodušeně řečeno k náhlému poklesu exportu, který negativně ovlivnil důvěru zahraničních investorů k tomuto regionu i jejich zájem o další angažovanost. Tento pokles zahraničních investic ovlivnil možnosti jednotlivých států jihovýchodní Asie financovat své schodky na běžných účtech, které byly již v té době vysoké díky nadhodnocení národních měn jednotlivých států. Do té doby však bylo možné tyto deficity finančně pokrýt právě z FDI. Vznik finanční krize byl spojen i s dalšími faktory. Nejdůležitější však je, že tato krize vedla k recesi jednotlivých národních ekonomik atd. To, a také postoj mezinárodního společenství v čele s USA a Mezinárodním měnovým fondem (IMF), mělo za následek přehodnocení strategií jednotlivých států ve vztahu k regionální spolupráci (Katzenstein 2002: 129–130).

Tento ekonomický propad, který zastavil *ekonomický boom* v regionu jihovýchodní Asie, přinesl hned několik zvrátů v přemýšlení o regionální integraci. Dané země se po negativních zkušenostech s IMF nehodlají spoléhat na jeho pomoc v případě další krize. Přesvědčilo je to také o nezbytnosti existence preventivního mechanismu bránícího opakování situace a potřebě vlastních

mechanismů k řešení potenciálních krizí. Vzhledem k tomu, že asijská finanční krize se postupně šířila mezi státy s odlišnou intenzitou a následky, bylo nutné zajistit vyšší míru kooperace mezi jednotlivými zeměmi. Jen tak mohl být zajištěn funkční preventivní mechanismus. Tato vyšší míra spolupráce se měla týkat výměny informací, politického dialogu nebo společné koordinace určitých politik (Dieter 2007: 8–10; Kawai 2005: 6–7; Pangestu – Gooptu 2004: 40–41).

Přístup k regionalismu v jihovýchodní Asii se tedy pod vlivem mnoha faktorů změnil. Jak je patrné z předcházejících stránek, můžeme regionalismus v tomto regionu teoreticky rozdělit do dvou period před finanční krizí a po ní. Regionální integrace před asijskou finanční krizí byla tažena soukromým sektorem především v podobě FDI a tržně orientovaná, byly prosazovány principy otevřeného regionalismu a spolupráce nevyžadovala tak rozsáhlou formálnost. Většina iniciativ byla uzavírána podle logiky unilaterální, nediskriminační liberalizace. Přesně v souladu s dohodou GATT a dohod vzniklých na základě Uruguayského kola (Stuchlíková 2008: 95).

Po událostech spojených s krizí, je tato tržní orientace nahrazena hlavně politickými iniciativami a je vyžadováno formální ukotvení vztahů. Kromě toho se setkáváme také s nárůstem počtu dohod o volném obchodu (FTAs) a regionálních obchodních dohod (RTAs), což je důsledkem pomalého tempa celosvětové liberalizace obchodních vztahů. Uzavírání RTAs napomáhá vyššímu tempu liberalizace obchodu alespoň v daném regionu. Vzhledem k tomu, jaká data o trendu nárůstu FTAs, uvádí Asia Regional Integration Center (ARIC), je patrné, že hlavně od druhé poloviny 90. let dochází k rapidnímu nárůstu FTA v asijském regionu (viz graf č. 3 přílohu) (ARIC 2015: 51). Prozatím nejúspěšnější formou těchto dohod jsou bilaterální obchodní dohody. Podle některých autorů, jako je například John Ravenhill, dochází k nástupu tzv. new bilateralism (nového bilateralismu). Obecný trend, který země regionu sledují, je vytvořit celoregionální zónu volného obchodu. To bude však značně komplikované, jelikož se tento region potýká se stejným fenoménem jako zbytek Asie, kterým je

tzv. noodle bowl (efekt nudlové mísy). Jak je patrné z obrázku (viz obrázek č. 4 přílohy), země regionu jsou členy několika regionálních dohod uskupení naráz, což vede k překrývání regionálních obchodních dohod a znesnadňuje harmonizaci mechanismů dílčích uskupení a zavedení jedné zóny volného obchodu (Baldwin 2007: 5; Ravenhill dle Jayasuriya 2003: 208; Cihelková 2010: 188–192).

## 5. ASEAN a jeho proměna

Integrace v regionu jihovýchodní Asie byla od počátku značně složitá a limitována mnoha faktory. Jak jsem již nastínila v předešlé části své práce, jednalo se o náboženskou a jazykovou heterogenitu, dále odlišnost politických systémů atd. I přes to je Sdružení národů jihovýchodní Asie (ASEAN) dnes označováno za nejúspěšnější v celém regionu. Podle údajů samotné organizace (viz infografiku č. 5 a č. 6 přílohy), tvoří dnes ASEAN třetí největší světový trh a pátou nejvýznamnější ekonomickou sílu (ASEANup 2016). Nicméně v počátečních fázích nebyla jeho existence chápána jako přínosná nebo významná jak samotnými členskými státy, tak mezinárodním prostředím. V této fázi své diplomové práce se tedy hodlám zabývat tím, co vedlo ke změně ASEAN v jednu z nejvýznamnějších regionálních organizací a jaké tyto změny měly důsledky.

V předcházejících částech své práce jsem zevrubně popsala fenomén NRA, jeho charakteristiky i to, jak se postoj k regionální integraci měnil přímo v prostředí jihovýchodní Asie. Ráda bych se tedy zaměřila na to, zda tyto změny můžeme pozorovat i v praktických projevech politik ASEAN. Nicméně se domnívám, že abychom byli schopni plně identifikovat existenci takových změn a případně posoudit jejich dopad na samotný region, je potřeba alespoň zběžně nastínit i samotný vývoj této regionální organizace.

### 5.1. Vznik a formování ASEAN

I přes to, že region jihovýchodní Asie je značně heterogenní a musel se vypořádat s mnoha komplikacemi, jako bylo i koloniální dědictví, které s sebou často neslo například i hraniční spory, bylo by nesprávné domnívat se, že před založením ASEAN v daném regionu žádné jiné pokusy o etablování regionální spolupráce neexistovaly. Nicméně se dá říct, že pokud zde již nějaké pokusy existovaly, byly buď prezentací vnějších zájmů, nebo byly neúspěšné.



Jednou z těchto organizací, jejíž založení vzešlo zcela od vnějšího aktéra, byla Organizace smlouvy pro jihovýchodní Asii (SEATO). SEATO vzniklo roku 1954 na základě západní iniciativy, především USA, jako bezpečnostní organizace, jejíž hlavním cílem měl být boj proti šíření komunismu. Tato organizace nezahrnovala všechny státy, které řadíme do regionu jihovýchodní Asie<sup>38</sup>, proto nepůsobila jako motivační faktor pro posílení regionalizačních snah v daném regionu. Postupně došlo k zániku celé organizace, jelikož pominul důvod k jejímu udržování a současně zainteresované státy neměly zájem setrvávat v organizaci s bývalými koloniálními mocnostmi (Broinowski 1982: 15). Pokud se dále zaměříme na organizace vzniklé přímo z regionální iniciativy, které ale nebyly úspěšné, můžeme zmínit například Sdružení jihovýchodní Asie (ASA). Tato organizace vznikla mezi Malajsií, Filipínami a Thajskem v roce 1961 s cílem posílit spolupráci v ekonomické, kulturní a vědecké oblasti. Nicméně ASA byla charakteristická svým limitovaným členstvím. Navíc se potýkala s rozsáhlou kritikou. Vzhledem k tomu, že mezi dvěma jejími členy se hned rok po založení organizace rozpoutal konflikt<sup>39</sup>, bylo fungování ASA roku 1963 zastaveno. Od roku 1963 až do roku 1965 byly všechny snahy o rozsáhlejší regionální integraci paralyzovány špatnými vztahy mezi Malajskou federací a Indonésií<sup>40</sup>, které se stabilizovaly až odstoupením indonéského prezidenta Sukarna. Mimo jiné díky této události vznikly podmínky pro etablování nové regionální integrace v jihovýchodní Asii (Nugroho 2015: 122).

Sdružení ASEAN vzniklo na základě tzv. Bangkotské deklarace, která byla přijata 8. srpna 1967 na základě neformálních jednání ministrů zahraničí pěti zakládajících členů<sup>41</sup>. Těmito členy byly Filipíny, Indonésie, Malajsie, Singapur

---

<sup>38</sup> Z oblasti jihovýchodní Asie byly členy pouze Thajsko a Filipíny. Dalšími členy pak byly USA, Velká Británie, Francie, Austrálie, Nový Zéland a Pákistán.

<sup>39</sup> Konflikt vznikl mezi Malajsií a Filipínami, když Filipíny vznesly nárok na část území nově vznikající Malajské federace Sabah (Severní Borneo).

<sup>40</sup> Politika, která byla v té době uplatňována Indonésií proti Malajské federaci, se nazývá „Konfrontasi“ a je charakteristická politickým a diplomatickým bojem za přispění občasných vojenských střetů (Nugroho 2015: 122).

<sup>41</sup> Toto neformální jednání je dnes nazýváno jako „tričková diplomacie“ (ASEAN History).

a Thajsko. Zbylí členové ASEAN, kteří toto uskupení tvoří v současnosti, přistoupili až v druhé polovině 90. let.<sup>42</sup> Tato deklarace byla velice jednoduchým dokumentem, který odkazoval k několika cílům a účelům nově vzniklého ASEAN. Prvním z těchto cílů bylo urychlit ekonomický růst a spolupráci v sociálním a kulturní rozvoji za využití mírového společenství národů jihovýchodní Asie. Dalším cílem bylo posílit regionální stabilitu a mír na principech odpovídajících Chartě OSN. Členské státy pak také měly spolupracovat a poskytovat si vzájemnou pomoc v záležitostech společných zájmů, zemědělství, průmyslu a expanzi obchodu. A v neposlední řadě také spolupracovat s dalšími fungujícími regionálními organizacemi a podporovat vzájemné prohlubování spolupráce. To vše na principech rovnosti a partnerství s ohledem na budoucí generace (The ASEAN Declaration 1967).

Nicméně po založení ASEAN bylo jeho fungování v první dekádě existence značně omezeno. Hned v prvním roce existence tohoto sdružení došlo k obnově sporů mezi Filipíny a Malajsií, přičemž jejich spor vygradoval až paralyzaci činnosti ASEAN (Pace dle Acharya 2013: 148). K uklidnění vztahů mezi těmito dvěma členskými zeměmi došlo již v roce 1969 a kooperace zemí ASEAN se začala prohlubovat hlavně v oblasti cestovního ruchu. Navíc vzhledem k situaci v mezinárodním prostředí bylo nezbytné zaujmout společné stanovisko v oblasti bezpečnosti. Hlavně díky iniciativě Malajsie, která se obávala vlivu stávajících velmocí na fungování regionu, byla roku 1971 ratifikována Deklarace ASEAN o zóně míru, svobody a neutrality (ZOPFAN). Někdejší světové velmoci se při jednáních zavázaly respektovat a akceptovat jihovýchodní Asii jako neutrální oblast. Členské státy ASEAN se podepsáním deklarace ZOPFAN zavázaly vyvíjet úsilí potřebné k zajištění uznání a respektu pro jihovýchodní Asii jako zóny míru, svobody a neutrality a bránit jakémukoli zasahování vnějších sil. Někteří autoři zabývající se touto problematikou, jako je například Amitav Acharya,

---

<sup>42</sup> Jejich pozdější přistoupení bylo odrazem dobové situace v regionu, jejich odlišnými ideologiemi, občasnými vojenskými konflikty, jako byl například vojenský puč v Kambodži (Palmutjoki 2003: 47).

však o neutralitě této deklarace a potažmo celého regionu pochybují a domnívají se, že jejím cílem bylo pouze maskovat propojení regionu s americkým obraným deštníkem (CIL 2009; Acharya 2008: 126).

Bangkokská deklarace sice byla prvním krokem k většímu propojení regionu a zvyšování spolupráce v jednotlivých zemích. Nebyla však zcela úspěšná, jelikož expertní výbory a skupiny, které na jejím základě vznikaly, sice poskytovaly svým vládám formální doporučení, ta však byla začleňována do praktických politik členských států jen minimálně. Navíc vzhledem k mezinárodní ekonomické situaci bylo stále více patrné, že absence společného ekonomického postoje ASEAN je výrazným limitujícím faktorem pro jeho rozvoj. U světových rozvinutých ekonomik začal být patrný protekcionistický postoj, což členské země ASEAN orientované na export nutilo k přehodnocení jejich strategií (Nesadurai 2005: 155–158).

Klíčovým se v otázkách větší ekonomické kooperace členských států ASEAN stal až první Summit na Bali v roce 1976. Do té doby byl ASEAN vnímán spíše jako organizace s politickými úkoly, které byly až do tohoto roku v popředí. Na Bali bylo přijato několik dokumentů, které rozšiřují politickou a bezpečnostní oblast spolupráce, jako byla například Smlouva o přátelství a spolupráci (TAC) nebo Deklarace svornosti ASEAN BC I. Sdružení ASEAN bylo založeno i za účelem oživení a zlepšení ekonomické situace členských zemí. Ani jedno z toho se však v prvních letech fungování nedostavilo, a proces redukce chudoby v regionu byl pomalý. Proto bylo nezbytné rozšířit spolupráci členských států i o ekonomické a sociální otázky, k čemuž došlo právě na Summitu na Bali (ADBI 2014: 4–5).

Členské státy ASEAN se na tomto summitu shodly na nezbytnosti modernizace jejich hospodářství a exportní orientace. Tyto kroky měly vést ke zlepšení situace obyvatelstva z hlediska vzrůstu životní úrovně, s čímž souvisí i snížení chudoby, větší míra vzdělanosti populace atd. Prvním krokem, který vedl k větší ekonomické integraci, bylo uzavření preferenční obchodní dohody (PTA)

v únoru roku 1977. Tato smlouva měla být jasným znakem toho, že členské země ASEAN mají zájem na liberalizaci regionálního obchodu. Tato smlouva byla sice dobrým prvním krokem, ale vzhledem k jejím limitům byla také značně neefektivní. PTA se zaměřovala na celní tarify obchodu mezi zeměmi ASEAN. Snižování celních tarifů mělo vést ke zvýšení vnitroregionálního obchodu. Nicméně smlouva PTA byla velmi selektivní a zaměřovala se pouze na omezené množství produktů a jejich výběr byl složitý a neefektivní. Členské státy ASEAN se rozhodly vybírat produkty, u nichž sníží celní tarify „produkt od produktu“, a v kombinaci s velkým množstvím výjimek nebylo dosaženo takových výsledků v oblasti liberalizace obchodu, jak bylo předpokládáno. Někteří autoři se dokonce domnívají, že PTA neměla na liberalizaci obchodu v regionu žádný vliv nebo zcela minimální. Je však nutné uznat, že jistého zvýšení vnitroregionálního obchodu dosaženo bylo, ale jen u velmi omezené skupiny produktů. Já se však domnívám, že smlouva PTA je značně nedocenená. Její vliv na vnitroregionální obchod sice nebyl takový, jak bylo předpokládáno, ale stala se prvním krokem na cestě ke zvyšující se ekonomické integraci regionu, která již byla mnohem úspěšnější (Nugroho 2015: 123).

## 5.2. Posílení ekonomické integrace ASEAN

Mnozí autoři se domnívají, že o skutečné ekonomické integraci v tomto regionu můžeme hovořit až od roku 1992 v souvislosti s vytvořením ASEAN zóny volného obchodu (AFTA), která vstoupila v platnost roku 1993. Základem AFTA mělo být postupné snižování celních omezení mezi členskými zeměmi a následně jejich úplné odstranění. To mělo vést k větší liberalizaci obchodu a jeho nárůstu mezi jednotlivými členy uskupení. Vzhledem k dataci jednotlivých kroků učiněných v rámci negociace a uzavření AFTA, je patrné, že vše proběhlo relativně rychle. Důvody je nutné hledat především v situaci, ve které se členové ASEAN nacházeli. Bowles ve své práci uvádí hned několik důvodů, které vedly k tak neobvykle rychlému vzniku AFTA. V 80. letech 20. století došlo k relativně velkým změnám v mezinárodní ekonomické situaci. Světové ekonomiky se v té době

potýkaly s dluhovou krizí, což vedlo k zavádění protekcionistických opatření. Kromě toho docházelo k nárůstu vlivu mezinárodních finančních institucí, které zvyšovaly svůj vliv na dění v regionu, což jen posílilo touhu ASEAN profilovat se jako vedoucí organizace v regionu (Bowles 1997: 1–3).

Závazek ke snižování celních bariér, ke kterému se signatářské státy zavázaly, se týkal snížení cel obchodu uvnitř sdružení ASEAN v rozmezí 15 let a to na hranici 0–5 %. Původně se tedy cla jednotlivých zemí měla pohybovat v dané hranici do roku 2008. Vzhledem k tomu, že ASEAN sdružuje jak rozvinuté ekonomiky, tak méně rozvinuté, byl zaveden princip vícerychlostního odstraňování cel. Silnější ekonomiky regionu se měly na danou hranici dostat do roku 2010, slabší pak do roku 2015<sup>43</sup>. Tyto závazky jsou pak naplňovány skrze schéma Společného efektivního preferenčního tarifu (CEPT)<sup>44</sup> (Cihelková 2010: 196–197; ASEAN).

Pokud se zaměříme na skutečné uplatňování AFTA a její dopady na vnitroregionální obchod, je patrné, že i přes určitou kritiku rychlosti tohoto procesu je jeho růst v celku zřetelný. Do roku 2010 se všem zakládajícím členům podařilo odstranit celní sazby u 99 % zboží, kterého se AFTA týká. A noví členové snížili své celní sazby na požadovanou hranici u více než 95 % daného zboží (viz tabulku č. 7 přílohy). Jediný členský stát, kterého se již snižování celních tarifů netýká, je Singapur, který je již odstranil úplně. Podle budoucích odhadů vývoje se dá předpokládat, že do roku 2017 budou zcela odstraněny celní bariéry až u 98 % komodit v rámci nových členů ASEAN. Vliv AFTA na vnitroregionální obchod je pak patrný z grafu č. 8 přílohy. Tento graf sice neposkytuje údaje v závislosti na druhu zboží, kombinuje 5 druhů produktových skupin, je však patrné, že po vzniku AFTA vzrostl vnitroregionální obchod v regionu opravdu prudce a dnes se pohybuje kolem 25 % z celkového obchodu.

---

<sup>43</sup> Silnějšími ekonomikami jsou myšleny Thajsko, Malajsie, Indonésie, Singapur, Brunej, Filipíny. Slabší ekonomiky jsou pak Vietnam, Laos, Kambodža, Myanmar.

<sup>44</sup> Smlouva ASEAN-CEPT byla roku 2008 pozměněna ASEAN Trade in Goods Agreement.

V porovnání s uskupeními NAFTA nebo EU je to však stále nízké číslo (Cihelková 2010: 197–198; Okabe – Urata 2013: 2–7).

AFTA byla jednou z prvních dohod o volném obchodu<sup>45</sup> (FTA), která byla v tomto regionu uzavřena. Jak jsem však zmínila v předešlých kapitolách, jedním ze znaků NRA je právě zvýšená intenzita uzavírání regionálních obchodních dohod (RTA), přičemž pro region jihovýchodní Asie je charakteristická především jejich bilaterální forma. Bilateralismus je v tomto regionu oblíbený hlavně pro svou jednoduchost vzhledem k vyjednávání podoby smluv, jejich uzavírání a následným jednáním, a také díky své větší efektivnosti, která je při liberalizaci obchodu vyžadována (Stuchlíková 2008: 90–91).

Tato forma dohod se stává součástí mezinárodního obchodního prostředí především od druhé poloviny 90. let 20. století. V regionu jihovýchodní Asie se za hlavní spouštěč vysokého nárůstu FTAs označuje asijská finanční krize, která v celém regionu zastavila ekonomický růst zemí a hodně z nich dostala do velice problematické situace<sup>46</sup>. Celý region však změnou svého politického přístupu dosáhl znovunastartování ekonomiky. Touto změnou bylo začlenění FTAs do své hospodářské strategie. FTAs jsou považovány za velice spolehlivý nástroj k dosažení liberalizace obchodu mezi podobně smýšlejícími partnery. Je to také cesta k udržení růstu investic, a pokud se jedná o bilaterální variantu, je to také cesta k překonání tzv. konvojového problému<sup>47</sup>. Právě díky jejich výhodnosti se ASEAN rozhodl začlenit takovéto typy dohod do své strategie a diverzifikovat tak své možnosti. Hlavním tahounem těchto integračních aktivit je v rámci ASEAN Singapur. Zhruba polovina všech RTA, které jsou v současné

---

<sup>45</sup> Free Trade Agreement nebo také dohoda o volném obchodu je závaznou dohodou mezi dvěma nebo více aktéry (nejčastěji státy) za účelem snížení nebo odstranění překážek volného obchodu a usnadnění přeshraničního pohybu služeb a zboží.

<sup>46</sup> Jednou z nejpostiženějších zemí byla Indonésie.

<sup>47</sup> Jako konvojový problém bývá označována situace, kdy spolupráci brzdí nejslabší nebo nejméně vstřícný člen integrace (Rajan - Sen 2002: 1.)

době funkční, nebo v jednání, zahrnuje Singapur (Rajan - Sen 2002: 1–2; Nugroho 2015: 121).

Nejrozšířenější formou těchto dohod jsou ekonomicky orientované FTAs tedy dohody o ekonomickém partnerství (EPAs), které mají i v jihovýchodní Asii delší tradici existence. Takovéto dohody jsou spojovány s nastartováním dynamického růstu, zvýšení toku přímých zahraničních investic (FDI) atd. U ASEAN je patrný markantní nárůst FTAs, který byl v tomto regionu poněkud opožděný v rámci celosvětového srovnání. Domnívám se, že tento úkaz byl zapříčiněn tzv. asijským ekonomickým zázrakem, kterým země regionu až do propuknutí asijské finanční krize procházely. Nicméně hlavně od roku 2000 dochází k signifikantnímu nárůstu EPAs, které země ASEAN uzavírají s klíčovými ekonomickými partnery, jako jsou Čínská lidová republika, Indie, Japonsko, EU atd., za účelem podpory investic. Od tohoto roku je také patrné, že EPAs jsou uzavírány i se zeměmi, které nejsou členy ASEAN, což je typický znak asijského otevřeného regionalismu. Statistické tabulky tedy uvádějí, že k roku 2013 bylo uzavřeno, v jednání, nebo čekalo na spuštění 90 FTAs. Z toho bylo 29 uzavřeno bilaterálně mezi členem a nečlenem ASEAN a dalších 11 bylo uzavřeno mezi členem ASEAN a více než jednou nečlenskou zemí (ADB 2014: 18–19).

Pozitivní účinky tohoto trendu, který s sebou nese vlna NRA, se dají jednoduše ilustrovat na vývoji HDP, přímých zahraničních investic atd. Pokud se podíváme na vývoj HDP v zemích ASEAN (viz graf č. 9 a 10 přílohy), je patrné, že ve všech zemích ASEAN se jeho výše per capita od roku 2000 výrazně zvyšuje. K nárůstu dochází také v oblasti intra a extra obchodu. Podle grafu č. 11 přílohy je patrné, že se export a import ASEAN zvyšuje jak v oblasti toků v rámci organizace samotné, tak mimo ni. Jediný výkyv ze stabilního nárůstu byl zaznamenán v roce 2009. To je však vzhledem ke globálnímu událostem a světové finanční krizi pochopitelné. Stejně výsledky pak vykazují i údaje o toku zahraničních investic do zemí ASEAN. Z grafu č. 12 přílohy lze vyčíst zvyšující se

příliv FDI do zemí ASEAN především z nečlenských států, opět s markantním výkyvem v letech 2008 a 2009 (ADB 2014: 19–24; ASEAN 2014: 41; 62; 112).

ASEAN již v roce 1997 ve svém dokumentu Vize ASEAN 2020 deklaroval otevřený charakter vůči navazování vztahů a nových kontaktů s ostatními nečlenskými státy. Nicméně tento dokument je stále především o posílení ekonomické spolupráce mezi ASEAN a ostatními aktéry. Státy ASEAN zde deklarují své cíle v oblasti zachování finanční stability v regionu, dále pak v oblasti další liberalizace obchodu atd. (ASEAN 2012). V souladu s trendem NRA i touto regionální vizí, tedy v roce 2010, vešlo v platnost hned několik FTAs, které mají transregionální charakter<sup>48</sup>. V daném roce to bylo hned 5 dohod, jmenovitě mezi ASEAN a Austrálií – Novým Zélandem, Čínskou lidovou republikou, Japonskem, Indií a Korejskou republikou. Nicméně vzhledem k velikosti trhů, je nejdůležitější z daných FTAs právě ta mezi ASEAN a Čínskou lidovou republikou. Tato smlouva o vytvoření zóny volného obchodu byla podepsána již roku 2002 a na jejím základě vznikla jedna z největších světových zón volného obchodu. Mnozí autoři se shodují, že právě liberalizace obchodu mezi organizací ASEAN a ČLR může být nadále vedoucím faktorem vzhledem k růstu obchodu a míře investic plynoucích z ČLR do regionu (srovnej Gradziuk 2010: 164; Park 2007: 485–486).

I přes zjevně pozitivní ekonomické dopady, které má uzavírání FTAs na země ASEAN, existují i názory jdoucí proti současnému trendu. Jak je vidět z přílohy č. 13, jsou jednotlivé země ASEAN zapojeny opravdu do mnoha FTAs. A s jejich dalším nárůstem se ještě více prohlubuje problém tzv. asijské nudlové mísy. Tento problém s sebou nese kromě překrývajícího se členství jednotlivých zemí nebo duplicity FTAs, také problém pro budoucí integraci. Země ASEAN chtějí společně směřovat k mnohem hlubší integraci, jejíž vznik je však vzhledem k mnoha FTAs, do kterých jsou jednotlivé země zapojeny, nesnadný. Mnozí autoři také poukazují na to, že efekt nudlové mísy může být potenciálně vážným

---

<sup>48</sup> Transregionalismus je pojem odkazující k existenci regionálních integrací překračujících rozměr široce pojímaných makroregionů světové ekonomiky (Cihelková a kol. 2007: 7).



problémem, jelikož vede země k vysoké vzájemné závislosti a celý region činí křehkým. Kromě kritiky vztahující se k prohlubujícímu se efektu nudlové mísy, zde zaznívá také kritika na adresu bilaterálního trendu FTAs v jihovýchodní Asii, který může vést k tomu, že mezi státy se začne vytvářet rivalita a jejich jednání se začne opět více soustřeďovat k ochraně vlastních zájmů a půjde proti politice dané organizace (Stuchlíková 2008: 98; Baldwin 2007: 18).

### 5.3. ASEAN a vnější vztahy

Stejně jako nárůst počtu FTAs/EPAs je jedním ze znaků NRA, je jím také intenzivnější nárůst variabilních forem spolupráce na transregionální úrovni. Jak jsem již zmiňovala dříve ve své práci, NRA chápe region jako konstrukt, který nemusí být nutně charakteristický svou geografickou blízkostí. Na tomto základě se pak dají lépe vysvětlit integrační aktivity, které přesahují hranice regionu jihovýchodní Asie.

Jak již bylo zmíněno v předešlé kapitole, ASEAN uzavírá řadu FTAs se zeměmi mimo jeho region. Já jsem zatím pouze okrajově zmínila FTA mezi ASEAN a Čínou, ale kromě této smlouvy zde existují i další partneři, se kterými ASEAN udržuje a prohlubuje vztahy. Především jsou to vztahy se zeměmi, které jsou této organizaci blízké díky ekonomickým a kulturním vazbám a jsou členy skupiny tzv. Partnerů dialogu. Do této skupiny zemí patří Austrálie, Kanada, Čínská lidová republika, Evropská unie, Indie, Japonsko, Korea, Nový Zéland, Ruská federace, USA a UNDP<sup>49</sup>. Oficiálně se prvním členem této skupiny stala Austrálie v roce 1975. Prvotním cílem bylo zajistit rozvojovou pomoc členům ASEAN, avšak postupně se záběr jednání rozšířil také do oblasti politických, bezpečnostních témat a do sociokulturních oblastí (Thambipillai 2007: 1–3).

Vzhledem k rozsahu mé práce nejsem schopna analyzovat vztahy mezi organizací ASEAN a všemi jejími partnery. Zaměřím se pouze na nejvýznamnější

---

<sup>49</sup> UNDP neboli rozvojový program OSN, je globální platforma OSN odpovědná za řízení a koordinaci rozvojových projektů.

partnery z obchodního hlediska, tj. ČLR, EU a USA, kteří dnes představují, s ohledem na jejich vzájemný obchod a proud FDI, nejvýznamnější partnery ASEAN.

Vztahů mezi ASEAN a ČLR jsem se již několikrát dotkla. Je však důležité připomenout významnou roli, kterou ČLR jako partner v celém regionu zastává navzdory tomu, že vztahy mezi těmito aktéry byly v minulosti komplikované studenoválečnou situací atd. Na počátku 90. let můžeme hovořit o jistém uklidnění vztahů napříč celým regionem<sup>50</sup>. Dnes je ČLR pro ASEAN nejdůležitějším obchodním partnerem. Výše exportu z ASEAN do ČLR se pohybuje kolem 13 % a výše importu zboží z ČLR do ASEAN až kolem 16 % (ASEAN 2014: 78–80).

Kromě toho je ČLR součástí uskupení ASEAN+3 (APT), v jehož rámci v dnešní době probíhá většina spolupráce v regionu jihovýchodní Asie. Navíc tuto platformu mnozí označují za výrazný projev NRA, jelikož právě díky ní na procesu regionální spolupráce začaly aktivně participovat nejvýznamnější ekonomiky východní Asie (Stubbs 2002: 443).

APT je platformou sdružující členské státy ASEAN s ČLR, Japonskem a Korejskou republikou. Toto uskupení v začátcích svého fungování od roku 1997 fungovalo na neformální úrovni a zabývalo se především ekonomickými otázkami a asijskou měnovou krizí. K institucionálnímu zakotvení této skupiny došlo až roku 1999 přijetím Společného prohlášení o spolupráci ve východní Asii (*Joint Statement on East Asia Cooperation*). Spolupráce v rámci tohoto uskupení se již nezabývá výhradně ekonomickými otázkami, ale i posilováním spolupráce v oblasti bezpečnosti, turistiky, rozvoje venkova, redukce chudoby, lidských zdrojů atd. (ASEAN 2016).

Pro lepší identifikaci problematických míst, které si zaslouží pozornost celé skupiny APT a jejichž vyřešení potenciálně napomůže další integraci a růstu

---

<sup>50</sup> V roce 1990 byly znovu navázány diplomatické vazby mezi ČLR a Indonésií, následně i s Brunejí.

regionu, byla v roce 1998 zřízena Skupina východoasijské vize (EAVG), která se skládá z prominentních intelektuálů členských zemí APT. Tato skupina si klade za svůj cíl vytvořit sdílenou představu společné identity jak mezi jednotlivými vládami zainteresovaných států, tak i mezi populací. Členové APT doufají, že díky spolupráci této skupiny ve všech oblastech od ekonomicky, až po otázky životního prostředí nebo institucionalizace, bude nastartován proces tvorby společné komunity. Tato jednotná východoasijská komunita má být založena na principu tří „P“, tedy na míru, prosperitě a rozvoji (peace, prosperity and progress) (East Asia Vision Group Report 2001: 2–6). Můžeme říct, že na velmi podobném principu pak v roce 2001 vznikla expertní skupina Východoasijská studijní skupina (EASG), jejíž zástupci jsou rekrutováni z řad vládních úředníků. Tato skupina zpracovala seznam 26 doporučení, jejichž přijetí by mělo členským státům APT pomoci v prohloubení stávající integrace, posílení vlastních pozic, ekonomickému růstu atd. Při tvorbě těchto doporučení byly zohledněny výsledky, ke kterým došla EAVG. Doporučení EASG se neomezují pouze na ekonomickou nebo finanční kooperaci, výrazně se zaměřují na sociokulturní oblast, ve které navrhují vytvořit rozvojový program zaměřený na lidské zdroje, a také vytvořit vzájemné vztahy s východoasijskými think tanky, jejichž pomocí by došlo k rozšíření počtu aktérů zapojených do spolupráce atd. (ASEAN+3 Summit 2002: 3–4).

Jedním z nejvýraznějších a nejviditelnějších pokroků v rámci APT je právě ekonomická a finanční spolupráce. Podle oficiálních statistik APT činila výše celkového obchodu v roce 2014 zhruba 727 miliard USD, pro srovnání v roce 2008 celková výše obchodu činila cca 480 miliard USD, což představuje 28,8 % celkového obchodu ASEAN. Další iniciativou podporující ekonomiky zainteresovaných států byl vznik Obchodní rady pro východní Asii (EABC) v roce 2004. Tento orgán vznikl za účelem podpory soukromého sektoru v rámci regionu (ASEAN 2016).

Ačkoli se zdá, že kooperace v rámci APT je velice slibná a dynamicky rozvíjí nejen ekonomickou spolupráci, názory odborníků na její vznik a perspektivu pro

budoucí vývoj se různí. Mnozí autoři se domnívají, že vznik této platformy byl pouhým kontinuálním vývojem, ke kterému tento region směřoval minimálně od poloviny 90. let 20. století. Podle nich je pouhým projevem určitého rostoucího pan-východoasijského regionalismu (Hund 2003: 384). Jedním z takovýchto autorů je například Richard Stubbs, který se domnívá, že vznik APT je pouhou odpovědí na asijskou finanční krizi, a také poslední manifestací regionalizačních procesů v daném regionu (Stubbs 2002: 440–441). I Richard Higgott je zastáncem této kontinuální teorie vývoje v regionu, on však vznik APT nespojuje přímo s rostoucí regionální spoluprací v materiálním slova smyslu. Podle jeho názoru je vznik tohoto uskupení projevem rostoucí sdílené identity v celém regionu (Dieter – Higgott 2002: 32). Jiní autoři jsou poněkud skeptičtější a přisuzují vznik APT jistému odporu k IMF atd. (Evans dle Capie 2004: 156). Ať jsou však motivy vzniku jakékoli, je dnes vznik tohoto uskupení považován za základní milník vlivu NRA v regionech jihovýchodní a východní Asie, jelikož se stále snaží spolupráci mezi členy prohlubovat a to i přes obtíže, které plynou z rozdílnosti zainteresovaných států (Go 2008: 167).

Jak již bylo několikrát zmíněno, NRA se vyznačuje vznikem spolupráce i mezi velice vzdálenými aktéry. Takovéto regionální projekty mají tzv. transregionální charakter. Příkladem takovéhoho partnerství mohou být vztahy, které ASEAN udržuje s EU nebo USA.

Pokud se zaměříme na vztahy s EU, ty se začaly rozvíjet již v 70. letech, kdy se tehdy ještě Evropské společenství stalo tzv. partnerem v dialogu s ASEAN. Zpočátku byla setkání těchto partnerů neformálního charakteru a jejich spolupráce byla zaměřena výhradně na ekonomickou oblast. Institucionalizace tohoto partnerství proběhla až v roce 1980, kdy byla podepsána dohoda o obchodní, ekonomické a technické spolupráci. Dnes se EU střídá s Japonskem na pozici druhého největšího obchodního partnera ASEAN, nicméně je rozhodně největším poskytovatelem FDI, které do členských států ASEAN plynou. Kromě ekonomické spolupráce však obě organizace spolupracují také na sociokulturních

a jiných tématech. Například v roce 2013 se v Jakartě konalo setkání tzv. kulatého stolu na téma klimatických změn. EU také výrazně finančně podporuje další aktivity v regionu jihovýchodní Asie, které se zaměřují na zvýšení vzdělanosti populace atd. (ASEAN-EU Dialogue Relations 2012).

S USA navázal ASEAN vztahy partnerů v dialogu v roce 1977 a stejně jako u ostatních partnerů byla jejich spolupráce v začátcích zcela jednosměrně orientovaná na obchod a ekonomiku. To se však změnilo v 80. a 90. letech, kdy se do popředí začaly dostávat spíše rozvojové aktivity zaměřené na lidské zdroje, životní prostředí a posílení soukromých investic prostřednictvím převážně malých a středních podniků (SMEs). V roce 2002 byl pak přijat nový Koordinační plán, v jehož rámci se řeší hlavně transnacionální zločin, terorismus, ale také otázky životního prostředí nebo HIV/AIDS. Dalším posílením vzájemných vztahů bylo pak přistoupení USA ke smlouvě TAC v roce 2009. Kromě toho tito partneři spolupracují i v dalších oblastech, jako je podpora výuky jazyků. V rámci tohoto programu byl v roce 2011 zahájen program investic na dalších pět let, který bude pracovat s 25 miliony USD pouze na posílení jazykového vzdělání v zemích ASEAN. V rámci jejich partnerství byla také v roce 2012 spuštěna iniciativa zaměřující se na vědecké výměny. Vědečtí pracovníci z členských zemí ASEAN mohou cestovat do USA, kde následně spolupracují na výzkumných projektech zaměřených na problematiku spojenou s jejich regionem. Stejně jako ostatní partneři ASEAN se i spolupráce s USA projevuje v mnoha rovinách, které se neomezují jen na ekonomiku. Není mým záměrem zmínit vše. Jako jeden z posledních bych však poukázala na iniciativu PROGRESS, která je rozvojovým programem USA, který je zaměřený výhradně na posílení postavení žen v rámci členských států ASEAN a podporuje již existující komisi ASEAN zaměřenou na podporu a ochranu práv žen a dětí (ACWC) (ASEAN Secretariat Information Paper 2016: 1–8).

Jak je vidět na předešlých řádcích, ASEAN je co do vnějších vztahů velice aktivní. Jejich počátky většinou můžeme datovat již do 70. let 20. století. V začátcích však tato partnerství nebyla příliš aktivní a jejich záběr byl více méně

omezen pouze na ekonomickou oblast spolupráce. V zásadě pak také můžeme pozorovat, že oživení těchto partnerství, jejich dynamičtější vývoj a rozšíření obsahu témat, kterých se týkají, lze zaznamenat na počátku 90. let 20. století, tedy v době, do které se obecně datuje NRA. Nicméně i přes velmi široký záběr témat, ve kterých ASEAN s ostatními aktéry spolupracuje, je stále nejvíce patrná právě ekonomická oblast. ASEAN se však ve svých vnějších vztazích orientuje i na jiné otázky, které oblast ekonomiky neobsahují. Jedním z příkladů může být Regionální fórum ASEAN (ARF), které bylo založeno již roku 1994 z iniciativy členských států ASEAN, které chtěly posílit dialog a kooperaci v oblasti zajištění míru a bezpečnosti. Státy, které participují na tomto projektu, výrazně přesahují regionální hranice, kromě relativně geograficky blízkých států, jako jsou ČLR, Východní Timor nebo Korejská republika. Zde mezi sebou spolupracují i Ruská federace, USA nebo EU. Tito aktéři mezi sebou prostřednictvím tohoto fóra konzultují otázky týkající se námořní bezpečnosti, boje proti terorismu a nadnárodnímu zločinu (včetně jejich kyber verze), ale třeba také otázky managementu katastrof, preventivní diplomacie a peacekeepingových akcí (ARF 2014).

#### 5.4. Charta ASEAN

Jeden z cílů ASEAN je posilovat vzájemnou spolupráci v regionu a dosáhnout vzniku plnohodnotného společenství na bázi modelu EU. Bylo by však mylné na tyto dvě formy integrace nahlížet stejně. Je důležité si uvědomit, že jsou odlišné jak v přístupu k formě integrace, tak k rozhodovacímu procesu (Feng – Ji – Bo – Xuegang – Shishun – Lin – Huimin – Wei 2008). ASEAN sdružuje velice odlišné země co do velikosti populace, ekonomického rozvoje, ale také v politického, právního a ideologického systému. Přijetím Bangkocké deklarace a smlouvy TAC došlo k tomu, že tyto heterogenní země začaly spolupracovat. Podle Bangkocké deklarace byl ASEAN pouhou asociací pro regionální spolupráci. Na základě této deklarace byla agenda ASEAN spravována s minimálním stupněm formálnosti, založena na relativně slabých institucích

a celé sdružení několik dekád fungovalo bez formálního charakteru (Lin 2011: 1–4). Vzhledem k cílům tohoto sdružení a úspěšnému příkladu EU však členské státy došly k názoru, že bez silnějšího formálního a institucionálního základu nebudou svou vizi schopny realizovat. Proto bylo přistoupeno k vytvoření Charty ASEAN.

Poprvé se o vytvoření takového dokumentu začalo uvažovat na summitu ve Vientiane roku 2004. O rok později pak byla požádána Skupina významných osobností ASEAN (EPG)<sup>51</sup> o vytvoření tzv. smělých a vizionářských návrhů pro vznik Charty. Zpráva této skupiny byla v lednu roku 2007 předložena čelním představitelům ASEAN a v listopadu toho samého roku byl tento dokument, který představuje historický milník této organizace, podepsán (Chachavalpongpun 2009: 1–2).

Charta ASEAN má sehrát signifikantní roli v rozvoji vnitroregionální ekonomické integrace i v rozvoji ekonomické integrace v rámci hospodářského společenství ASEAN. Kromě ekonomické oblasti má však také posílit budování jednotné komunity a společných hodnot v rámci regionu. Tento dokument si vytyčuje za cíl budovat teritoriální integritu ASEAN, založenou na stabilitě a mírovém řešení případných sporů. Oblast ASEAN má i nadále zůstat bez jakýchkoli typů zbraní hromadného ničení a významně se vyjadřuje i k oblasti lidských práv (Shimizu 2011: 77).

Změny se díky Chartě nevyhnuly ani institucionálnímu nastavení ASEAN. Summity, na kterých dochází k tvorbě vlastní politiky ASEAN, mají probíhat minimálně dvakrát ročně, stejně jako setkání Koordinační rady. Navíc posiluje roli summitů jako nejvyššího rozhodovacího tělesa. Sekretariát ASEAN je přemístěn do Jakarty, kam také budou členské státy jmenovat své stálé představitele. Došlo také k posílení role Generálního tajemníka, který nyní nezávisle připravuje

---

<sup>51</sup> Skupina EPG se skládá z předních občanů členských zemí ASEAN (ASEAN 2005).

zprávy pro summit, dohlíží na naplňování smluv atd. Každý stát by měl také založit Národní sekretariát ASEAN. Dochází také k ustavení zcela nového orgánu, který nebyl zmíněn v doporučeních EPG. ASEAN Human Rights Body se má podle Charty zaměřovat na ochranu a propagaci lidských práv (Shimizu 2011: 82–83). Charta přináší také velice vítané změny v oblasti rozhodovacího procesu. Jednou z hlavních nesnází ASEAN jsou vnitřní spory mezi jejími členy. Vzhledem k tomu, že do této doby byla rozhodnutí v rámci ASEAN činěna výhradně na základě konsensu, je logické, že interní spory často ovlivňovaly možnost fungování této organizace. Charta přichází s inovativní změnou, která na jednu stranu klasický konsensuální přístup zachovává, na straně druhé však poskytuje možnost jeho obejít v případě, že se rozhodování bude týkat oblasti, v níž není konsensu možné dosáhnout (Feng – Ji – Bo – Xuegang – Shishun – Lin – Huimin – Wei 2008).

Přijetí Charty ASEAN představuje vyvrcholení mnoha let trvajících kooperačních vztahů mezi jednotlivými členskými státy a posouvá celou organizaci na vyšší stupeň, kde se platforma regionální spolupráce transformuje v organizaci založenou na pravidlech s legálním charakterem. Z ASEAN se vlivem Charty stává právní a legální entita s efektivnější a centralizovanější strukturou (Lin 2011: 8–9).

## 6. Zhodnocení vlivu NRA na růst ASEAN

V této diplomové práci jsem si hned v úvodu vytkla za cíl zjistit, zda mají praktické projevy NRA v regionu jihovýchodní Asie vliv na jeho růst. Abych se odpovědí na tuto otázku mohla zabývat, musela jsem se nejprve zaměřit na to, zda vůbec nějaké praktické projevy NRA v tomto regionu můžeme identifikovat. Zaměřila jsem se proto na analýzu ASEAN, jelikož sdružuje bezmála všechny státy, které můžeme do regionu jihovýchodní Asie řadit a je v této době nejdůležitější regionální organizací.

Projevy NRA, kterými se odlišuje od staré vlny regionalismu, jsem již zevrubně popsala v první kapitole této práce. Velice stručně a zjednodušeně je



můžeme shrnout do několika bodů, jako je větší zapojení nestátních aktérů do integrace, zvýšené uzavírání RTAs, neomezování regionální integrace pouze na geograficky blízké aktéry a zvýšení rozsahu regionálních integračních procesů, které zasahují do širší škály témat.

Na příkladu ASEAN jsem důkladně prokázala existenci těchto projevů v daném regionu. Jak je vidět na předchozích stránkách, v rámci ASEAN nastal pomyslný boom v uzavírání RTAs, které mají většinou bilaterální podobu. Tyto dohody také nejsou zcela limitovány geografickou vzdáleností, jak ukazují dohody uzavřené mezi ASEAN nebo jeho členskými státy a EU, USA atd. Pokud se zaměříme na obsah těchto dohod, je patrné, že nejdůležitější roli stále hraje integrace zaměřená na ekonomické otázky. Můžeme však pozorovat nárůst kooperačních aktivit i v oblastech bezpečnosti, viz ARF, podpory vzdělání, lidskoprávních otázkách, problematice ženských práv, turistice atd. Kromě toho se ASEAN výrazně snaží do tvorby své politiky a do rozhodovacího procesu zapojit veřejnost prostřednictvím větší spolupráce s NGO's a think tankovými organizacemi jednotlivých členských států, viz zprávu Summitu ASEAN+3 z roku 2002, doporučení skupin EPG, EAVG, EASG nebo Chartu ASEAN. Domnívám se tedy, že reálná existence těchto projevů NRA byla prokázána.

Pokud se tedy zaměříme na sledování ekonomického růstu daného regionu, můžeme v příloze č. 9 a 10 pozorovat, že k nárůstu HDP per capita v regionu opravdu dochází. V této oblasti došlo jen mezi lety 2013 a 2014 k nárůstu HDP na hlavu o 222 USD na 4 130 USD na obyvatele. Pokud navíc platí předpoklady odborníků, může toto číslo vzrůst do roku 2030 až na zhruba 9 000 USD. Vývoj celkového HDP můžeme sledovat z grafu č. 14 přílohy. Z něj je patrné, že od počátku 90. let 20. století má celková výše HDP, až na dva výrazné propady způsobené ekonomickými krizemi, tendenci stoupat. Mezi lety 2013-2014 pak vzrostlo o 4,6 %. V reálných číslech se pak HDP pohybovalo kolem 2,57 biliónu USD (ASEAN Secretariat News 2015; ADBI 2014: 23–24).

Jak jsem již uvedla v úvodu své práce, vliv na růst regionů má i kvalita lidského kapitálu. Vzhledem k tomu, že ASEAN se obecně zaměřuje na posílení své role na regionální i globální úrovni, rozvíjení ekonomiky a vytváření společného trhu, je rozvoj lidského kapitálu procesem, který je s jeho cíli neodmyslitelně svázán. Rozvoj lidského kapitálu totiž představuje proces, díky kterému dochází ke zvyšování znalostí a schopností potenciální pracovní síly. A s ohledem na požadavky dnešních trhů, je pro země i regiony kvalifikovaná pracovní síla nezbytná (Sriwiboon 2013: 126; Tullao – Cabuay 2013: 1–2).

Pokud se podíváme na tabulku č. 15 přílohy, je z ní jasně patrné, že situace ohledně sekundárního vzdělání se ve všech členských zemích ASEAN zlepšuje, a ještě pozitivněji vyznívá fakt, že k posilování vzdělání dochází významně i u žen. Studie zaměřené na kvalitu lidského kapitálu také prokázaly, že je souvislost mezi kvalitou poskytnutého vzdělání a počtem žáků, kterým se musí jeden učitel ve škole věnovat. Nejvýznamnější je pak tento vztah na primárním stupni vzdělání (Kubík 2013: 3). Domnívám se tedy, že pokrok, kterého jednotlivé země v tomto ohledu dosáhly je velice pozitivní, jelikož u většiny členských zemí je od 90. let 20. století do roku 2013 patrný snižující se počet žáků, kterým se učitel musí věnovat (viz tabulka č. 16 přílohy).

Faktorem, který přispívá k celkovému posilování společnosti, je i klesající nezaměstnanost. Ta sice mezi lety 2008–2010 ve většině členských zemí ASEAN stagnovala nebo stoupala, to je však vzhledem k vývoji na světové scéně v danou dobu pochopitelné. Od roku 2010 však dochází ke kontinuálnímu snižování nezaměstnanosti mladých lidí, což má stabilizující vliv na společnost (viz tabulka č. 17 přílohy). Všechny tyto kroky na podporu lidského kapitálu mimo jiné přispívají k celkovému rozvoji společnosti a kvality jejího života. Pokud přistoupíme na měření kvality života společnosti prezentované indexem lidského rozvoje (HDI), které zprostředkovává UNDP, můžeme z grafu č. 18 přílohy vidět jednoznačný zlepšující se trend u většiny zemí ASEAN, který začíná právě v 90. letech 20. století (ASEAN 2014: 216).

## 7. Subregionální integrace v jihovýchodní Asii

Nové vlny regionalismu do celého diskurzu regionální integrace přinášejí řadu změn, které jsem již zmínila. Jednou z těch velice zásadních jsou nové formy spolupráce, které se pod jejich vlivem začaly objevovat. Tyto nové formy také rozšiřují pole působnosti na jiné aktéry, než je stát. Jednou z takovýchto inovativních forem regionální spolupráce mohou být tzv. růstové trojúhelníky, jejichž výskyt je typický právě pro oblast jihovýchodní Asie.

Nárůst významu subregionálních ekonomických zón byl odpovědí na ekonomickou globalizaci a liberalizaci obchodu a investic v 80. letech 20. století. Země jihovýchodní Asie byly otevřeny přístupu tzv. otevřeného liberalismu, který byl ale v přímém protikladu s protekcionistickými postupy EU a NAFTA v této době. Kromě toho byly země regionu velice závislé na přílivu zahraničních investic a většina národů v regionu měla opět pocit, že dochází k jejich kolonizaci. Subregionální ekonomické zóny zpravidla nezahrnují celé státní entity, a proto nedochází k pocitu, že se musí pro svůj ekonomický růst vzdávat velké části své suverenity. Tato forma integrace je tedy ke konceptu státní suverenity velice opatrná a vstřícná (Hong 2004: 54–55).

Tyto lokalizované ekonomické kooperativní zóny vznikají mezi geograficky blízkými částmi jednotlivých států a zvyšují jejich komparativní výhody, což vede mimo jiné k podpoře exportu. Růstové trojúhelníky, které můžeme nazývat také subregionálními ekonomickými zónami, přirozenými ekonomickými teritorii atd., jsou transnacionální ekonomické zóny, v jejichž rámci spolupracují obvykle minimálně tři geograficky blízké státy, jejichž rozdílný vývoj je využit k podpoře vnějšího obchodu a investic. Anna Marie Humphries je popisuje jako přilehlé oblasti oddělené hranicemi různých států s rozdílnou dotací výrobních faktorů, jako je výrobní síla a další odlišné zdroje komparativních výhod, které spolu tvoří subregionální oblast ekonomického růstu (Humphries 1995: 1).

Tato myšlenka růstových trojúhelníků se stala velice populární a podporovaná regionálními organizacemi, jelikož je vnímaná jako přínosný testovací model pro prohlubování integrace v celém regionu jihovýchodní Asie, i když Západ těmto formám integrace takovou pozornost nevěnuje. Pokud totiž určitá forma spolupráce funguje mezi několika zeměmi, je snazší ji dále rozšiřovat (Nadalutti 2015: 9–10; Tang – Thant 1998a: 23–24; Peng 2000–2003: 613).

Jejich vznik je výsledkem touhy zemí regionu po větší ekonomické kooperaci, která s sebou nese zvyšující se ekonomický růst. Kromě toho jsou pro jejich vznik důležité i další faktory, jako je vysoký příliv zahraničních investic (FDI), exportně orientované strategie zainteresovaných zemí nebo také potřeba jednotlivých zemí dosáhnout stabilního růstu. Každý růstový trojúhelník obsahuje země, které můžeme teoreticky rozdělit do dvou skupin. Jednou z nich je skupina tzv. investujících zemí. Ta z pravidla do projektu vkládá kapitál, technologie a manažerské schopnosti. Dále je tu skupina tzv. recipientů, která je většinou v počáteční fázi ekonomického vývoje, avšak může poskytnout pracovní sílu, prostor a přírodní zdroje (Thant 1998a: 1–2; Singh 2015:63–64).

Obecně růstové trojúhelníky představují nový typ neformální integrace, která není iniciována regionálními integračními organizacemi. Tyto formy integrace jsou charakteristické převážně svým důrazem na ekonomické faktory. Díky tomu se do popředí těchto procesů dostávají aktéři zastupující soukromý sektor. Nesmíme nicméně opomíjet stále důležitou roli státu, který pro ně zajišťuje stabilní prostředí. Kromě toho jsou velice efektivním nástrojem jak překonat jisté politické bariéry, které jsou danému regionu vlastní (Peng 2002–2003: 614–617). Takovéto formy integrace jsou oblíbené také z toho důvodu, že po svých aktérech zpravidla nevyžadují velké formální a institucionální změny v politikách jednotlivých států. Jejich vznik je i méně časově náročný, pokud jej srovnáme se zakládáním velkých obchodních bloků, kterým často předchází až roky diskuzí a příprav (Tang – Thant 1998: 29–30).

Obecně platí, že pro úspěch takovéto integrace je nutné, aby zainteresovaní aktéři splňovali určité požadavky. Prvním z nich je ekonomická komplementarita, což prakticky odpovídá již výše zmíněnému rozdělení zemí na investující a recipientské a je pro ni charakteristický rozdílný stupeň ekonomického vývoje mezi jednotlivými oblastmi, ale také jejich rozdílná technologická úroveň a úroveň pracovní síly. Druhým faktorem je geografická blízkost kooperujících území, jelikož je prokázáno, že státy jsou ochotny obchodovat se svými sousedy, nebo k nim přesunout část výrobního procesu, pokud je možné minimalizovat náklady na dopravu a komunikaci. Určujícím faktorem úspěchu je také politická koordinace. Zjednodušeně řečeno, vlády daných států musí být ochotny přijmout určitá opatření související s tarify, regulací zaměstnanosti atd. a implementovat tato rozhodnutí pomocí lokálních zastoupení. A posledním faktorem je rozvoj infrastruktury, jelikož infrastruktura jako taková, je pro rozvoj ekonomiky nezbytná (Singh 2015: 65; Dosch – Hensengerth 2005: 269).

Je tedy patrné, že se vznikem subregionálních ekonomických zón jsou spojeny určité náklady, které se samozřejmě liší případ od případu a je tedy těžké stanovit jejich jednotný výčet nebo orientační výši. Můžeme však zmínit přímé náklady spojené s vybudováním infrastruktury, zajištěním dodávek energie a vody, vybudováním residenčních zařízení, transferem kvalifikované pracovní síly, administrativou, náklady na jistou harmonizaci politik v určitých oblastech atd. Nicméně vybudování této formy spolupráce slibuje značné výhody. Pro exportující země to znamená snížení jejich výrobních nákladů nebo vytvoření si nového trhu pro své produkty. Pro země recipientské se v oblasti výhod jedná o příliv zahraničních investic, zvýšení zaměstnanosti nebo získání znalostí a dovedností, které jsou dále přenositelné. V obecné rovině je pak patrné, že tyto formy spolupráce jsou pro mnohé státy v regionu přijatelnější s ohledem na problematiku jejich suverenity, kterou jsem zmínila výše. Kromě toho političtí lídři mají častěji problémy dosáhnout společenské podpory u větších projektů než

u takto limitovaných, které ale rovněž vedou k liberalizaci trhu. Tyto projekty také slouží jako katalyzátor pro vznik další integrace a spojují společnost regionu, jelikož překonávají její zakořeněnou heterogenitu (Tang – Thant 1998: 36–42; Hong 2004: 57–58).

### 7.1. Indonésie-Malajsie-Singapur

Pokud se chceme zabývat subregionální integrací v regionu jihovýchodní Asie, je nezbytné zmínit v první řadě integrační projekt, který vznikl mezi částmi Indonésie, Malajsie a městským státem Singapur, viz mapu č. 19 přílohy. Dnes je tato iniciativa zkráceně označována jako IMS-GT, v mnoha pramenech ji však můžeme nalézt pod dřívějším označením SIJORI, které odkazuje k jeho třem kooperujícím oblastem Singapur, Johor a souostroví Riau<sup>52</sup>. V souvislosti s tímto integračním projektem bylo také poprvé použito označení růstový trojúhelník singapurským premiérem Goh Chok Tongem již v roce 1989. Tento státník si byl vědom toho, že dané země nejsou svou vyspělostí na stejné úrovni. Singapur se již v té době specializoval na high-technology sektor, Johor a souostroví Riau nabízeli přírodní zdroje a dostatek levné pracovní síly. Využil toho tedy jako výhody pro nestátní investory, kterým chtěl nabídnout kompletní operační prostor. Tento rozdílný stupeň ekonomického vývoje je, jak již bylo zmíněno výše, jedním ze základních faktorů pro vznik úspěšné subregionální ekonomické zóny. Mimo fakt, že tento růstový trojúhelník byl prvním svého druhu v jihovýchodní Asii, byl také natolik úspěšný, že na jeho modelu stavěly i další subregionální projekty v daném regionu, o kterých se ještě později zmíním (Stewart-Png 1993: 1–2).

Iniciátorem a pomyslným hnacím motorem této integrace se stal ze zcela zřejmých důvodů Singapur. Ekonomika Singapuru čelila v té době několika nepříjemným změnám. Díky modernizaci své ekonomiky se Singapur paradoxně

---

<sup>52</sup> Johor je jedním ze států Malajsie, souostroví Riau náleží Indonésii a zahrnuje ostrovy Batam, Bintan, Bulan a Singkep.

dostal do situace, kdy jeho výrobní náklady razantně stouply a potýkal se s citelným nedostatkem kvalifikované pracovní síly, což se promítlo do výše ceny práce. Navíc se rozhodl zaměřit na produkci zboží s vysokou přidanou hodnotou, musel tedy začít nevyhnutelně budovat nové průmyslové areály. A pokud vezmeme v potaz výrazně omezené území, se kterým může Singapur disponovat, začalo se toto rozhodnutí projevovat i na nárůstu cen nemovitostí a pozemků. Tyto okolnosti a světová ekonomická konkurence jej donutily uvažovat o alternativních cestách, jak snížit své výrobní náklady. Kromě toho Singapur projevoval velký zájem o vodní zdroje, kterými disponují Johor a souostroví Riau. Jak je vidět z grafiky č. 20 přílohy, tento růstový trojúhelník je založen přesně na komplementaritě zdrojů, kterými disponují jeho jednotlivé části. Singapur disponuje kapitálem, kvalifikovanou pracovní silou, vyspělou technologií, přístupem na světový trh atd., zatímco Malajská část může nabídnout půdu, přírodní zdroje i základní infrastrukturu. Trojici doplňuje indonéské souostroví Riau se svou nekvalifikovanou, avšak levnou, pracovní silou, přírodními zdroji a základní technologií (Kumar 1998: 188–192; Sparke – Sidaway – Bunnell – Grundy-Warr 2011: 470).

Tento projekt nemá silnou institucionální základnu, i když byla podepsána řada bilaterálních dohod mezi Singapurem a Malajsií a Singapurem a Indonésií. Malajsie s Indonésií mezi sebou uzavřenou dohodu nemají, což může být důsledkem jejich podobného stupně rozvinutosti v té době. Nicméně tento růstový trojúhelník není institucionalizovaný jako zóna volného obchodu, a přes to se vyznačuje rychlým tempem ekonomické integrace od samého počátku. Určitého formálního ukotvení se tomuto růstovému trojúhelníku dostalo až v roce 1994, kdy bylo ministry obchodu jednotlivých participujících zemí podepsáno Memorandum o porozumění (Nadalutti 2015: 9).

A i když je jeho vytvoření důsledkem silného vládního působení zapojených zemí, rozvoj tohoto regionu měl být veden hlavně soukromými aktéry. Vlády zapojených zemí se snaží navázat vztah k soukromému sektoru a reagovat

svými opatřeními (jako je na příklad daňová politika atd.) na potřeby investorů (Stewart-Png 1993: 2; Nadalutti 2015: 11–12).

Zde je viditelný praktický projev teorie nového regionalismu. Jak jsem již zmínila výše, tato teorie je charakteristická určitým stupněm neinstitucionalizovanosti. Navíc pro ni není nezbytně nutná formální ukotvenost regionální spolupráce, což můžeme vidět na absenci dohod mezi Malajsií a Indonésií. Je zde také propojení vládního a veřejného sektoru, které je také příznačné pro regionalismus v novém pojetí. Vlády si sice zachovávají výsadní postavení, ale dochází rovněž k rozsáhlému zapojení soukromých firem, přičemž vládní garnitury se snaží toto zapojení výrazně podporovat.

Pokud se zaměříme na vztahy, které má Singapur s částí Indonésie, zjistíme, že tyto dva partnery pojily určité vazby ještě před vznikem růstového trojúhelníku. Jejich vztahy se v té době zaměřovaly hlavně na kooperaci v oblasti turismu. Indonéská vláda již sama o sobě dlouhou dobu podporovala iniciativy zaměřené na rozvoj oblasti souostroví Riau. To se projevilo nejprve již v roce 1978, kdy byla zodpovědnost za rozvoj ostrova Batam přesunuta od centrální autority pod pravomoc nově zřízeného orgánu Batam Industrial Development Authority (BIDA). BIDA měla sloužit jako základ pro byrokratickou a průmyslovou komerční moc v regionu a měla také usnadňovat možnosti kooperace. Předseda BIDA Dr. B. J. Habibie se zasloužil také o vytvoření nového Master Plan for Batam, který měl z ostrova Batam a dalších k němu připojených ostrovů vytvořit moderní metropoli, která by byla schopna soupeřit s ekonomickou mocí Singapuru. V této oblasti byla také vytvořena ekonomická zóna, v níž byla snížena restriktivní opatření ohledně zahraničního vlastnictví atd. To bylo kromě jiného také jedním z faktorů, proč si Singapur při zvažování svých možných alternativ vybral kooperaci s oblastí Riau (Grundy-Warr – Peachey – Perry 1999: 309–310). V rámci kooperace mezi Singapurem a Indonésií bylo vytvořeno hned několik projektů. Za vlajkové lodě této spolupráce můžeme označit vznik Riau-Batamindo průmyslového parku, Bintan průmyslových nemovitostí, Bintan mezinárodního



plážového resortu nebo Karimun námořního a průmyslového komplexu (Nadalutti 2015: 13–14; Kumar 1998: 205).

Jako první z těchto projektů byl vybudován průmyslový park Batamindo na ostrově Batam, který leží pouhých 12,5 mil od Singapuru<sup>53</sup> a disponuje dostatkem levné pracovní síly. Dohody pro jeho vybudování byly podepsány v roce 1990 a jeho otevření se konalo již o rok později. Toto rychlé otevření průmyslového parku silně podporuje argumentaci některých autorů, kteří považují subregionální ekonomické zóny za efektivnější než FTAs. Tento průmyslový park byl vybudován na principu společného vlastnictví, přičemž 40 % vlastní společnosti napojené na Singapurskou vládu a 60 % vlastní indonéská obchodní skupina Salim. Tento průmyslový park byl vytvořen tak, aby mohl fungovat jako zcela samostatná entita. Areál má vlastní zásoby a dodávky vody a energie, vlastní telekomunikační síť, centrum s obchody, bankami, restauracemi a zdravotnické centrum. Kromě toho byla vně areálu vybudována residenční zóna Batamindo Executive Village určená výhradně pro jeho zaměstnance. A díky zavedení systému *smart card*, která slouží jako zaměstnanecký průkaz, byla výrazně usnadněna i komunikace a přesuny pracovníků mezi jednotlivými státy (Grundy-Warr – Peachey – Perry 1999: 310; Kumar 1998: 208).

V poněkud odlišném postavení je ostrov Bintan. Tato lokalita je proslulá svými plážemi. Z tohoto důvodu se rozvoj zde zaměřil na turistickou oblast. Došlo k vybudování plážového resortu na severní straně ostrova, který se v dnešní době rozkládá na zhruba 23 000 ha. Do tohoto plážového resortu se podařilo přilákat také zahraniční investory, kteří nejsou členy růstového trojúhelníku, a to především z Japonska. Aby nedocházelo k přílišnému využívání zdrojů jiných ostrovů a plážový resort mohl fungovat nezávisle, došlo také k rozvoji infrastruktury v podobě vybudování nového trajektového terminálu ze Singapuru přímo k resortu. Kromě toho, pod vlivem úspěšného industriálního

---

<sup>53</sup> To je v přepočtu cca 20,13 km.

parku na ostrově Batam, došlo k vybudování dalšího industriálního parku i zde. Tento průmyslový park kopíruje stejná vlastnická práva jako jeho předchůdce, největší rozdíl mezi nimi je jejich zaměření. Park na ostrově Bintan se zaměřuje především na textilní průmysl a zpracování dřeva a díky své výhodné poloze se v něm nachází i mezinárodní přístav (Stewart-Png 1993: 4; Grundy-Warr – Peachy - Perry 1999: 311).

I zde můžeme pozorovat poměrně silnou návaznost na nový regionalismus. Jednak je zřejmé, že daná regionální spolupráce zasahuje do většího množství sektorů, ne pouze do průmyslu, ale kooperace probíhá i v oblasti rozvoje turistiky, infrastruktury a námořní dopravy. A v neposlední řadě je zde opět zřejmé velké zapojení soukromých investorů, jako je například Indonesian Business Salim Group, která byla jedním z hlavních investorů do plážového resortu na ostrově Bintan nebo také Sembcorp a Gallant Venture, kteří investovali do projektů na obou ostrovech.

Ekonomický úspěch těchto projektů byl patrný hned od prvních let jejich fungování. V roce 1990 tvořily domácí soukromé investice do parku Batamindo 2 199 mil. USD za rok, ale již v roce 1996 se jejich výše zdvojnásobila až na 4 704 mil. USD. Ten samý scénář je viditelný i v oblasti zahraničních investic, které se od roku 1988 do poloviny 90. let ztrojnásobily. Tento boom ekonomických a investičních aktivit se promítl i do růstu populace a pracovní síly na ostrově Batam. V roce 1988 se uváděla výše pracovní síly pod 10 000 pracujících, což je ve srovnání se 125 000 pracujícími v roce 1996 opravdu velký nárůst. Ve stejné časové periodě narostl i počet samotné populace z 80 000 na 250 000, přičemž podíl zaměstnaných a nezaměstnaných klesl z poměru 1:8 na 1:2. Export tohoto ostrova se zvýšil ze 40,45 mil. USD v roce 1989 na 1,423 mld. USD v roce 1994. Stejný nebo větší úspěch zaznamenal například i projekt plážového resortu na ostrově Bintan, do něhož bylo do roku 1996 investováno až 1 600 mil. USD a jeho návštěvnost vzrostla z 30 000 návštěvníků v roce 1995 na 250 000 v roce 1997. A tyto rostoucí tendence jsou stále patrné i v dnešní době, kdy například souhrnný

nárůst investic do ostrova Batan byl v roce 2014 o 17,71 mld. US, zvýšil se například i počet nově založených hotelů o 70 za rok 2014 a vzrostly i dodávky elektriky a čisté vody (BIFZA 2016).

Co se týká ostrova Johor, který je součástí Malajsie, i ten zaznamenal velký příliv zahraničních investic a vznik nových projektů. Již před začátkem spolupráce měl Johor určité výsadní postavení v celkové ekonomice Malajsie. Struktura jeho hospodářství byla více méně obdobná jako u celé Malajsie, tedy zaměřená především na zemědělství. Již před započítáním spolupráce se tato část podílela na celkové výši HDP Malajsie až 26 %. Již v té době byl Singapur nejvýznamnějším investičním partnerem pro celou Malajsii. Nicméně pokud srovnáme výši těchto zahraničních investic mezi lety 1984 a 1989, je patrný jejich markantní nárůst. V roce 1984 tvořily investice do části Johor pouze 12 % z celkové výše investic plynoucích do Malajsie. V letech 1988 a 1989, kdy začínala fungovat subregionální spolupráce, se tento podíl zvýšil až na 22 %. Singapur si nadále zachovával postavení nejvýznamnějšího investora, ačkoli bylo zjevné jeho zaměření na investice do Johor. V roce 1994 jeho celkový podíl na investicích do této oblasti činil 40 %, podíl na investicích do Malajsie jako celku však v té době nepřesáhl 2,5 % (Humphries 1995: 34).

Výrazný vliv měla tato spolupráce i na strukturu hospodářství Johor. Jak jsem říkala, před jejím začátkem se tato oblast zaměřovala na zemědělství, v roce 1994 však došlo k nárůstu výrobního a zpracovatelského odvětví především v oblasti elektroniky, kdy se jejich podíl na celkovém HDP v této době vyšplhal až na 35 %. Největší nárůst investic v této době zaznamenala transportní odvětví, zpracování kovů, chemický průmysl a právě elektronika. Tato změna průmyslové struktury s sebou nesla také vytvoření nových pracovních míst, přičemž v 90. letech jich ročně vznikalo cca 30 000 (Humphries 1995: 34; Kumar 1998: 200).

Již v roce 1994 fungovalo 16 společných projektů v rámci této subregionální kooperace, proto bych se vzhledem k rozsahu své práce nezaměřovala na všechny. Jedním z nejuspěšnějších se stal průmyslový park Pasir Gudang, jehož rozloha je cca 800 ha a zaměřuje se především na petrochemii, stavbu lodí a logistiku. Jeho součástí je i jedna z největších elektráren v oblasti, tj. elektrárna Iskandara. Zajímavostí tohoto projektu je jeho vlastnictví. Tento průmyslový park totiž funguje zcela pod správou soukromé společnosti, která nemá vazby na regionální ani centrální vládu Malajsie. Tento průmyslový park se stal nejdůležitějším průmyslovým centrem a vzhledem k tomu, že se jeho zájmy netýkají pouze průmyslové oblasti, ale disponuje i aktivitami v oblasti turistiky, byl oceněn titulem „katalyzátoru růstu ekonomiky státu“ (Kumar 1998: 200–204).

Vzhledem ke geografické poloze Johor zde bylo také vybudováno množství přístavů, které neustále zaznamenávají nárůst objemu přepraveného nákladu. Jedním z těchto přístavů je například Tanjung Pelepas Port, dále pak Johor Port atd. Zatím posledním společným projektem je rozhodnutí o rozvoji regionu Iskandar. V rámci podpory rozvoje regionu byl v roce 2007 ustaven Společný ministerský výbor, který měl usnadnit kooperaci týkající v tomto regionu. Dá se říci, že hlavním cílem tohoto projektu bylo vytvořit plnohodnotnou metropoli, která by v oblasti bydlení, zábavy, ale i podmínek pro obchod odpovídalo standardům více rozvinutých států, než je Malajsie, a stala se tak vlajkovým projektem v rámci regionální spolupráce mezi Malajsií a Singapurem. Tento projekt má propojit největší jihomalajsijská města a vytvořit kolem nich zvláštní ekonomickou zónu zaměřenou na využití přirozeného potenciálu daných měst. Pasir Gudang, ve kterém se již nachází průmyslový park, se má stát hlavním centrem chemického průmyslu, Johor Bahru má potenciál pro fungování jako centrum pro obchod, Nusajaya se má zaměřovat především na high-tech technologii a administrativní záležitosti atd. Pokud se zaměříme na ekonomické indikátory úspěšnosti tohoto projektu, tak je nutné konstatovat, že od roku 2006

do roku 2012 bylo v rámci tohoto projektu vytvořeno 554 796 pracovních míst, do roku 2012 byl souhrnný objem investic 21,53 mld. RM atd. (IRDA 2014; IRDA 2012).

Jak je z předložených dat patrné, v rámci této subregionální ekonomické zóny dochází od začátku jejího fungování k opravdu výraznému nárůstu kooperačních aktivit v mnoha oblastech od chemického průmyslu, až po turistickou oblast a residenční projekty. Tyto aktivity mají nemalý vliv na růst ekonomiky zainteresovaných států. Nicméně i přes to, že tento růstový trojúhelník byl vlajkovou lodí, která vedla k rozvoji podobných typů aktivit v rámci celého regionu jihovýchodní Asie, je velice zarážející nedostatek jeho studovanosti i statistik, které by se na něj přímo zaměřovaly.

## 7.2. Indonésie-Malajsie-Thajsko

Další subregionální ekonomická zóna spolupráce, která navázala na úspěšný příklad předešlého růstového trojúhelníku, vznikla v roce 1993. Spolupracujícími aktéry v době vzniku byly dvě provincie Indonésie, čtyři severní státy Malajsie a pět provincií v jižní části Thajska<sup>54</sup>. Nicméně k dnešnímu dni se spolupráce geograficky viditelně rozrostla a zahrnuje deset provincií Indonésie, osm severních států Malajsie a čtrnáct jižních provincií Thajska<sup>55</sup>. Vnitřní trh tohoto uskupení dnes čítá zhruba 70 mil. obyvatel, plus potenciální trhy sousedních aktérů. Pokud tato čísla srovnáme s údaji ze začátku fungování této integrace, kdy vnitřní trh čítal „pouze“ 20 mil. obyvatel a jedenáct substátních

---

<sup>54</sup> Jmenovitě jsou to Severní Sumatra a Dearah Istimewa (DI) Aceh za Indonésii, dále malajsijské státy Kedah, Penang, Perak a Perlis a Thajsko zde reprezentují provincie Narathiwat, Pattani, Satun, Songkhla a Yala (Thant 1998b: 415).

<sup>55</sup> Thajské provincie jsou Krabi, Nakhon Si Thammarat, Narathiwat, Pattani, Phattalung, Satun, Songkhla, Trang, Yala, Chumphon, Ranong, Surat Thani, Phang Nga a Phuket. Malajské státy Kedah, Kelantan, Melaka, Negeri Sembilan, Penang, Perak, Perlis a Selangor. Indonéské provincie Aceh, Bangka-Belitung, Bengkulu, Jambi, Lampung, North Sumatra, Riau, Riau Islands, South Sumatra a West Sumatra (ADB 2016a).

jednotek, je patrný rozvoj této integrace viz mapu č. 21 přílohy (Thant 1998b: 415; IMT-GT 2009a; ADB 2016a).

Jedním z partnerů, kteří byli přizváni ke spolupráci na tomto projektu, byla hned z počátku jeho fungování Asijská rozvojová banka (ADB). ADB byla v roce 1993 požádána o asistenci při vypracování studie zaměřené na vznik této spolupráce a identifikaci jejích priorit. Tato studie se věnovala zhodnocení pěti sektorových oblastí, tj. obchod, investice a pracovní mobilita; průmysl a energetika; doprava a komunikace; zemědělství a rybolov a v neposlední řadě turismus. Ve spolupráci ADB a vlád zainteresovaných zemí byla tato studie dokončena v roce 1994. ADB se pak v roce 2007 stala oficiálně regionálním rozvojovým partnerem (ADB 2016a; Thant 1998b: 421).

Kromě ADB se na fungování kooperace v rámci tohoto růstového trojúhelníku významně podílí soukromý sektor. Jeho klíčová role pro zintenzivnění rozvoje tohoto regionu byla patrná již od počátku fungování této integrace. Jeho významná role byla proto potvrzena i institucionálně v roce 1995, kdy byl Joint Business Council označen za hlavní orgán v rámci institucionální struktury trojúhelníku, který má mobilizovat soukromý sektor a zprostředkovávat jeho účast na projektech v rámci růstového trojúhelníku. Podle dostupných údajů tento orgán jen mezi lety 1995–2005 zprostředkoval investice do subregionálních projektů ve výši zhruba 3,8 mld. USD. Názory soukromého sektoru jsou k jednotlivým tématům prezentovány také v rámci pracovních skupin. Úkolem těchto skupin je mimo jiné identifikovat klíčové programové a projektové priority v rámci této integrace, fungovat jako diskuzní fórum ohledně daných priorit a dohlížet na jejich implementaci (IMT-GT 2009b). V rámci této subregionální integrace tedy existuje snaha o zapojení soukromého sektoru do tvorby i následné implementace rozvojových programů, z čehož je patrný vliv NRA v rámci této subregionální spolupráce.

Spolupráce v rámci tohoto integračního projektu samozřejmě od počátku probíhá v několika oblastech, které prakticky odpovídají oblastem, k nimž se vztahovala zmiňovaná zpráva ADB, nicméně byly o něco rozšířeny. Dnes můžeme identifikovat v zásadě šest oblastí, v nichž probíhá rozvojová spolupráce. Jsou to transport a energetika; obchod a investice; zemědělství; Halal produkty a služby; turismus a lidské zdroje. V rámci těchto oblastí bylo v roce 2010 na ministerském zasedání v Krabi identifikováno 12 vlajkových projektů rozvoje. Implementace příslušných strategií pro jejich naplnění by měla proběhnout mezi lety 2012–2016 (IMT-GT 2012: 6).

Mnoho z těchto projektů se samozřejmě vztahuje hlavně k rozvoji infrastruktury silniční, železniční, námořní atd., jelikož právě tyto projekty mají zajistit lepší kooperaci v rámci ekonomických koridorů tohoto trojúhelníku. Je tedy logické, že za strategické projekty bylo označeno budování nových nebo posilování již stávajících infrastrukturních spojení. Dle mého názoru je však zajímavější existence samostatné oblasti orientující se na trh s Halal produkty. Existence takto specifické oblasti spolupráce je dle mého názoru další ukázkou vlivu teorie NRA. Vzhledem k počtu muslimské populace na daném území je to i pochopitelné. Kromě toho i globální možnosti tohoto trhu jsou závratné. Produkce v rámci tohoto trhu se globálně pohybuje kolem 700 mld. USD, avšak odhadovaná spotřeba až kolem 2,3 bil. USD a ročně narůstá odhadem o 12 %. Toto odvětví v sobě nezahrnuje pouze potraviny, ale jedná se v něm také o různé produkty a služby od farmaceutického průmyslu, po zdravotní služby. Musíme do něj také zahrnout logistickou stránku věci zaměřenou na dopravu, distribuci atd. Z těchto důvodů byl rozvoj jednotných standardů produkce, marketingu a logistické stránky týkajících se Halal produktů označen za jednu z priorit trojúhelníku. Pro dosažení pokroku v rámci této oblasti se pak pozornost věnuje především harmonizaci jednotných standardů těchto produktů, spolu s vytvořením certifikačního systému, také zapojení malých a středních podniků, a také vytváření Halal parků, v jejichž rámci by mimo jiné byl kladen vyšší důraz

na inovace a výzkum dané oblasti. Zde bylo již dosaženo značného pokroku, kdy byl v roce 2008 představen koncept vytvoření integrované dálnice. Její vytvoření pak bylo potvrzeno v roce 2010 na Světové vědecké a průmyslové mezinárodní konferenci o Halal. Také se do budoucna počítá s vytvořením několika Halal průmyslových parků především v Malajsii. Pasir Mas Halal Park ve státě Kelantah se bude zaměřovat na rozvoj lokálních a regionálních podniků zaměřených na zpracování a distribuci těchto produktů. Jiný z parků Perlis Halal Park se má v budoucnu zaměřovat spíše na výzkumnou stránku a metody pro zlepšení kvality produktů i samotné produkce atd. (IMT-GT 2012: 24–25).

Ve svém programu rozvoje pro roky 2007–2011 identifikovala tato subregionální organizace jako svou prioritu také rozvoj lidských zdrojů, jako nezbytnou věc potřebnou pro zvýšení konkurenceschopnosti pracovní síly atd. Nicméně implementace projektů v této oblasti zatím ještě není na takové úrovni, jaké by bylo potřeba. Pomalý rozvoj této oblasti a malé množství uskutečněných projektů je přičítáno velmi širokému množství témat, která se k rozvoji lidských zdrojů vztahují a jsou povětšinou nad mandát subregionálních těles. Vliv národních vlád a politik je tak jednou z největších překážek rozvoje v této oblasti. I přes to chce organizace v této oblasti mezi lety 2012–2016 uskutečnit několik projektů, a to především pod vedením Thajské mezinárodní kooperační agentury, ministerstva práce a také zahraničních věcí, jako je mezinárodní seminář a zapojení žen do pracovního trhu. Univerzita prince Songkhla, ve spolupráci s dalšími univerzitami z Malajsie a Indonésie, hodlá uspořádat workshop pro státní úředníky a střední management atd. (IMT-GT 2012: 25–26).

Velice zajímavou aktivitou v rámci této subregionální organizace je také její iniciativa zaměřená na tvorbu tzv. zelených měst. Tento růstový trojúhelník si klade za dlouhodobý cíl zlepšit obchodní a investiční příležitosti v regionu, rozvinout turismus, posílit infrastrukturní spojení a institucionální podmínky, což má v konečném důsledku vést k vytvoření uceleného, prosperujícího,



progresivního a poklidného subregionu, v němž se pozvedne i kvalita života. Z tohoto důvodu byl udržitelný městský rozvoj označen za prioritu tohoto subregionu. V polovině roku 2012 byla proto o asistenci v této oblasti požádána ADB, která měla ve spolupráci se samotným subregionem a městy Melaka, Songkhla a Medan<sup>56</sup>, vytvořit komplexní akční plán pro rozvoj tzv. zelených měst<sup>57</sup>. Pro rozvoj takového typu měst můžeme identifikovat několik zásadních pilířů. Prvním z nich je environmentální, který v sobě zahrnuje potřebu kvalitního managementu přírodních zdrojů, zavádění nízkouhlíkových technologií a redukci produkce skleníkových plynů, čímž se má snížit hazard s přírodním prostředím a vliv na změny klimatu. V ekonomickém pilíři jde hlavně o zaměření se na průmysl šetrný k přírodnímu prostředí a vytváření pracovních míst v těchto podnicích. A posledním klíčovým pilířem je rovnost všech aktérů při identifikaci problémů, vypracování a následné implementaci jejich řešení. Všemi aktéry se v tomto případě myslí občanská společnost, soukromý sektor, vzdělávací instituce atd. To vše se promítá do mnoha projektů a programů, které jsou v daných městech spouštěny, jako jsou projekty zaměřené na solární energii, biodieselové programy, výstavba dobíjecích stanic pro elektromobily atd. (ADB 2014: 7–14; IMT-GT 2016).

Pokud se v závěru této podkapitoly zaměříme na ekonomické ukazatele rozvoje, můžeme vidět, že podle nejnovějších statistik do roku 2012, které prezentuje ADB, tato subregionální ekonomická integrace zaznamenává stálý růst. Průměr HDP per capita v roce 2005 činilo v oblasti růstového trojúhelníku 4 875 UDS, ten samý údaj pro rok 2012 činil již 6 690 USD, přičemž k jistému poklesu během let 2008–2009 došlo vlivem světové krize, nicméně tento pokles nebyl nijak markantní a v průměru se pohyboval pouze

---

<sup>56</sup> Každé jedno město je reprezentantem jednoho státu participujícího na této subregionální kooperaci. Melaka leží v Malajsii, Songkhla v Thajsku a Medan v Indonésii.

<sup>57</sup> Tato zelená města mají být podle definice ADB přizpůsobivá, inkluzivní a především mají nakládat s vlastními zdroji tak, aby snižovala produkci uhlíku a zajistila zvyšující se životní podmínky pro všechny své obyvatele (ADB 2012: 1–3).

v desítkách USD. Pokud tato čísla srovnáme s průměrnou výší HDP per capita těchto subregionů v roce 1992, tedy rok před vznikem této subregionální ekonomické zóny, můžeme pozorovat markantní nárůst. V roce 1992 se průměrná výše HDP per capita v těchto subregionech pohybovala kolem 774 USD. Během let 2004, respektive 2006 podle dostupných statistik, se také snížil procentuální výskyt chudoby v jednotlivých částech států participujících na této subregionální integraci. V indonéské části se výskyt chudoby v roce 2005 pohyboval kolem 17,3 %, v roce 2012 se pak toto číslo zmenšilo na 11,7 %. Ten samý trend je pak patrný od roku 2004 ve všech částech, přičemž nejvíce v thajské části, kde se procentuální výskyt chudoby snížil z 19,8 % na 13,3 %. Tento snižující se trend nebyl dokonce přerušen ani v letech světové ekonomické krize. Podobný vývoj zaznamenává i křivka nezaměstnanosti. Od roku 2005, kdy bylo v rámci trojúhelníku 8,6 % nezaměstnaných, se jejich počet do roku 2012 snížil v průměru na 4,3 %, přičemž části Malajsie a Thajska se dlouhodobě pohybují pod průměrnou hranicí celého trojúhelníku, pouze část Indonésie dlouhodobě vykazuje vyšší procento nezaměstnaných, než je průměr celého trojúhelníku. Nicméně i zde můžeme zaznamenat signifikantní pokles mezi lety 2005–2012 až o 5,8 % (IMT-GT 2014: 11–25; Thant 1998b: 416–417).

### 7.3. Brunej Darussalam-Indonésie-Malajsie-Filipíny růstová oblast východního ASEAN

Jak je patrné z výčtu aktérů v této subregionální ekonomické zóně, nejedná se v pravém slova smyslu o růstový trojúhelník, proto se pro toto integrační uskupení raději používá název růstová oblast. Jedná se však pouze o sémantickou záležitost, která nemá vliv na charakter fungování této růstové oblasti. Stejně jako předešlý růstový trojúhelník i tato růstová oblast vznikla pod vlivem úspěchů dosažených v rámci růstového trojúhelníku Indonésie – Malajsie – Singapur. Oficiálně se vznik této integrace datuje do roku 1994. Oblast spolupráce se nejprve omezovala pouze na Brunej Darusslam, indonéské provincie Východní Kalimantan a Severní Sulawesi, malajské státy Sabah, Sarawak a teritorium Labuan a filipínské ostrovy Mindanao a Palawan (viz mapu č. 22). Indonéská část se nicméně rozšířila na všechny provincie Kalimantanu, Sulawes, Maluku a Západní Papuu a dnes se populace na území této růstové oblasti podle statistik pohybuje kolem 70 mil. obyvatel (Pernia 1998: 374–375; BIMP-EAGA 2015).

Tento subregion má velice strategickou pozici, vzhledem ke svému umístění mezi nejvytíženějšími námořními trasami světa. Jeho podíl na světové ekonomice sahá do historie až k hedvábné stezce a obchodu s kořením. Každá ze zemí daného subregionu může nabídnout vlastní zdroje pro ekonomickou spolupráci. Brunej může nabídnout silnou finanční základu a celkem rozvinutou subregionální infrastrukturu. Malajsie, Indonésie a Filipíny jsou zase bohaté na přírodní zdroje. Kromě toho se v rámci tohoto subregionu nachází kolem 60 % světového tropického pobřeží, dále korálové útesy nebo deštné pralesy. K tomu se váží i klíčové sektory budoucí ekonomické subregionální spolupráce, které se zaměřují na rozvoj agro-průmyslu, rybářství, ekoturistiky atd. (Dent – Richter 2011: 36).

V dnešní době je za hlavní cíle tohoto subregionu označováno uvolnění pohybu zboží, osob a služeb, dále co nejlepší využívání přírodních zdrojů

a ekonomické komplementarity. Podle dokumentů vztahujících se k rozvojovým plánům tohoto subregionu, můžeme identifikovat šest hlavních pilířů, na které jsou rozvojové projekty zaměřeny. Kromě jiného je to opět turismus, životní prostředí, sociokulturní a vzdělávací pilíř, rozvoj obchodu a investic atd. Nicméně při tvorbě a implementaci veškerých projektů je v rámci tohoto subregionu kladen velký důraz na udržitelný rozvoj. Celá oblast subregionu je totiž jednou ze světově nejdůležitějších zón biodiversity tzv. *hot spots*. S ohledem na tuto situaci byl na summitu v roce 2009 podpořen vznik několika environmentálních projektů. Jedním z nich je program *Heart of Borneo*, který zahrnuje 22 mil. ha na území Malajsie, Indonésie a Bruneje, na kterém se jako na jednom z posledních míst světa nachází přirozené prostředí pro orangutany, asijské slony nebo nosorožce. Další takovou iniciativou je také *Coral Triangle Initiative*, která se zaměřuje na ochranu korálových útesů. Vyvrcholením těchto snah je pak vznik platformy *Equator Asia – The Heart of Biodiversity*, která oba předešlé projekty sdružuje a zastřešuje. V dnešní době v sobě zahrnuje 1,54 mil. km<sup>2</sup> a na 55 mil. obyvatel (Dent – Richter 2011: 47–48; Equator Asia 2012).

Posledním z dokumentů, které se zaměřují na identifikaci rozvojových projektů a programů, které by podpořily růst regionu v rámci již dříve zmíněných klíčových pilířů, je *Implementation Blueprint 2012 – 2016*, s jehož tvorbou a implementací obsažených strategií poskytuje subregionu finanční i technickou pomoc ADB. Stejně jako u předešlé subregionální integrace, i zde byla za klíčovou oblast rozvoje označena infrastruktura. Právě rozvoj infrastrukturních projektů má mít následný dopad na rozvoj obchodu, ekonomických koridorů a turismu, což jsou další klíčové pilíře této integrace. V rámci této skupiny bylo v tomto dokumentu identifikováno 12 prioritních projektů zaměřených pouze na infrastrukturu, na jejichž provedení budou potřeba investice kolem 1 mld. USD. Modernizace dopravních komunikací v Kalimantanu má sloužit pro lepší spojení

v rámci *West Borneo Economic Corridor*<sup>58</sup>. Dva nové infrastrukturní projekty na Mindanau zase lépe zpřístupní *Greater Sulu Sulawesi Corridor*<sup>59</sup> atd. Další investice budou zaměřeny také do rozvoje vzdušných a vodních dopravních linek, přičemž technickou pomoc při harmonizaci pravidel, bezpečnosti atd. v otázkách imigrace a překračování hranic poskytne opět ADB a to ve výši 1,5 mil. USD (ADB 2016b; BIMP-EAGA 2012: 5–13).

Vzhledem k unikátní biodiverzitě regionu a také vzniku environmentálních projektů zaměřených na její ochranu, které bez turistiky a především ekoturismu nebudou moci existovat, je jednou z priorit subregionu také rozvoj turistické oblasti. V rámci této oblasti je největší pozornost soustředěna právě na ekoturismus. Pro jeho rozvoj má dojít ke zlepšení infrastruktury, vytvoření a implementaci účinnější marketingové strategie atd., ale hlavně k mobilizaci veřejnosti a zapojení soukromého sektoru. V marketingové strategii se subregion hodlá zaměřit především na zviditelnění značky *Equator Asia* a propagovat ji jako nejlepší ekoturistickou destinaci hlavně na japonském trhu. I v této problematice pomáhá ADB (BIMP-EAGA 2012: 19–20).

V rámci tohoto subregionu je mnoho programů a projektů zaměřených na velké množství oblastí, jako je potravinová bezpečnost, trh s Halal produkty, životní prostředí, další ekonomické koridory atd. Popis každého z nich a jejich analýza by jistě vystačili na další diplomovou práci. Já se zde proto, s ohledem na limitovaný rozsah mé práce, zmíním již jen o poslední důležité oblasti v rámci této subregionální integrace, kterou je silné napojení všech rozvojových aktivit na soukromý sektor. Od počátku integrace se projevovala vedoucí role soukromého sektoru, který díky vstřícnému prostředí, které bylo vytvářeno ze strany veřejného sektoru, měl velký podíl na rozvoji obchodu v subregionu. Díky tomuto vzájemně vstřícnému prostředí se pro tuto subregionální integraci stal

---

<sup>58</sup> Tento ekonomický koridor je zaměřený především na export ropy a plynu, je také hlavním exportérem v oblasti dřevařských produktů (BIMP-EAGA 2012: 10).

<sup>59</sup> Ekonomický koridor *Greater Sulu Sulawesi* je zaměřený především na agrikulturní a akvakulturní obchod. Zaměřuje se také na zpracování potravin a ryb, a mimo jiné i na turismus (BIMP-EAGA 2012: 10).

charakteristickým styl spolupráce zaměřený na *public-private partnership* (PPP) a dialog vedený mezi veřejným a soukromým sektorem. Tomu odpovídá i institucionální struktura této integrace. K vytvoření platformy, která by zastupovala zájmy soukromého sektoru na půdě subregionální integrace, došlo již v roce 1994. Tato obchodní rada reprezentuje zájmy soukromého sektoru na ministerských zasedáních atd. a užší spolupráci pak udržuje hlavně se čtyřmi pracovními shromážděními v oblastech týkajících se malých a středních podniků, turismu, infrastruktury a přírodních zdrojů (Dent – Richter 2011: 37).

Stejně jako v závěru předešlých podkapitol věnovaných růstovým trojúhelníkům, i zde bych se ráda v posledním odstavci věnovala ekonomickým ukazatelům růstu. Podle posledních dostupných statistik, které ukazují vývoj mezi lety 2009–2013, lze pozorovat pozitivní vývoj prakticky ve všech uváděných indikátorech. Vývoj v oblasti HDP per capita v tomto období zaznamenal růst z průměrných 6 705 USD v roce 2009 na 8 067 USD v roce 2013. Pokud se opět podíváme na ten samý ekonomický údaj z roku založení této subregionální ekonomické zóny, vidíme, že se výše HDP per capita v této oblasti pohybovala kolem 4 964 USD. I zde je tedy patrný dlouhodobý pozitivní vliv na subregionální oblast. Zaměříme-li se na oblast obchodu, tak celková výše obchodu se zbožím stoupla v tomto období o 14 % a v roce 2013 se vyšplhala na 166,34 mld. USD, přičemž zvyšující se trend je zaznamenáván především v oblasti exportu. Dochází také ke zvyšujícímu se toku FDI, který ve sledovaném období vzrostl o 23 %. K určité stagnaci a propadu nicméně dochází v oblasti vnitřního obchodu a domácích investic, což může být způsobeno limitovanou velikostí trhu. Avšak celá subregionální integrace je zaměřena především na posilování zahraničních investic, k čemuž dynamicky dochází, takže se nedomnívám, že vývoj v oblasti vnitřního trhu a investic svědčí o slábnutí nebo dokonce selhávání této integrace. Co se týká trendu v oblasti nezaměstnanosti, ten se od roku 2009 snižoval, mezi lety 2012–2013 je však vidět určitá stagnace, což může mít mimo

jiné vliv na zvyšující se výskyt chudoby v regionu. Nicméně mezi lety 1990–1991 byla průměrná výše nezaměstnanosti v této subregionální zóně kolem 6,55 %. V roce 2013 se toto číslo v závislosti na lokalitě pohybuje průměrně mezi 4 %–5 % (BIMP-EAGA 2015; Pernia 1998 380–382).

## 8. Závěr

V předkládané diplomové práci jsem si v samotném úvodu vytkla za cíl ověřit validitu teze o *vlivu praktických projevů teorie nového regionalismu na ekonomický růst regionu jihovýchodní Asie*. Vzhledem ke svému cíli jsem se svou diplomovou práci rozhodla rozčlenit do několika kapitol tak, aby jejich struktura na sebe logicky navazovala, a díky této návaznosti jsem se mohla postupně propracovat od teoretického ukotvení své práce až k více praktické části.

V první části své práce jsem se tedy věnovala teoretickému konceptu regionální integrace a jeho vývoji, na kterém je možné posuzovat změny v přístupu k regionální integraci obecně i k samotným pojmům, se kterými teorie regionální integrace pracují. Jak bylo možné pozorovat, přístup k regionální integraci můžeme rozdělit do několika fází, na jejichž počtu a dataci ovšem nepanuje jednoznačná shoda, pro které jsou však charakteristické odlišné motivy aktérů pro spolupráci, odlišné preferované sektory spolupráce, změna možností pro zapojování státních a nestátních aktérů atd.

Sledováním tohoto vývoje se má diplomová práce dostala k druhé části, která se již výhradně zabývá historicky posledními přístupy k regionální integraci, se kterými se v dnešní době můžeme setkat. Těmito přístupy jsou teorie nového regionalismu, kterými se začali rozliční autoři zabývat v souvislosti se změnou světového prostředí v 80. a 90 letech 20. století. Existuje několik teorií nového regionalismu, které se zabývají regionální integrací z různých úhlů pohledu, jako je bezpečnost, integrace pod vlivem tvorby společné identity atd.

Já jsem se ve své diplomové práci rozhodla pracovat s teorií nového regionálního přístupu prezentovanou hlavně autory Frederikem Söderbaumem a Björnem Hettne. Domnívám se, že právě tato teorie se vzhledem ke svému více ekonomickému zaměření na regionální integraci pro cíl mé práce hodí nejlépe ze všech výše zmíněných, a kromě toho představuje užitečný nástroj, který dokáže vysvětlit vznikající regionální spolupráci na rozdílných úrovních od



transregionalismu po subregionalismus. A vzhledem k tomu, že část mé práce se zabývá právě subregionalismem v oblasti jihovýchodní Asie, který je podle řady autorů pro tuto oblast typický, domnívám se, že NRA nabízí vhodné teoretické ukotvení.

Nicméně vznik jakékoli regionální spolupráce je vždy nutné vnímat v kontextu a regionálních souvislostech. Z tohoto důvodu jsem se ještě před analýzou samotných praktických projevů NRA v regionu rozhodla do této diplomové práce včlenit kapitolu zabývající se právě podmínkami, které ovlivňují vznik regionálních integračních procesů v jihovýchodní Asii. Jak bylo ze čtvrté kapitoly zjevné, celý tento region je charakteristický svou heterogenitou, která vždy komplikovala vznik a rozvoj jakýchkoli forem spolupráce. To se však se změnou mezinárodního prostředí a nutnosti vyrovnat se s regionálními uskupeními vznikajícími v Evropě a Severní Americe mění. Zpočátku se kooperace zaměřuje výhradně na ekonomické a bezpečnostní otázky s cílem zvýšit ekonomický profit oblasti a obecně i její konkurenceschopnost v rámci mezinárodního prostředí. Jak je však možné pozorovat v dalších kapitolách této práce, i tento trend se postupně mění a regionální spolupráce jednotlivých aktérů, kterými již nejsou pouze státy, se začíná obracet i na jiné otázky týkající se rozvoje lidského kapitálu, udržitelného rozvoje atd., i když je nutné si uvědomit, že ekonomický rozvoj hraje stále přední roli.

Pro analýzu vlivu NRA v regionu jihovýchodní Asie jsem si pak v následujících částech své práce zvolila regionální organizaci ASEAN a aktivity vzniklé pod její záštitou a dále subregionální integrační projekty, které jsou, jak již bylo zmíněno, pro tuto oblast a obecně pro oblast Asie typické. Kromě toho je i hlavní integrační organizace v regionu ASEAN považuje za stěžejní součást prohlubující se integrace, vytváření regionální identity a překonání mnohých regionálních odlišností.

ASEAN sice datem svého vzniku nezapadá do vymezeného úseku, ve kterém dochází k projevům NRA, nicméně v době jeho vzniku byla spolupráce mezi jeho členy nevýznamná. K jejímu oživení a následnému rozvoji dochází právě až na počátku 90. let 20. století. Jak bylo patrné z kapitoly věnující se vlivům NRA přímo v ASEAN, lze od 90. let 20. století identifikovat mnoho principů, kterými je tato teorie charakteristická, v praktickém přístupu ASEAN k integraci. Dochází ke zvýšenému uzavírání FTA, hlavně ve formě bilaterálních RTAs, které se neomezují pouze na regionálně blízké partnery. ASEAN a jeho členské státy udržují v dnešní době vztahy s mnoha státy a organizacemi, což ovlivňuje příliv FDI do oblasti, který se kromě let 2008–2009 stále zvyšuje. Tato regionální organizace se v oblastech spolupráce nezaměřuje pouze na ekonomickou oblast, i když liberalizace obchodu a vytvoření zóny volného obchodu je stále jednou z jejích priorit. Navazuje ovšem i vztahy v jejichž rámci se spolupráce zaměřuje na posilování lidského kapitálu, viz iniciativu PROGRESS a další programy zaměřené na zvýšení vzdělanosti, dohody a koordinační plány se zaměřují také na otázky klimatických změn, životního prostředí, boje a prevenci proti HIV/AIDS atd. Veškerá zmíněná i další spolupráce, kterou nebylo možno vzhledem k rozsahu mé práce začlenit, má za následek i změnu struktury ASEAN, která nabytá díky Chartě ASEAN na formálnosti, posílila jeho strukturu i budoucí možnosti v souvislosti s rozvojem další spolupráce.

I v poslední části této diplomové práce, která se zaměřuje na subregionální projekty prezentované tzv. růstovými trojúhelníky, je patrné, že spolupráce dynamicky roste v mnohých oblastech. Vznik těchto uskupení byl sice často iniciován vládními představiteli, nicméně při samotném fungování jednotlivých projektů se klade velký důraz na zapojení soukromého sektoru dle logiky PPP. Oblasti spolupráce se postupně rozšiřují a snaží se zohledňovat lokální využitelné podmínky, kterými jsou turistická atraktivita daná rozsáhlými plážemi spolu s unikátní biodiverzitou regionu, dále pak poloha samotných trojúhelníků, které leží na významných námořních trasách atd. Je však patrné, že spolupráce

v daných oblastech je motivována hlavně touhou po vyšších hospodářských výnosech. Nicméně spolupráce v rámci těchto ekonomických zón se hlavně v poslední době výrazně zaměřuje i na ekologické otázky spojené s konceptem udržitelného rozvoje, což je patrné například na projektech tzv. zelených měst.

Jak je tedy doufám patrné, existence praktických projevů NRA je z výše uvedených příkladů zřejmá. Cíl této diplomové práce se však zaměřuje na to, zda má vliv těchto projevů NRA pozitivní dopad na ekonomický růst regionu jihovýchodní Asie. Pro ověření této teze jsem se rozhodla sledovat indikátory ekonomického růstu, jako jsou HDP (případně HDP per capita), tok FDI, ale také údaje vypovídající o kvalitě lidského kapitálu v daných oblastech.

Při shromažďování těchto údajů týkajících se růstových trojúhelníků jsem byla překvapena jejich nedostatkem. Vzhledem k tomu, že rozvoj těchto ekonomických zón je velice dynamický a v některých případech podporován samotným ASEAN nebo ADB, je zarážející nízká míra jejich studovanosti. Nicméně z údajů, které jsem byla schopna nashromáždit, jasně vyplývá velice pozitivní ekonomický vývoj v daných růstových trojúhelnících. HDP per capita se v těchto oblastech zvyšuje, taktéž příliv zahraničních investic. Podle dostupných údajů se v oblastech díky vytváření nových pracovních míst snižuje nezaměstnanost. Co se týče statistických údajů zaměřených na výskyt chudoby v oblastech, ty jsem byla schopná porovnat pouze u dvou růstových trojúhelníků a výsledek není jednoznačný, jelikož v trojúhelníku Indonésie-Malajsie-Thajsko dochází ke kontinuálnímu snižování výskytu chudoby, avšak v ekonomické zóně Brunej-Indonésie-Malajsie-Filipíny byla od roku 2009 v některých jejích částech zaznamenána narůstající incidence chudoby. Pokud se zaměříme na Malajsii, ve všech jejích částech výskyt chudoby klesá, nicméně v indonéských provinciích Papua, Maluku, Sulawesi a filipínském autonomním regionu Mindanao dochází k jejímu nárůstu. Tento nárůst je však pouze lokální, jelikož podle průměrných údajů všech částí Indonésie i Filipín incidence chudoby klesá.

Statistické údaje týkající se ASEAN jsou pak mnohem lépe dostupné a vzhledem k nim se dá konstatovat nepochybný růst tohoto regionu jako celku. Stejně jako u subregionálních integrací zde dochází ke kontinuálnímu růstu HDP per capita stejně jako FDI. Nicméně díky dalším údajům můžeme lépe zhodnotit rozvoj lidského kapitálu. Dostupné údaje ukazují, že dochází k rozvoji vzdělanosti společnosti v regionu, což logicky vede k posilování její konkurenceschopnosti v rámci pracovního trhu. Je také patrné snižování nezaměstnanosti, které bylo v roce 2008 přerušeno, avšak od roku 2010 znovu obnoveno. Všechny tyto pozitivní trendy jsou pak shrnuty a završeny údaji o HDI v jednotlivých zemích ASEAN, které od roku 1980 do 2013 zaznamenaly pozitivní trend.

Pokud bych tedy měla uvést určité závěrečné shrnutí všech zjištěných informací, musím nejprve připustit, že má diplomová práce a její závěry jsou limitovány několika faktory. Prvním z nich je problematické získávání porovnatelných údajů a informací týkajících se především subregionální spolupráce v regionu jihovýchodní Asie. I přes jejich všestranný potenciál a nárůst studií zaměřujících se na NRA v oblasti, se stále většina badatelů zaměřuje spíše na větší integrační projekty, jako je právě ASEAN. Oblast subregionální spolupráce ještě stále není pro výzkumníky tak atraktivní. Ani ADB nebo jiné organizace neposkytují nejnovější a ucelené statistické přehledy o jejich vývoji, což je vzhledem k tomu, že samotný ASEAN s těmito projekty počítá v budoucnu jako s nejlepším způsobem k prohlubování regionální integrace s velkým potenciálem, velice nedostačující.

Druhou limitací je pak vliv jiných faktorů na ekonomický růst. Já jsem tento problém nastínila již v úvodu své diplomové práce a nyní bych na něj ještě jednou ráda poukázala. Jsem si vědoma toho, že ekonomický růst regionu se nedá dát do přímé souvislosti pouze s projevy NRA, jelikož na růst obecně mají vliv i faktory, jako jsou forma vlády, míra korupce ve společnosti, institucionální a zákonné nastavení společnosti atd. A i přes to, že ve středu zájmu této diplomové práce je

pouze jeden region, je dění v něm ovlivňováno situací na mezinárodní scéně, zvláště pokud se zaměřujeme na ekonomický vývoj.

I přes to vše se domnívám, že uvedená data prokázala souvislost mezi projevy NRA, jako je například nárůst RTAs, liberalizace vzájemných vztahů mezi aktéry v regionu, nárůst vnitřního i vnějšího obchodu, příliv FDI nebo obecnému otevírání se odlišným druhům integrace v různých sektorech a ekonomickým růstem regionu jihovýchodní Asie. Tyto faktory pak mají pozitivní vliv na vývoj dalších indikátorů, jako je růst počtu pracovních míst, potřeba kvalifikované pracovní síly a s tím související podpora vzdělávání společnosti i růst HDP per capita. A díky dynamické ekonomické spolupráci se v dnešní době mohla oblast zájmů posunout i na oblast životního prostředí a udržitelného rozvoje atd.

Jak je z celé práce patrné, region jihovýchodní Asie je dnes jedním z nejperspektivnějších regionů v celosvětovém srovnání. Jeho ekonomický růst je samozřejmě ovlivňován mnoha faktory, které se těžko dají postihnout komplexně v jedné diplomové práci. Nicméně úspěchy regionálních integračních projektů, jejichž boom byl zaznamenán právě od 90. let 20. století, jsou nepopiratelné. Od této doby se daný region více otevírá zahraničním partnerům i odlišným stupňům a druhům spolupráce, což spolu s ostatními faktory má pozitivní vliv na ekonomický růst regionu. Je zarážející, že za této situace, kdy jsme svědky velice dynamické spolupráce, která v jihovýchodní Asii probíhá, je tento region v českém akademickém prostředí tak málo studovaný. Jak jsem již několikrát zmínila, situace není příznivější ani u zahraničních autorů, kteří se sice zabývají studiem NRA, které je v dnešní době velice atraktivní, ale svou pozornost soustřeďují pouze na skupinu velice omezených případů.

Doufám, že se mi v rámci této práce podařilo poukázat na fakt, že spolupráce v jihovýchodní Asii dosahuje velice příznivých výsledků, i přes značnou heterogenitu, která spolupráci v rámci regionu vždy brzdila. Domnívám se, že zvláště oblast subregionální spolupráce v jihovýchodní Asii,

můžeme říci v Asii obecně, by si zasloužila větší míru pozornosti, jelikož jejich úspěchy od samotných počátků a schopnost překonávat významné rozdílnosti jednotlivých oblastí mohou být dobrým příkladem pro zakládání podobných projektů v jiných geografických podmínkách. Jsem si samozřejmě vědoma faktu, že zkušenosti z tohoto regionu není možné v nezměněné podobě aplikovat na oblasti se zcela odlišnými sociokulturními aspekty a ekonomickými předpoklady. Podle mého názoru je však možné využít zkušeností z těchto projektů a pokusit se je transformovat s ohledem na regionální odlišnosti a specifika tak, aby i v odlišných regionech byl nastartován ekonomický růst, který je nedílnou součástí dalšího rozvoje.

## Seznam pramenů a literatury

### Literatura

- Acharya, A. (2008). *Asia Rising: Who is Leading* (Singapore: Stallion Press).
- Acharya, A. (2013). *The Making of Southeast Asia: international relations of a region* (New York: Cornell University Press).
- Baar, V. (2002). *Národy na prahu 21. století* (V Šenově u Ostravy: Ostravská univerzita).
- Baldwin, R. E. (2007). Managing the Noodle Bowl: The Fragility of East Asian Regionalism. *ADB Working Paper Series on Regional Economic Integration* (7), s. 1–31.
- Bowles, P. (1997). ASEAN, AFTA and the „New Regionalism, In: *Pacific Affairs* 70 (2), s. 1–12.
- Breslin, S. – Higgott, R. – Rosamond, B. (2002). Regions in comparative perspective. In: Breslin, S. – Huhges, Ch. W. – Phillips, N. – Rosamond, B. (eds.). *New Regionalism in the Global Political Economy* (Abingdon: Routledge), s. 17–35.
- Broinowski, A. (1982). *Understanding ASEAN* (Hong Kong: The Macmillan Press).
- Buzan, B. (2003). Regional Security Complex Theory in the Post-Cold War World. In: Söderbaum, F. – Shaw, T. (eds.): *Theories of New Regionalism* (Houndmills: Palgrave), s. 140–160.
- Caletka, M. (2009). Integrační procesy v asijsko-pacifické oblasti. In: Waisová, Š. a kol., *Regionální integrační procesy* (Plzeň: Aleš Čeněk).
- Capie, D. (2004). *Rival region? East Asia Regionalism and its challenge to the Asia-Pacific* ([http://www.alternative-regionalisms.org/wp-content/uploads/2009/07/capie\\_rivalregions.pdf](http://www.alternative-regionalisms.org/wp-content/uploads/2009/07/capie_rivalregions.pdf), 12. 3. 2016).

Cihelková, E. – Hnát, P. (2008). Budoucnost Evropské unie v kontextu nového regionalismu. *Politická ekonomie* 12 (1), s. 67–79.

Cihelková, E. (2010). *Regionalismus a multilateralismus: základy nového světového obchodního řádu?* (Praha: C. H. Beck).

Cihelková, E. a kol. (2007). *Nový regionalismus: teorie a případová studie (Evropská unie)* (Praha: C. H. Beck).

Cihelková, E. ed. (2005). *Nový regionalismus ve světě a v Evropě* (Praha: Oeconomica).

Čadil, J. (2010). *Regionální ekonomie. Teorie a aplikace* (Praha: C. H. Beck).

Dent, Ch. M. – Richter, P. (2011). Sub-Regional Cooperation and Development Regionalism: The case of BIMP-EAGA. *Contemporary Southeast Asia* 33 (1), s. 29–55.

Dieter, H. – Higgott, R. A. (2002). *Exploring alternative theories of economic regionalism: from trade to finance in Asian co-operation*. Working Paper No. 89/02 (<http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/pais/research/researchcentres/csgr/papers/workingpapers/2002/wp8902.pdf>, 12. 3. 2016).

Dieter, H. (2007). Monetary and Financial Cooperation in Asia. Motives, Sequencing and Political Obstacles. *GARNET Working Paper* (16), s. 1–48.

Dosch, J. – Hensengerth, O. (2005). Sub-Regional Cooperation in Southeast Asia: The Mekong Basin. *European Journal of East Asian Studies* 4 (2), s. 263–285.

El-Agraa, A. M. (1999). *Regional Integration. Experience, Theory and Measurement* (London: Macmillan Press).

Fawcett, L. (2005). Regionalism from an Historical Perspective. In: Farrell, M.–Hettne, B.–Langenhove, L., *Global politics of regionalism* (London: Pluto Press).



Feng, H. – Ji, CH. – Bo, Y. – Xuegang, Z. – Shishun, S. – Lin, L. – Huimin, L. – Wei, X. (2008). *ASEAN Integration and Its Effects* (<http://carnegieendowment.org/2008/11/28/asean-integration-and-its-effects/1t6j>, 16. 3. 2016).

Gamble, A. (2007). Regional Blocks, World Order and the New Medievalism. In: Teló, M. (ed.): *European Union and New Regionalism: Regional Actors and Global Governance in a Post-hegemonic Era* (Aldershot: Ashgate), s. 21–37.

Go, I. (2008). Regionalism in the Asia-Pacific and U. S. Interests. *Nazan Review of American Studies* 30, s. 167–174.

Gradziuk, A. (2010). Implications of ASEAN-China Free Trade Agreement (ACFTA). *The Polish Institute of International Affairs Bulletin* 84 (8), s. 164–165.

Grundy-Warr, C. – Peachey, K. – Perry, M. (1999). Fragmented Integration in the Singapore-Indonesian Border Zone: Southeast Asia's 'Growth Triangle' Against the Global Economy. *International Journal of Urban and Regional Research* 23 (2), s. 304–328.

Harvey, Ch. – Lee, H.-H. (2002). New Regionalism in East Asia: How does It Relate to the East Asian Economic Development Model?. *ASEAN Economic Bulletin* 19 (2), s. 123–140.

Hettne, B. – Söderbaum, F. (1998). The New Regionalism Approach. *Social Science Research Network* ([http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract\\_id=2399180](http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2399180), 10. 11. 2015).

Hettne, B. – Söderbaum, F. (2002). Theorising the Rise of Regioness. In: Breslin, S. – Huhges, Ch. W. – Phillips, N. – Rosamond, B. (eds.), *New Regionalism in the Global Political Economy*. (Abingdon: Routledge), s. 33–48.

Hettne, B. – Söderbaum, F. (2008). The Future of Regionalism. In: Cooper, A. – Hughes, Ch. – De Lombaerde, P. (eds.). *Regionalisation and Global Governance. The Taming of Globalisation?* (Oxon: Routledge), s. 61–79.

Hettne, B. (2003). The New Regionalism Revisited. In: Söderbaum, F. – Shaw, T. (eds.). *Theories of New Regionalism* (Houndmills: Palgrave), s. 22–43.

Hnízdo, B. (1995). *Mezinárodní perspektivy politických regionů* (Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku).

Hong, Z. (2004). The Political Economy of Subregional Economic Cooperation in East Asia. *The Japanese Economy* 32 (2), s. 53–64.

Humphries, A. N. (1995). *Growth triangles of South East Asia* (Canberra: East Asia Analytical Unit).

Hund, M. (2003). ASEAN Plus Three: towards a new age of pan-East Asian regionalism? A skeptic's appraisal. *The Pacific Review* 16 (3), s. 384–417.

Chachavalpongpan, P. (2009). *The Road to Ratification and Implementation of the ASEAN Charter* (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies).

Iheduru, O. C. (2003). New Regionalism, States and Non-State Actors in West Africa. In: Grant, A. – Söderbaum, F. (eds.). *The New Regionalism in Africa*. (United Kingdom: Ashgate), s. 47–66.

Jayasuriya, K. (1994). Singapore: The politics of regional definition. *The Pacific Review* 7 (4), s. 411–420.

Jayasuriya, K. (2003). Introducing: governing the Asia Pacific – beyond the „new regionalism“. *Third World Quarterly* 24 (2), s. 199–215.

Ježek, J. a kol. (2014). *Regionální rozvoj* (Plzeň: ZČU).

Katzenstein, P. J. (2002). Regionalism and Asia. In: Breslin, S. – Huhges, Ch. W. – Phillips, N. – Rosamond, B. (eds.). *New Regionalism in the Global Political Economy* (Abingdon: Routledge), s. 120–134.

Kawai, M. (2005). *East Asian Economic Regionalism: Progress and Challenges* ([https://www.researchgate.net/profile/Masahiro\\_Kawai2/publication/2224304](https://www.researchgate.net/profile/Masahiro_Kawai2/publication/2224304)

84\_East\_Asian\_Economic\_Regionalism\_Progress\_and\_Challenges/links/55bed52408ae9289a099dc46.pdf, 25. 2. 2016).

Kratochvíl, P. – Waisová, Š. (2009). Teorie regionálních integračních procesů. In: Waisová, Š. a kol., *Regionální integrační procesy* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Kubík, R. (2013). Kvalita lidského kapitálu a ekonomický růst. *Acta Oeconomica Pragensia* 1/2013, s. 3–12.

Kučerová, I. (2006a). Nový regionalismus versus geografický regionalismus. In: Kotábová, V. – Říchová, B. ed., *Institucionalizace a decentralizace v Evropské unii* (Praha: IPS FSV UK), s. 67–89.

Kučerová, I. (2006b) Regionalismus Evropy v rozvojovém světě. In: Waisová, Š. *Chudoba a bohatství v současném světě*, str. 80-94 (Plzeň: Aleš Čeněk)

Kumar, S. (1998). Johor-Singapore-Riau Growth Triangle: A Model of Subregional Cooperation. In: Thant, M. – Tang, M. – Kakazu, H. *Growth Triangles in Asia, a new approach to regional economic* (Hong Kong: Oxford University Press), s. 187–224.

Lin, Ch. H. (2011). *EU-Style Integration? Future of Southeast Asian Countries After ASEAN Charter* ([http://paperroom.ipsa.org/papers/paper\\_26431.pdf](http://paperroom.ipsa.org/papers/paper_26431.pdf), 17. 2. 2016).

Majluf, L. (2004). Swimming in the Spaghetti Bowl: Challenges for Developing Countries under the „New regionalisation“. Policy Issues in International Trade and Commodities. *Study Series* (27), s. 1–24.

Mazouch, P. – Fischer, J. (2011). *Lidský kapitál – měření, souvislosti, prognózy* (Praha: C. H. Beck).

Mirza, H. (2001). *Global competitive strategies in the new world economy: multilateralism, regionalization, and the transnational firm* (Cheltenham: Edward Elgar Publishing).

Mistry, P. S. (2003). New Regionalism and Economic Development. In: Söderbaum, F. – Shaw, T. (eds.): *Theories of New Regionalism* (Houndmills: Palgrave), s. 117–140.

Murphy, A. B. (1995). Economic Regionalization and Pacific Asia. *The Geographical Review* 85 (2), s. 127–140.

Nadalutti, E. (2015). The rise of trans-border regions in Southeast Asia: behind the dynamics of informal and formal integration processes in the 'Indonesia–Malaysia–Singapore' growth triangle. *The Pacific Review* 28 (4), s. 607–630.

Nesadurai, H. E. S. (2005). The Global Politics of Regionalism: Asia and the Asia-Pacific. In: Farrell, M – Hettne, B. – Van Langenhove, L.: *Global Politics of Regionalism: Theory and Practice* (London: Pluto Press), s. 155–171.

Neumann, I. B. (2003). A Region-Building Approach. In: Söderbaum, F. – Shaw, T. (eds.): *Theories of New Regionalism: A Palgrave reader* (Houndmills: Palgrave), s. 160–179.

Nugroho, G. (2015). *An Overview of ASEAN States' RTA Strategy*. Waseda University (<https://www.waseda.jp/inst/oris/assets/uploads/2015/10/i2-3.pdf>, 8. 3. 2016), s. 120–151.

Okabe, M. – Urata, S. (2013). The Impact of AFTA on Intra-AFTA Trade. *ERIA Discussion Paper 2013-05* (<http://www.eria.org/ERIA-DP-2013-05.pdf>, 15. 3. 2016).

Palmujoki, E. (2003). *Southeast Asian Regionalism from Above and from Below*. (Tampere : University of Tampere).

Pangestu, M. – Gooptu, S. (2004). New regionalism: Options for East Asia. In: Krumm, K. – Kharas, H., eds. *East Asia Integrates: A trade Policy Agenda for Shared Growth* (Washington D. C.: World Bank and Oxford University Press), s. 39–59.

- Park, D. (2007). The Prospects of the ASEAN–China Free Trade Area (ACFTA): A Qualitative Overview. *Journal of the Asia Pacific Economy* 12 (4), s. 485–503.
- Peng, D. (2002–2003). Subregional Economic Zones and Integration in East Asia. *Political Science Quarterly* 117 (4), s. 613–641.
- Pernia, E. M. (1998). Brunei Darussalam-Indonesia-Malaysia-Philippines: East ASEAN Growth Area. In: Thant, M. – Tang, M. – Kakazu, H. *Growth Triangles in Asia, a new approach to regional economic* (Hong Kong: Oxford University Press), s. 373–408).
- Petrů, T. (2011). *Jihovýchodní Asie jakožto svébytný region* ([https://www.academia.edu/7502931/Jihov%C3%BDchodn%C3%AD\\_Asie\\_jako\\_%C5%BEto\\_sv%C3%A9bytn%C3%BD\\_region](https://www.academia.edu/7502931/Jihov%C3%BDchodn%C3%AD_Asie_jako_%C5%BEto_sv%C3%A9bytn%C3%BD_region), 23. 12. 2015).
- Pokorný, J. (2010). *Lingvistická antropologie: jazyk, mysl a kultura* (Praha: Grada Publishing, a. s.).
- Rajan, R. S. – Sen, R. (2002). The Japan-Singapore „New Age“ Economic Partnership Agreement: Background Motivation and Implication. Discussion Paper No. 0208. *Centre for International Economic Studies* (<https://www.adelaide.edu.au/cies/documents/papers/0208.pdf>, 10. 3. 2016).
- Řehák, V. (2009). Nový regionalismus – proces a teorie. *Journal of International Relations* 7 (2), s. 7–20.
- Shimizu, K. (2011). The ASEAN Charter and the ASEAN Economic Community. *Economic Journal of Hokkaido University* 40, s. 73–87.
- Singh, M. (2015). Growth Triangles of Southeast Asia: Relevance for peace and stability in ASEAN. *International Journal of Arts, Management and Humanities* 4 (1), s. 61–67.

- Söderbaum, F. (2003). Introduction: Theories of New Regionalism. In: Söderbaum, F. – Shaw, T. (eds.), *Theories of New Regionalism* (Houndmills: Palgrave), s. 1–22.
- Sparke, M. – Sidaway, J. D. – Bunnell, T. – Grundy-Warr, C. (2011). Triangulating the Borderless World: Geographies of Power in the Indonesia-Malaysia-Singapore- Growth Triangle. *Transactions of the Institute of British Geographers* 29 (4), s. 485–498.
- Sriwiboon, Ch. (2013). Human Capital Development for ASEAN Community. *International Journal of Social, Behavioral, Educational, Economic, Business and Industrial Engineering* 7 (1), s. 126–128.
- Stewart, T. P. – Png, M. L. H. (1993). The Growth Triangle of Singapore, Malaysia and Indonesia. *Georgia Journal of International and Comparative Law* 23 (1), s. 1–61.
- Stubbs, R. (2002). ASEAN Plus Three: Emerging East Asian Regionalism?. *Asian Survey* 42 (3), s. 440–455.
- Stuchlíková, Z. (2008). Changing Regionalism in South-East Asia: some theoretical and practical aspects. *Acta Oeconomica Pragensia* 16 (2), s. 90–107.
- Tang, M. – Thant, M. (1998). Growth Triangles: Conceptual and Operational Considerations. In: Thant, M. – Tang, M. – Kakazu, H. *Growth Triangles in Asia, a new approach to regional economic* (Hong Kong: Oxford University Press), s. 23–44.
- Tavares, R. (2004). *The State of the Art of Regionalism. The Past, Present and Future of a Discipline*. UNU/CRIS Working Paper W-2004/10 (<http://cris.unu.edu/state-art-regionalism-past-present-and-future-discipline>, 23. 12. 2015).

Thambipillai, P. (2007). *External Partners in ASEAN Community Building: Their Significance and Complementarities* (<http://library.fes.de/pdf-files/bueros/singapur/04601/2007-3/pushpa.pdf>, 14. 2. 2016).

Thant, M. (1998a). Overview. In: Thant, M. – Tang, M. – Kakazu, H. *Growth Triangles in Asia, a new approach to regional economic* (Hong Kong: Oxford University Press), s. 1–21.

Thant, M. (1998b) The Indonesia-Malaysia-Thailand Growth Triangle. In: Thant, M. – Tang, M. – Kakazu, H. *Growth Triangles in Asia, a new approach to regional economic* (Hong Kong: Oxford University Press), s. 413–442.

Tullao, T. S. – Cabuay, Ch. J. (2013). Education and Human Capital Development to Strengthen R&D Capacity in the ASEAN. *ERIA Discussion Paper Series* (<http://www.eria.org/ERIA-DP-2013-36.pdf>, 16. 3. 2016).

Väyrynen, R. (2003). Regionalism: Old and New. *International Studies Review* 5 (1), s. 25–51.

Waisová, Š. a kol. (2007): *Atlas mezinárodních vztahů: prostor a politika po skončení studené války* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Waisová, Š. (2002). Nové formy regionální spolupráce v jihovýchodní Evropě. Určující faktory, problémy a perspektivy. *Politologický časopis* 2, s. 215–233.

Warleigh-Lack, A. (2008). Studying Regionalisation Comparatively. A conceptual Framework. In: Cooper, A. – Hughes, Ch. – De Lombaerde, P. (eds.). *Regionalisation and Global Governance. The Taming of Globalisation?* (Oxon: Routledge), s. 43–60.

## Prameny

ADB (2012). *Green Cities—A Sustainable Urban Future in Southeast Asia* (<http://www.adb.org/sites/default/files/project-document/75442/46474-001-reg-tar.pdf>, 19. 3. 2016).

ADB (2014). *Green City Action Plan: A Framework for GrEEEn Actions Melaka, Malaysia* (<http://www.adb.org/sites/default/files/related/41571/imt-gt-green-city-action-plan-melaka-april-2014.pdf>, 19. 3. 2016).

ADB (2016a). *Indonesia-Malaysia-Thailand Growth Triangle (IMT-GT)* (<http://www.adb.org/countries/subregional-programs/imt-gt>, 18. 3. 2016).

ADB (2016b). *ADB Assistance to BIMP-EAGA* (<http://www.adb.org/countries/subregional-programs/bimp-eaga/adb-assistance>, 20. 3. 2016).

ADB (2014). *ASEAN 2030: Toward a Borderless Economic Community* (<http://www.adb.org/publications/asean-2030-toward-borderless-economic-community>, 12. 3. 2016).

ARF (2014). *A Commemorative Publication for the 20th ASEAN Regional Forum* (<http://aseanregionalforum.asean.org/files/ARF-Publication/A%20Commemorative%20Publication%20for%20the%2020th%20ASEAN%20Regional%20Forum.pdf>, 13. 3. 2016).

ARIC (2015). *Asian Economic Integration Report* (<https://aric.adb.org/aeir>, 10. 3. 2016).

ASEAN (2005). *Kuala Lumpur Declaration on the Establishment of the ASEAN Charter* ([http://www.asean.org/?static\\_post=kuala-lumpur-declaration-on-the-establishment-of-the-asean-charter-kuala-lumpur-12-december-2005](http://www.asean.org/?static_post=kuala-lumpur-declaration-on-the-establishment-of-the-asean-charter-kuala-lumpur-12-december-2005), 13. 3. 2016).

ASEAN (2012). *ASEAN Vision 2020* ([http://www.asean.org/?static\\_post=asean-vision-2020](http://www.asean.org/?static_post=asean-vision-2020), 11. 3. 2016).

ASEAN (2014). *ASEAN Statistical Yearbook 2014* (<http://www.asean.org/storage/images/2015/July/ASEAN-Yearbook/July%202015%20-%20ASEAN%20Statistical%20Yearbook%202014.pdf>, 12. 2. 2016).



ASEAN (2016). *ASEAN Plus Three Cooperation* ([http://www.asean.org/?static\\_post=asean-plus-three-cooperation-2](http://www.asean.org/?static_post=asean-plus-three-cooperation-2), 11. 3. 2016).

ASEAN History (<http://www.asean.org/asean/about-asean/history/>, 14. 3. 2016).

ASEAN Secretariat Information Paper (2016). *Overview of ASEAN-U.S. Dialogue Relations* ([http://www.asean.org/storage/2016/01/4Jan/Overview-of-ASEAN-US-Dialogue-Relations-\(4-Jan-2016\).pdf](http://www.asean.org/storage/2016/01/4Jan/Overview-of-ASEAN-US-Dialogue-Relations-(4-Jan-2016).pdf), 13. 3. 2016).

ASEAN Secretariat News (2015). *ASEAN GDP Grows by 4,6 %* (<http://www.asean.org/asean-gdp-grows-by-46/>, 16. 3. 2016).

ASEAN. *ASEAN Free Trade Area (AFTA Council)* (<http://www.asean.org/asean-economic-community/asean-free-trade-area-afta-council/>, 10. 3. 2016).

ASEAN+3 Summit (2002). *Final Report of the East Asia Study Group* (<http://www.asean.org/wp-content/uploads/images/archive/pdf/easg.pdf>, 11. 3. 2016).

ASEAN-EU Dialogue Relations (2012). *Overview of ASEAN-EU Dialogue Relations* ([http://www.asean.org/?static\\_post=overview-of-asean-eu-dialogue-relations](http://www.asean.org/?static_post=overview-of-asean-eu-dialogue-relations), 12. 3. 2016).

ASEANup (2016). *ASEAN infographic: economy and demography* (<http://aseanup.com/asean-infographic-economy-demography/>, 14. 3. 2016).

BIFZA (2016). *Economic Indicators in Batam 2011–June 2015* (<http://datin.bpbatam.go.id/?p=61>, 6. 4. 2016).

BIMP-EAGA (2012). *Implementation Blueprint 2012–2016* (<http://www.adb.org/sites/default/files/page/34232/bimp-eaga-implementation-blueprint-2012-2016.pdf>, 20. 3. 2016).

BIMP-EAGA (2015). *BIMP-EAGA at a Glance: A Statistical Information Brief* (<http://www.adb.org/sites/default/files/page/34232/bimp-eaga-statistical-information-brief.pdf>, 20. 3. 2016).

CIL (2009). *1971 Zone of Peace, Freedom and Neutrality Declaration* (<http://cil.nus.edu.sg/rp/pdf/1971%20Zone%20of%20Peace%20Freedom%20and%20Neutrality%20Declaration-pdf.pdf>, 12. 3. 2016).

Crisis Group (2016). *Crisis Watch Database* (<http://www.crisisgroup.org/en/publication-type/crisiswatch/crisiswatch-database.aspx?CountryIDs=%7b36A5EA50-978D-40A2-A6FA-83C80BF57C5F%7d#results>, 18. 2. 2016).

East Asia Vision Group Report (2001). *Towards an East Asian Community: Region of Peace, Prosperity and Progress* ([http://www.asean.org/wp-content/uploads/images/archive/pdf/east\\_asia\\_vision.pdf](http://www.asean.org/wp-content/uploads/images/archive/pdf/east_asia_vision.pdf), 11. 3. 2016).

Equator Asia (2012). *Equator Asia: The heart of Biodiversity* (<http://equator-asia.com/about>, 20. 3. 2016).

IMT-GT (2009a). *About IMT-GT* (<http://www.imtgt.org/About.htm>, 18. 3. 2016).

IMT-GT (2009b). *Private Sectors* (<http://www.imtgt.org/Private-Sector.htm>, 18. 3. 2016).

IMT-GT (2012). *Implementation Blueprint 2012–2016* (<http://www.adb.org/sites/default/files/page/34235/imt-gt-implementation-blueprint-2012-2016-july-2012.pdf>, 19. 3. 2016).

IMT-GT (2014). *Statistical Figures and Trends* (<http://www.adb.org/sites/default/files/related/41569/imt-gt-statistical-figures-trends-may-2014.pdf>, 19. 3. 2016).

IMT-GT (2016). *Green Cities Initiative*

(<http://www.adb.org/sites/default/files/related/41570/imt-gt-green-cities-initiative-brochure-2016.pdf>, 19. 3. 2016).

IRDA (2012). *Inspiring Aspirations Annual Report 2012*

(<http://iskandarmalaysia.com.my/downloads/IRDA-Annual-Report-2012-English.pdf>, 17. 3. 2016).

IRDA (2014). *Ensuring a Sustainable Environment Annual Report 2014*

(<http://iskandarmalaysia.com.my/downloads/ENG-Annual-Report-2013.pdf>, 17. 3. 2016).

OSN (2013). *Composition of macro geographical (continental) regions, geographical sub-regions, and selected economic and other groupings*

(<http://unstats.un.org/unsd/methods/m49/m49regin.htm>, 5. 1. 2016).

OSN (2012). *Mapa jihovýchodní Asie*

(<http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/profile/seasia.pdf>, 11. 3. 2016).

The ASEAN Declaration 1967

(<http://cil.nus.edu.sg/rp/pdf/1967%20ASEAN%20Declaration-pdf.pdf>, 11. 3. 2016).

UNCTAD (2016). *Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock*

(<http://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx?ReportId=96740>, 25. 2. 2016).

WTO (2016). *Regional trade agreements*

([https://www.wto.org/english/tratop\\_e/region\\_e/region\\_e.htm](https://www.wto.org/english/tratop_e/region_e/region_e.htm), 1. 2. 2016).

WTO Secretariat. *Regional Trade Agreements: Facts and Figures*

([https://www.wto.org/english/tratop\\_e/region\\_e/regfac\\_e.htm](https://www.wto.org/english/tratop_e/region_e/regfac_e.htm), 10. 3. 2016).

## Resumé

The point of the present thesis is to find a possible connection between the theory of new regionalism approach (NRA) and economic empowerment in the region of Southeast Asia. My main goal was to verify practical manifestations of NRA phenomenon in this region and if these manifestations have some kind of connection and influence to economic growth in this region. To achieve this goal my thesis is divided into two sections and each of them include more chapters.

First section is the theoretical one where I wanted to define basic theoretical ground of my thesis. To achieve the thesis goal I had chosen NRA as the theoretical background. NRA serves in these days as the best way how to describe non-European regionalistics processes because this approach is not strictly connected to a geographical area and above all it explains well also the new role of non-state actors in regionalistics processes and new areas of integrations. These areas are still predominantly economic but nowadays include also a lot of other ares as enviromental questions, education empowerment, human rights etc.

The other section then is more practical. I tried to apply the NRA theory on practical integrations projects which we are able to observe in the region of Southeast Asia. To achieve that I picked out as an example ASEAN and subregional integration zones. ASEAN presents the most powerfull and dynamics organisation which includes all states of the region except Timor-Leste. Subregional zones are on the other hand the most characteristics examples of the NRA influence for Southeast Asia and show the new approach for regions defining. Lot of authors also see them as a very important part of regional integration empowerment and economic growth.

In this section there I described selected integrational processes which shows an influence of NRA and then I analysed economics indicators like GDP per capita, rate of unemployment, FDI flows etc. Based on that I conclude that even

if we are not able to proof direct conection between projects based on NRA and economic growth or determine NRA as the only factor which has an impact of economic growth in the region we can see a link between change of strategies in regionalisation and growth of the region. But we have to keep on mind there are also other factors which play significant role on economic growth and which I was not able to cover in this thesis.

## Seznam příloh

Graf č. 1 vývoj počtu RTA ve světě, 1948-2016

Mapa č. 2 území jihovýchodní Asie

Graf č. 3 vývoj počtu FTA v Asii

Mapa č. 4 model nudlové mísy

Infografika č. 5 pozice ASEAN mezi světovými trhy

Infografika č. 6 pozice ASEAN mezi světovými ekonomikami

Tabulka č. 7 snížení celních sazeb v rámci AFTA

Graf č. 8 vývoj regionálního obchodu v rámci ASEAN 1980-2010

Graf č. 9 vývoj HDP per capita v zemích ASEAN5, 2000-2013

Graf č. 10 vývoj HDP per capita v zemích BCLMV, 2000-2013

Graf č. 11 vývoj importu a exportu v rámci ASEAN, 1993-2013

Graf č. 12 tok vnitřních a vnějších FDI do ASEAN, 2006-2013

Příloha č. 13 zapojení zemí ASEAN do FTAs

Graf č. 14 vývoj HDP v ASEAN, 1992-2012

Tabulka č. 15 počet žáků zapsaných na střední školy podle pohlaví, 2006-2013

Tabulka č. 16 počet žáků na učitele na základních a středních školách, 1990-2013

Tabulka č. 17 vývoj nezaměstnanosti obyvatel ve věku 15-24 podle pohlaví, 2006-2013

Graf č. 18 vývoj HDI v zemích ASEAN, 1985-2013

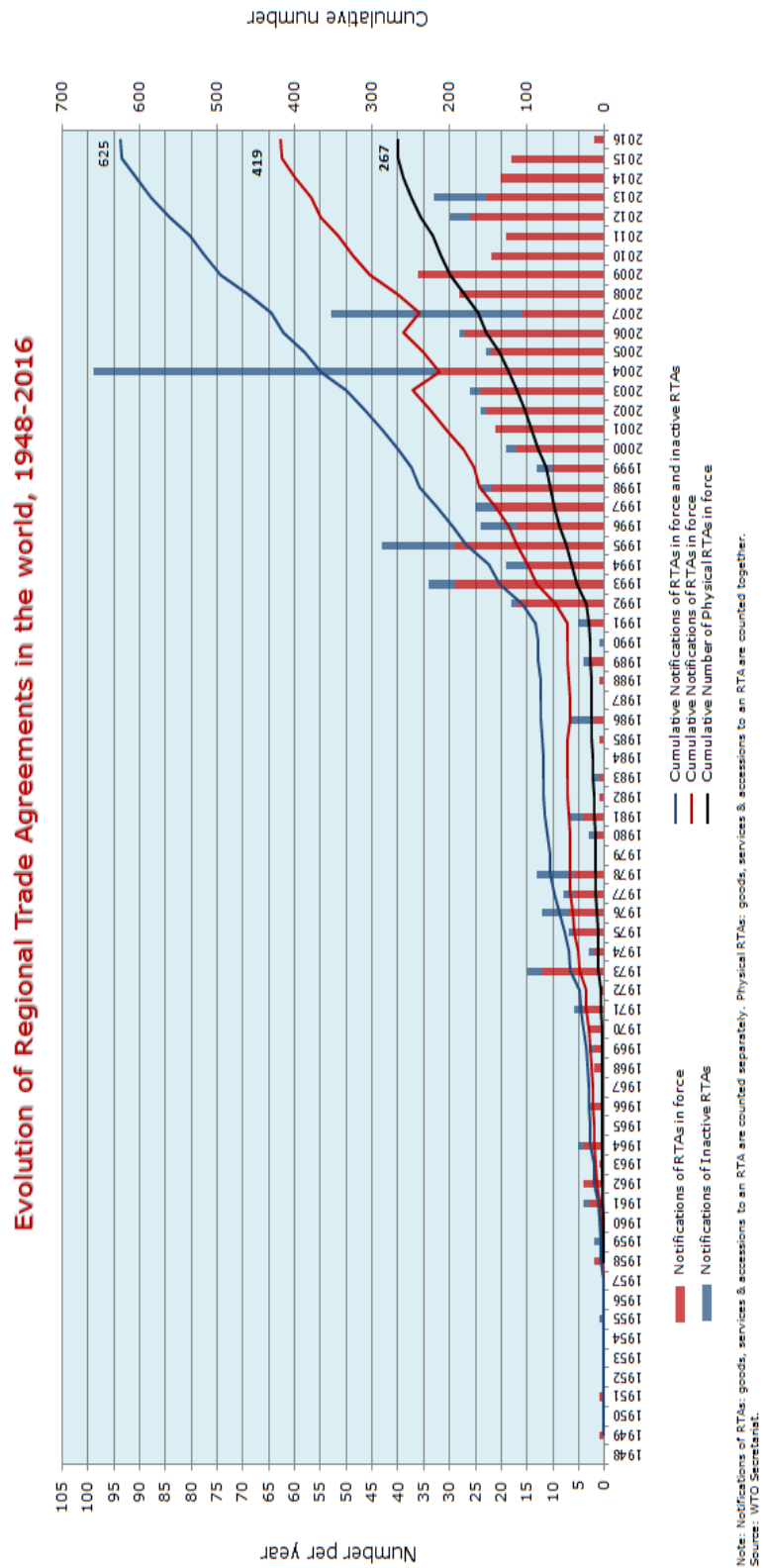
Mapa č. 19 území IMS-GT

Grafika č. 20 komplementarita zdrojů jednotlivých částí IMS-GT

Mapa č. 21 území IMT-GT

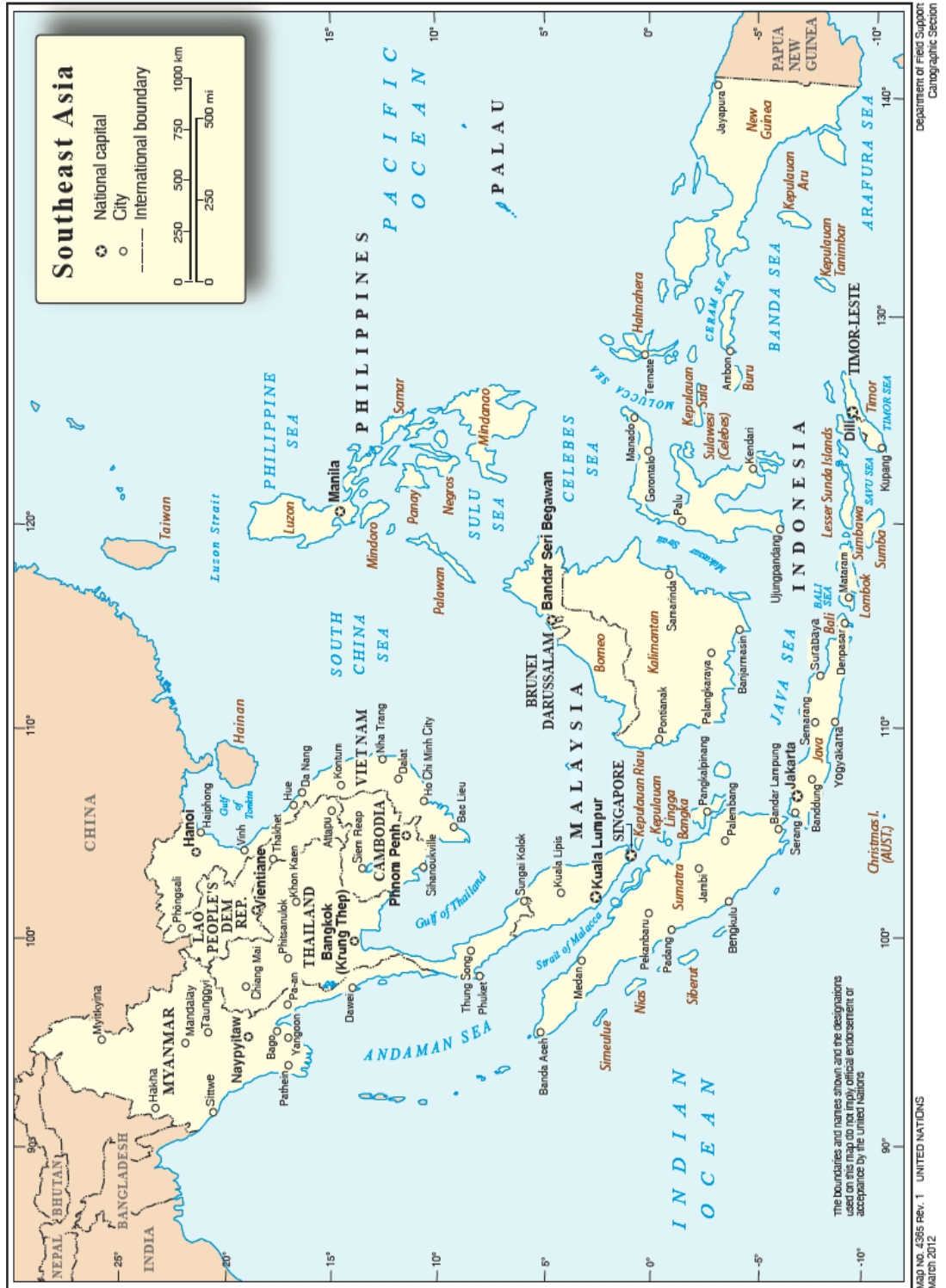
Mapa č. 22 území BIMP-EAGA

Graf č. 1 vývoj počtu RTA ve světě, 1948-2016



Zdroj: WTO Secretariat

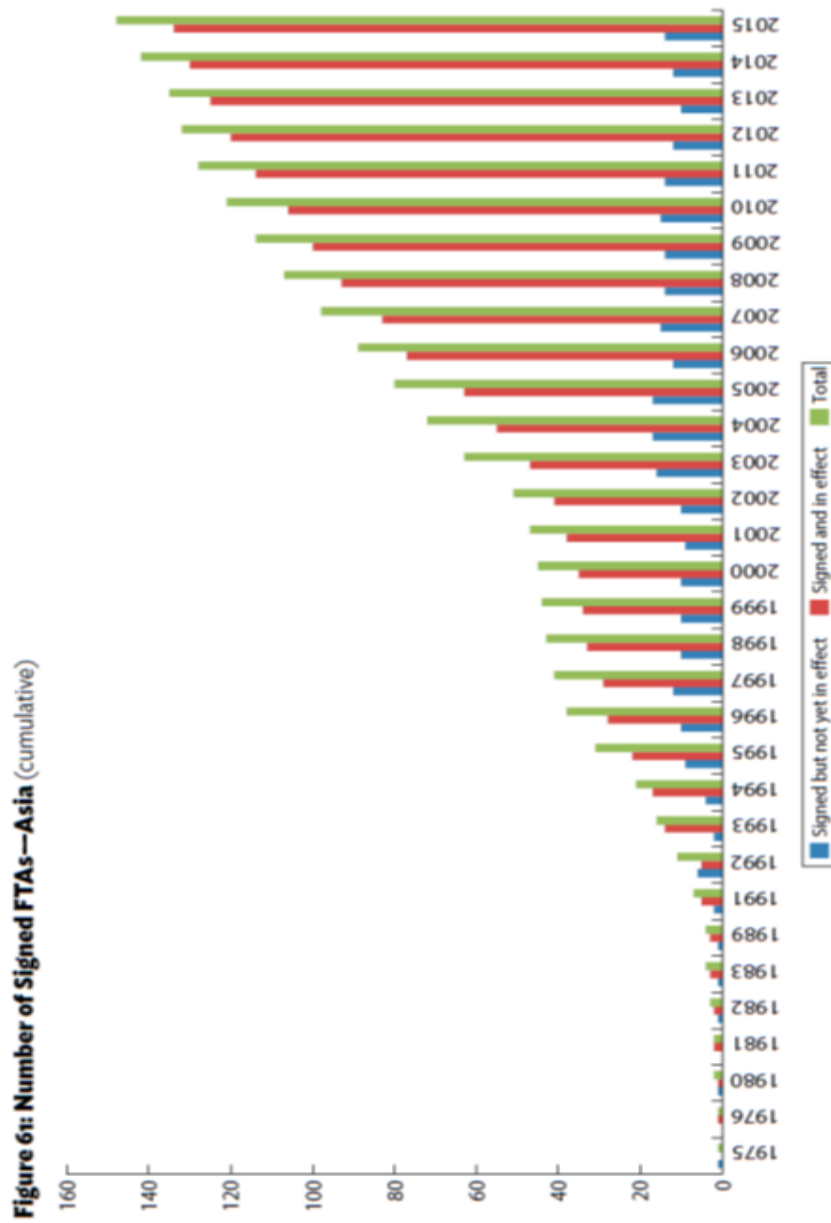
Mapa č. 2 území jihovýchodní Asie



Zdroj: OSN 2012



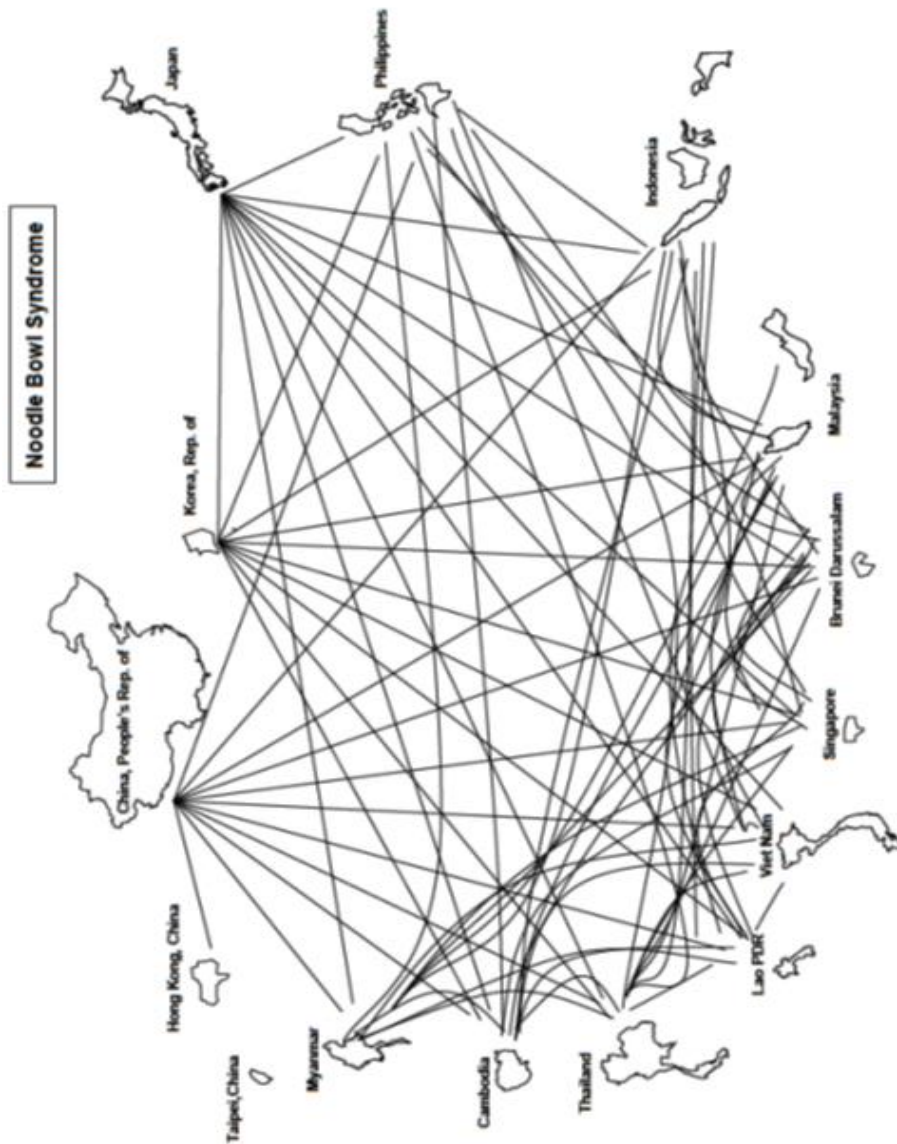
Graf č. 3 vývoj počtu FTA v Asii



FTA = free trade agreement.  
 Note: Includes bilateral and plurilateral FTAs with at least one of ADB's 48 regional members as signatory. 2015 covers January to August. Signed but not yet in effect refers to FTAs where the parties sign the agreement after negotiations have been completed, but the agreement has yet to become effective. Signed and in effect refers to FTAs where provisions become effective, after legislative or executive ratification.  
 Source: Asia Regional Integration Center FTA Database, ADB.

Zdroj: ARIC 2015: 52

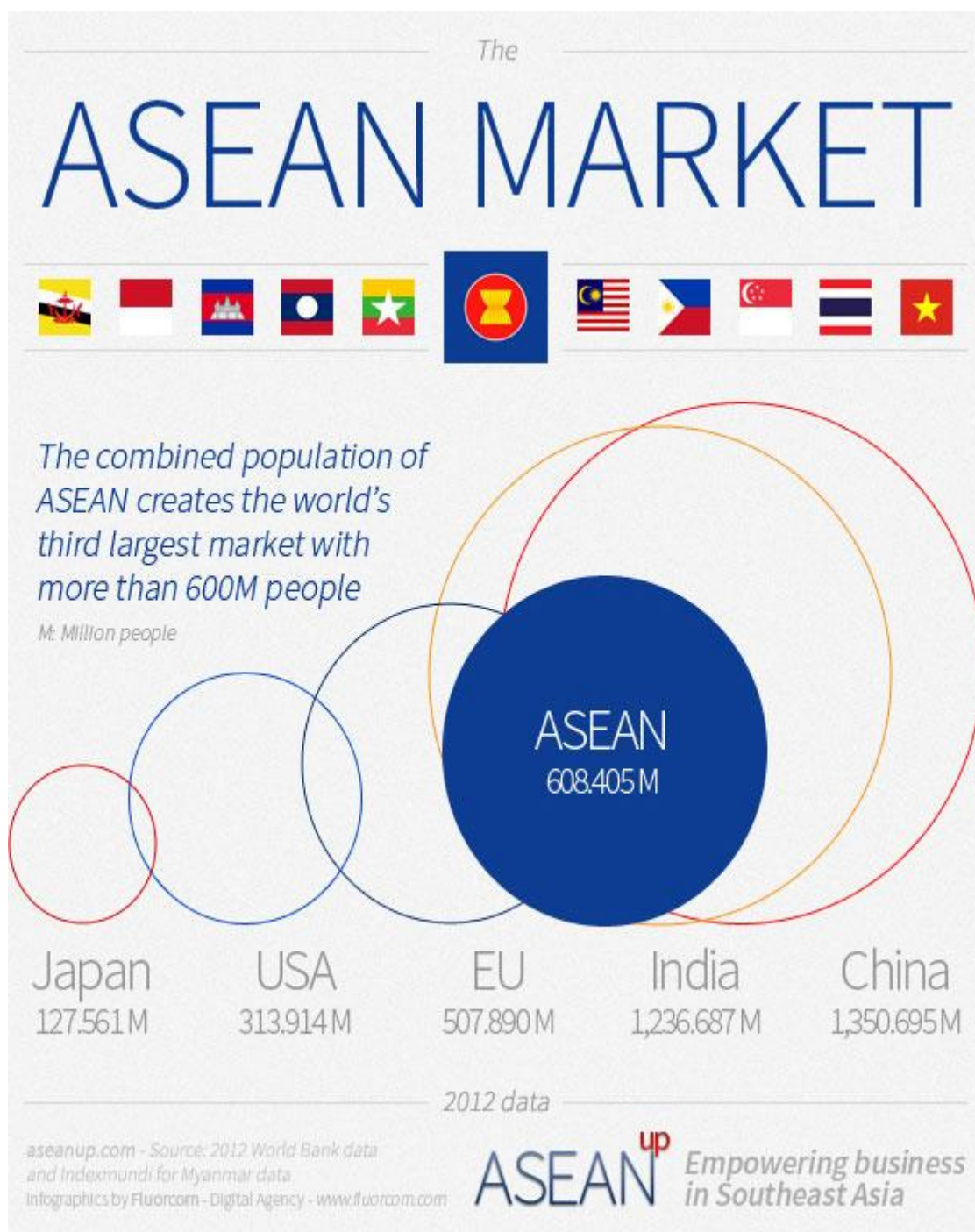
## Mapa č. 4 model nudlové mísy



Note: The map shows FTAs signed or under negotiation as of January 2006. East Asia is defined here as the 10 members of ASEAN, PRC, Japan, and Korea.  
Source: Author's compilation.

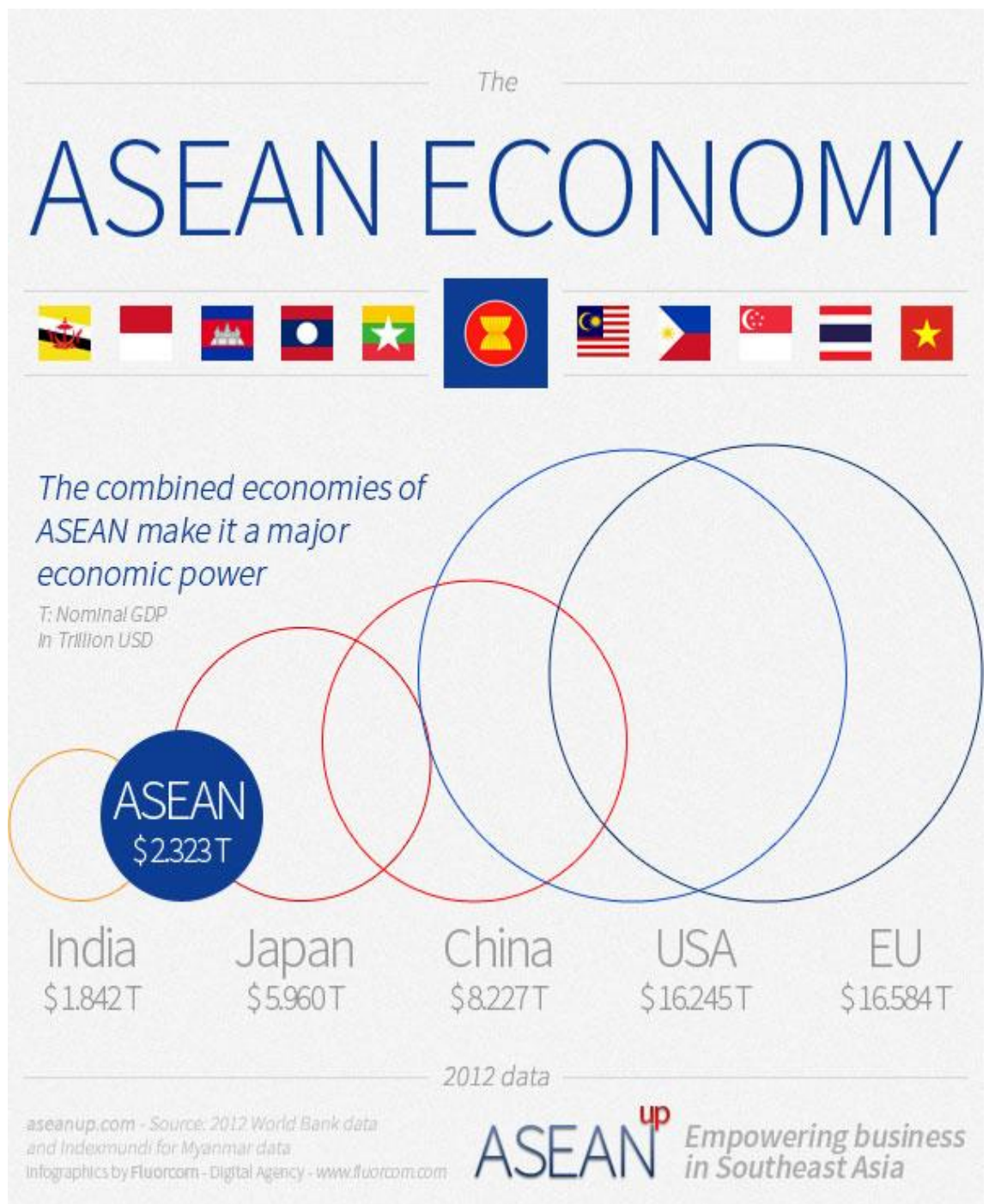
Zdroj: Baldwin 2007: 5

## Infografika č. 5 pozice ASEAN mezi světovými trhy



Zdroj: ASEANup 2016

Infografika č. 6 pozice ASEAN mezi světovými ekonomikami



Zdroj: ASEANup 2016

**Tabulka č. 7 snížení celních sazeb v rámci AFTA**

**Table 1: Progress of Regional Tariff Elimination in ASEAN by 2010**

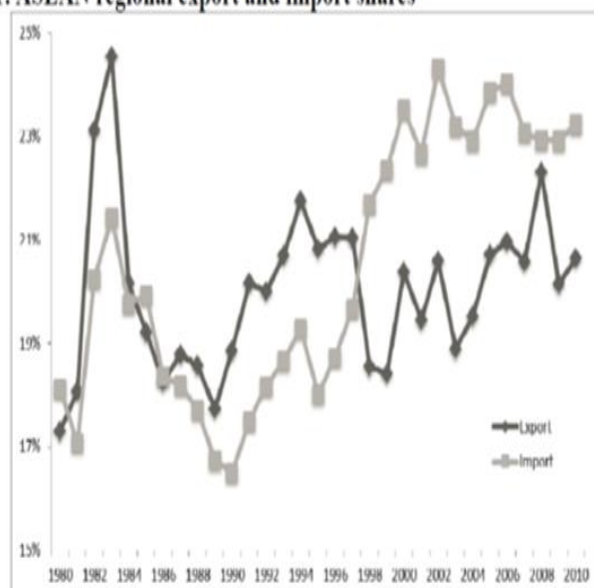
Share of tariff lines at 0%		Share of tariff lines within 0-5%	
Brunei	99.03	Cambodia	98.53
Indonesia	98.66	Lao PDR	95.18
Malaysia	98.68	Myanmar	99.28
Philippines	98.63	Vietnam	99.68
Singapore	100.00		
Thailand	99.84		

*Source:* Calculated by authors based on tariff schedule under the ATIGA of each member published by ASEAN secretariat.

Zdroj: Okabe – Urata 2013: 4

## Graf č. 8 vývoj regionálního obchodu v rámci ASEAN 1980-2010

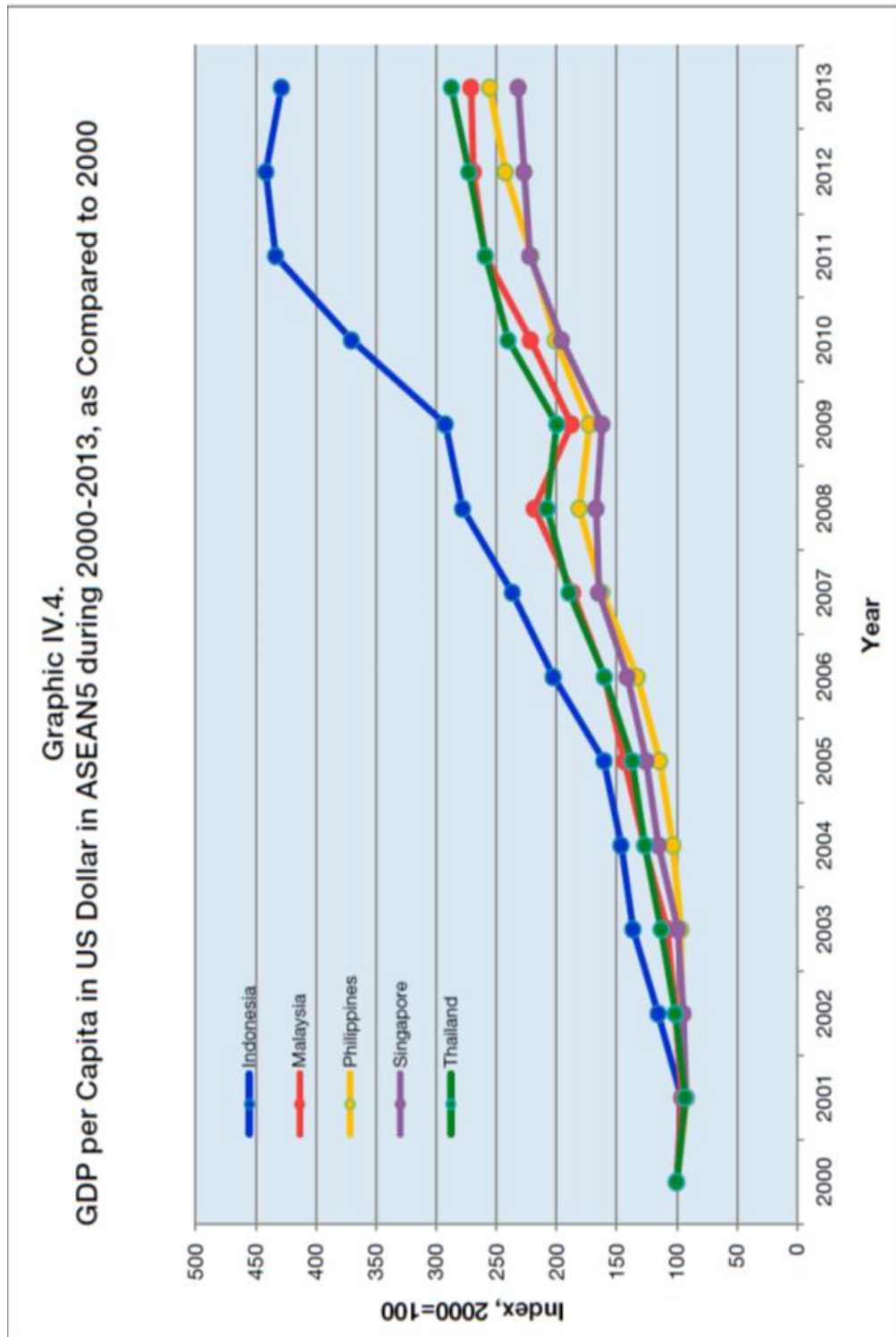
Figure 1: ASEAN regional export and import shares



Source: RIETI-TID database

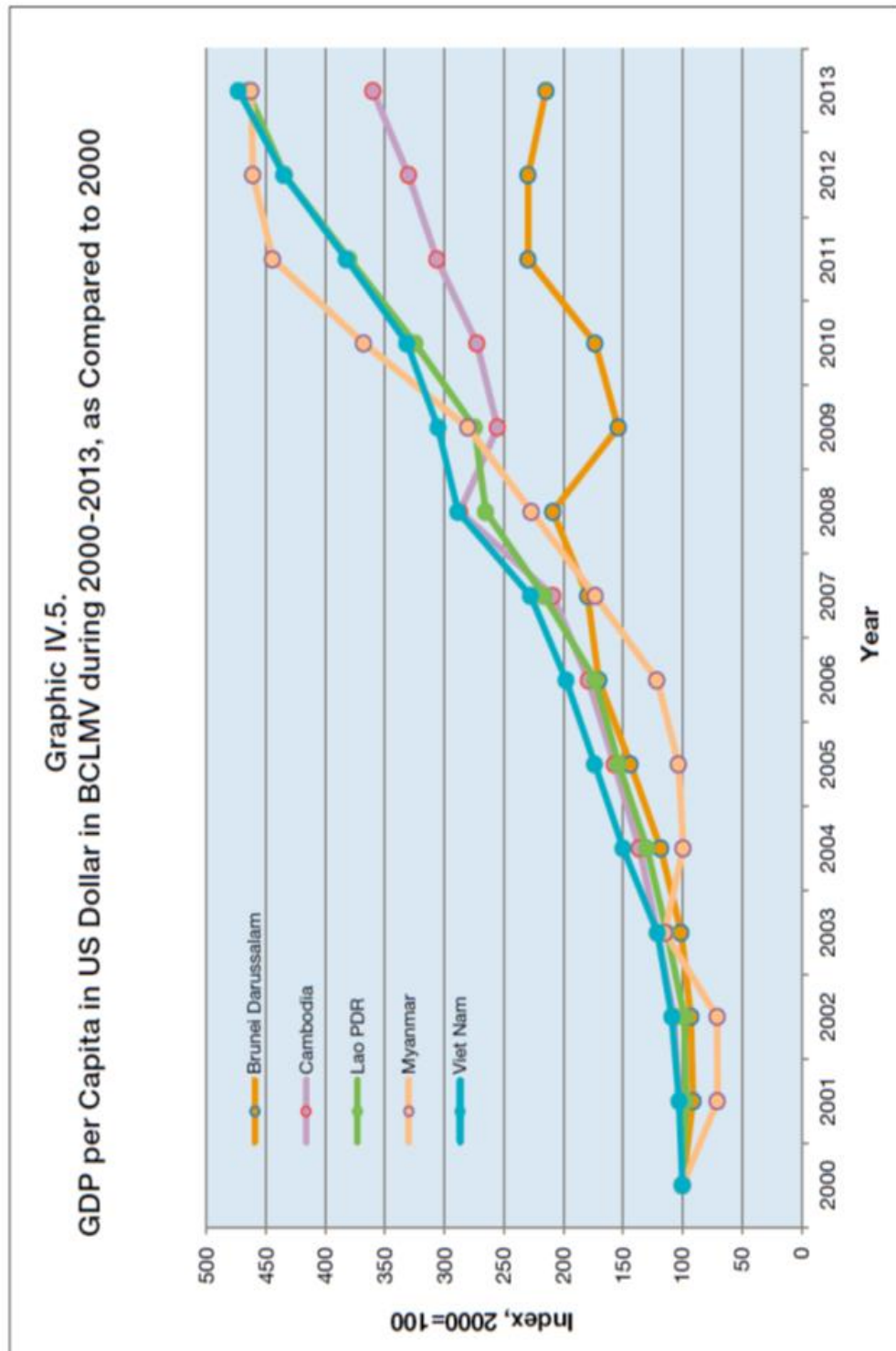
Zdroj: Okabe – Urata 2013: 7

Graf č. 9 vývoj HDP per capita v zemích ASEAN5, 2000-2013



Zdroj: ASEAN 2014: 41

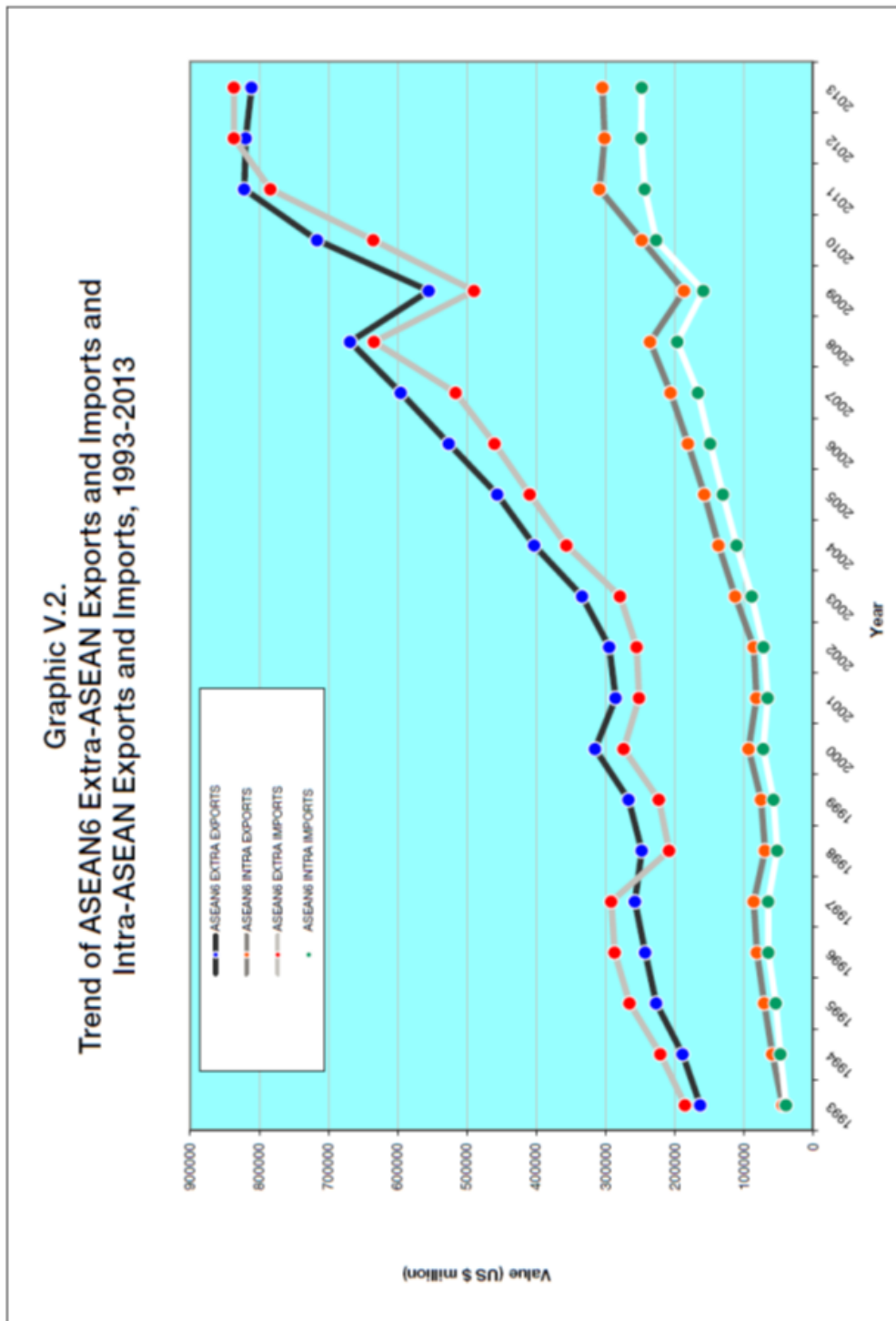
Graf č. 10 vývoj HDP per capita v zemích BCLMV, 2000-2013



Zdroj: ASEAN 2014: 41

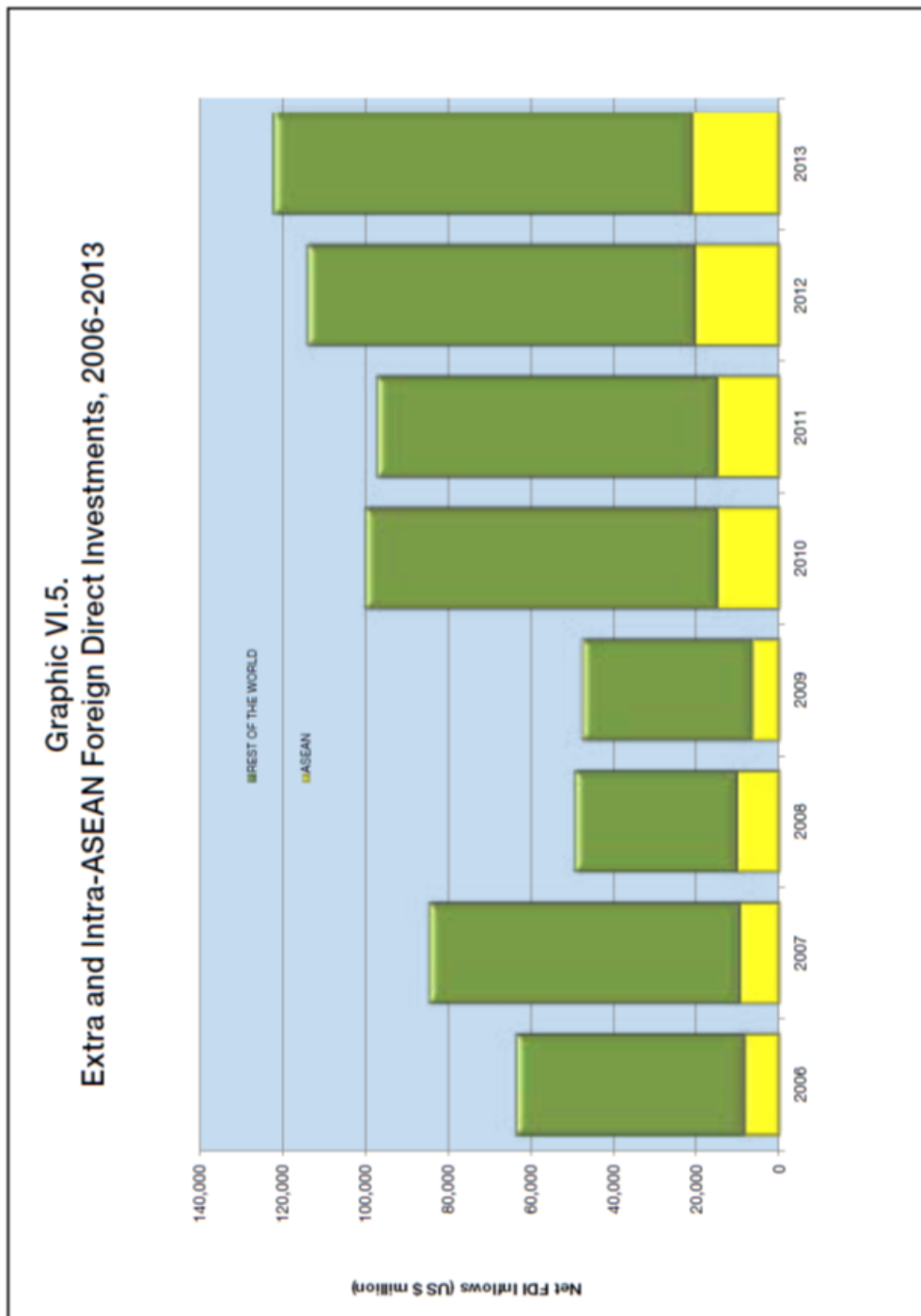


Graf č. 11 vývoj importu a exportu v rámci ASEAN, 1993-2013



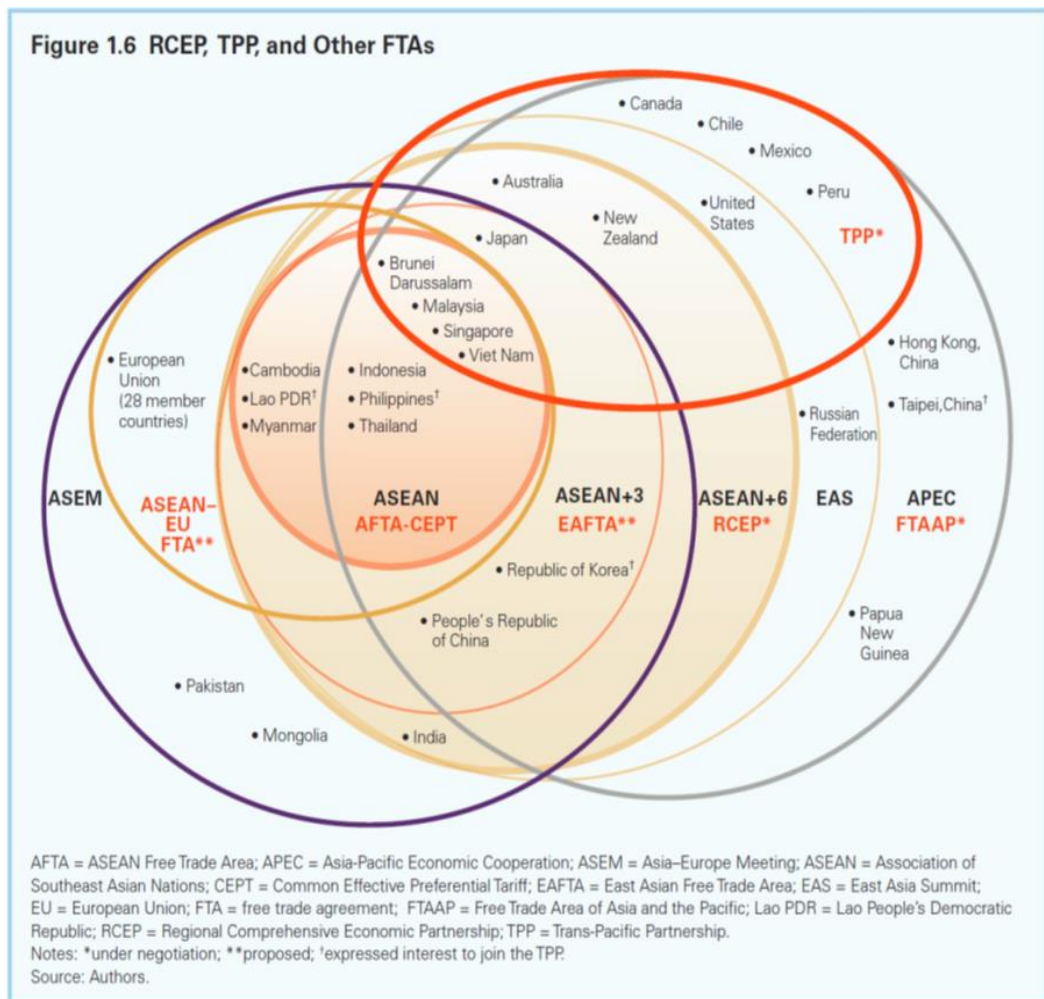
Zdroj: ASEAN 2014: 62

Graf č. 12 tok vnitřních a vnějších FDI do ASEAN, 2006-2013



Zdroj: ASEAN 2014: 112

## Příloha č. 13 zapojení zemí ASEAN do FTAs



Zdroj: ADBI 2014: 2

Graf č. 14 vývoj HDP v ASEAN, 1992-2012



Zdroj: ADBI 2014: 8

**Tabulka č. 15 počet žáků zapsaných na střední školy podle pohlaví, 2006-2013**

**Net Enrollment Ratio in Secondary School by Sex, 2006-2013**

(in percent)

Country	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
<b>Total</b>								
Brunei Darussalam	-	-	-	-	97.0	-	-	-
Cambodia	21.3	23.0	24.7	24.9	26.0	27.6	-	-
Indonesia	66.5	66.6	67.0	67.4	67.7	68.1	70.8	70.7
Lao PDR	35.0	34.6	37.2	36.8	33.9	33.4	34.7	-
Malaysia	89.3	87.7	89.1	90.0	89.6	89.8	90.2	91.1
Myanmar	42.7	43.7	45.1	44.7	45.5	47.2	47.5	-
Philippines	58.5	59.6	59.9	60.5	59.9	60.9	-	-
Singapore	94.5	95.1	95.0	95.2	98.3	98.8	98.8	99.3
Thailand	-	-	-	-	-	-	-	-
Viet Nam	81.0	82.7	83.1	-	-	-	-	-
<b>Male</b>								
Brunei Darussalam	92.2	91.8	92.8	95.5	-	-	-	-
Cambodia	22.3	23.8	24.7	24.8	25.1	-	-	-
Indonesia	66.5	66.0	66.4	66.8	67.0	67.0	69.5	69.4
Lao PDR	39.9	39.5	41.6	41.1	55.5	36.8	38.0	-
Malaysia	86.4	85.3	86.6	87.3	87.0	87.0	87.5	88.3
Myanmar	34.8	37.6	39.3	38.5	-	-	-	-
Philippines	53.9	54.8	55.6	56.4	-	-	-	-
Singapore	94.5	95.1	95.1	95.6	98.5	99.0	98.9	99.5
Thailand	63.1	65.4	67.8	68.2	68.2	-	-	-
Viet Nam	51.8	51.2	51.5	-	-	-	-	-
<b>Female</b>								
Brunei Darussalam	95.8	95.7	96.6	99.4	-	-	-	-
Cambodia	20.3	22.2	24.7	25.1	27.1	-	-	-
Indonesia	66.5	67.3	67.6	68.1	68.3	69.3	72.2	72.1
Lao PDR	29.8	29.7	32.6	32.5	30.4	30.0	31.4	-
Malaysia	92.5	90.4	91.8	92.9	92.4	92.8	93.1	94.1
Myanmar	34.4	37.6	40.0	40.6	-	-	-	-
Philippines	65.3	66.1	66.5	66.9	-	-	-	-
Singapore	94.4	95.0	94.9	94.8	98.1	98.5	98.8	99.2
Thailand	70.3	74.3	75.1	77.3	76.5	-	-	-
Viet Nam	48.2	48.8	48.5	-	-	-	-	-

Sources: AMSs' data submission for ASEAN Statistical Yearbook, ASEAN Community Progress Monitoring System (ACPMS) and ASEAN Statistical Report on the MDGs  
World Bank - World Development Indicators - WDI Databank

Note: '-' - not available at the time of publication

Zdroj: ASEAN 2014: 10

**Tabulka č. 16 počet žáků na učitele na základních a středních školách, 1990-2013**

**Pupil-Teacher Ratio in Primary and Secondary School, 1990-2013**

(in percent)

Country	1990	2008	2009	2010	2011	2012	2013
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
<b>Primary School</b>							
Brunei Darussalam	-	13	12	-	11	-	-
Cambodia	33	49	50	48	48	48	-
Indonesia	23	18	17	17	18	20	17
Lao PDR	28	30	31	29	27	26	-
Malaysia	20	15	14	13	13	12	-
Myanmar	48	28	28	28	27	28	-
Philippines	33	-	31	-	-	-	-
Singapore	26	19	17	-	18	18	16
Thailand	22	16	-	-	-	-	-
Viet Nam	35	19	19	19	19	19	19
<b>Secondary School</b>							
Brunei Darussalam	-	11	10	-	-	-	-
Cambodia	15	29	27	27	25	23	-
Indonesia	13	14	14	14	17	19	17
Lao PDR	12	23	15	16	14	13	-
Malaysia	19	15	14	13	13	13	-
Myanmar	13	36	35	34	35	34	-
Philippines	33	-	35	-	-	-	-
Singapore	18	16	15	-	15	14	13
Thailand	17	21	-	-	-	-	-
Viet Nam	18	17	16	16	16	15	16

Sources: ADB Key Indicators, 2001-2013 and United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) Website; ASEAN Member States' websites

Note: '-' not available at the time of publication

Zdroj: ASEAN 2014: 12

**Tabulka č. 17 vývoj nezaměstnanosti obyvatel ve věku 15-24 podle pohlaví, 2006 - 2013**

Unemployment Rate of People 15-24 Years Old by Sex, 2006-2013

(in percent)

Country	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
<b>Male</b>								
Brunei Darussalam	2.9	-	-	-	-	-	-	-
Cambodia	-	1.3	0.6	0.2	0.7	0.4	0.3	-
Indonesia	29.5	24.8	21.8	20.1	-	-	22.0	-
Lao PDR	-	-	-	-	3.4	-	-	-
Malaysia	10.8	10.5	10.3	11.5	11.0	10.3	9.8	9.2
Myanmar	-	-	-	-	-	-	-	-
Philippines	15.9	13.9	15.6	15.3	15.5	12.9	14.2	13.6
Singapore	6.1	4.6	5.4	6.6	5.5	4.8	5.3	5.2
Thailand	5.4	5.5	5.2	5.1	3.7	2.5	2.5	-
Viet Nam	-	-	-	-	-	-	-	-
<b>Female</b>								
Brunei Darussalam	6.0	-	-	-	-	-	-	-
Cambodia	-	1.1	0.5	0.2	0.4	0.3	0.2	-
Indonesia	36.7	28.5	25.5	23.0	-	-	23.0	-
Lao PDR	-	-	-	-	3.6	-	-	-
Malaysia	11.0	11.5	11.8	12.5	12.0	12.0	11.0	11.9
Myanmar	-	-	-	-	-	-	-	-
Philippines	18.4	16.5	18.1	18.7	18.6	15.7	17.4	15.7
Singapore	8.3	8.2	8.9	11.5	9.6	9.0	8.2	8.6
Thailand	6.0	4.9	5.3	6.3	4.2	3.0	3.1	-
Viet Nam	-	-	-	-	-	-	-	-

Source:

Compiled from data submission, website, and statistical yearbooks of AMSs national statistical offices and relevant government departments/ministries;  
Singapore 2006-2012 data from Singapore Ministry of Manpower.

Notes:

'-' - not available at the time of publication

n.a. - not applicable

**Graf č. 18 vývoj HDI v zemích ASEAN, 1985-2013**

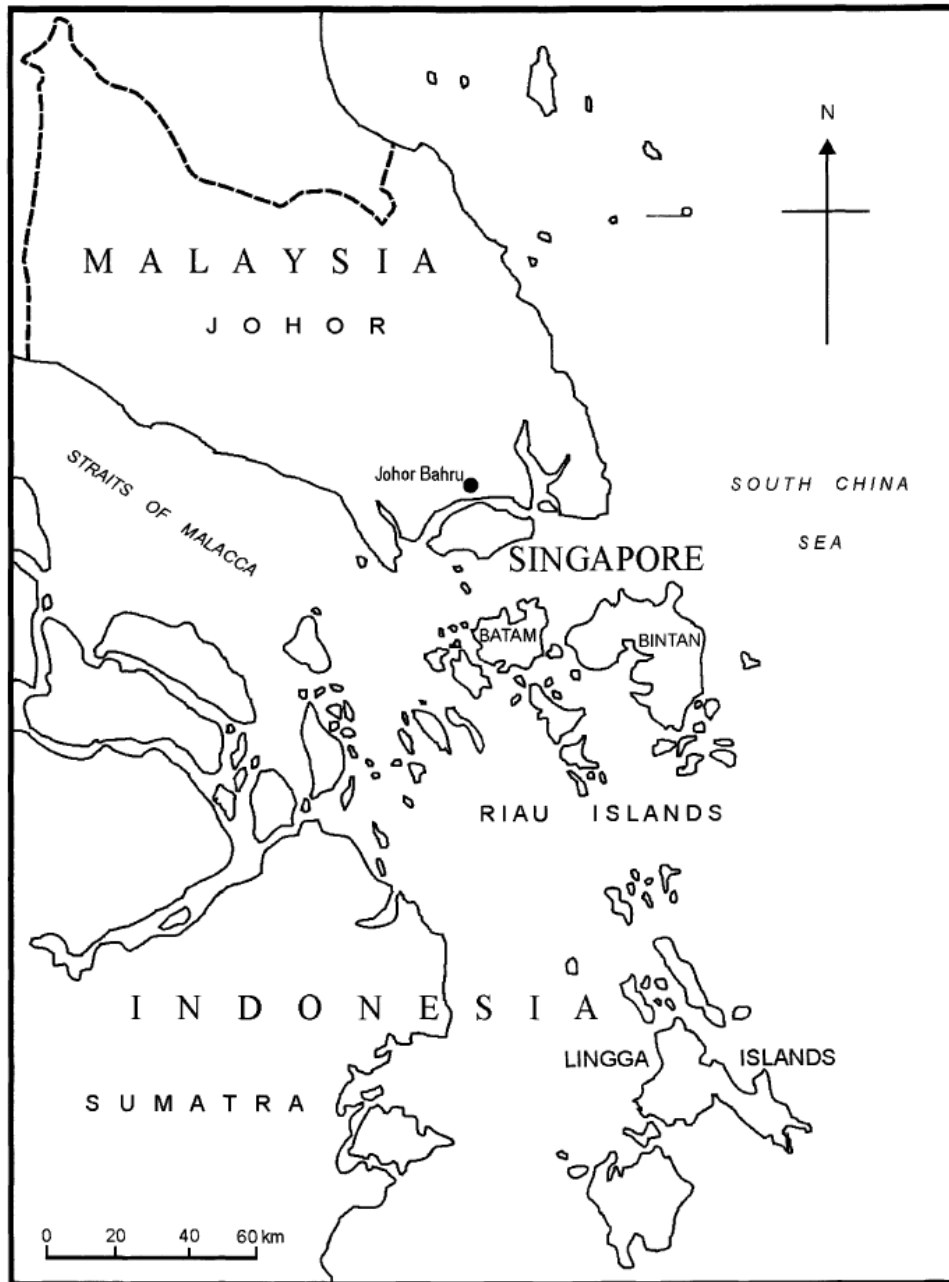
Human Development Index (HDI), 1985-2013

Country	1985	1990	2005	2008	2010	2011	2012	2013
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
Brunei Darussalam	-	0.786	0.838	0.843	0.844	0.846	0.852	0.852
Cambodia	-	0.512	0.536	0.564	0.571	0.575	0.579	0.584
Indonesia	0.582	0.623	0.640	0.654	0.671	0.678	0.681	0.684
Lao PDR	0.422	0.449	0.511	0.533	0.549	0.560	0.565	0.569
Malaysia	0.693	0.720	0.747	0.760	0.766	0.768	0.770	0.773
Myanmar	-	-	0.472	0.500	0.514	0.517	0.520	0.524
Philippines	0.692	0.719	0.638	0.648	0.651	0.652	0.656	0.660
Singapore	0.784	0.821	0.840	0.868	0.894	0.896	0.899	0.901
Thailand	0.673	0.705	0.685	0.704	0.715	0.716	0.720	0.722
Viet Nam	0.582	0.610	0.598	0.617	0.629	0.632	0.635	0.638

Zdroj: ASEAN 2014: 216

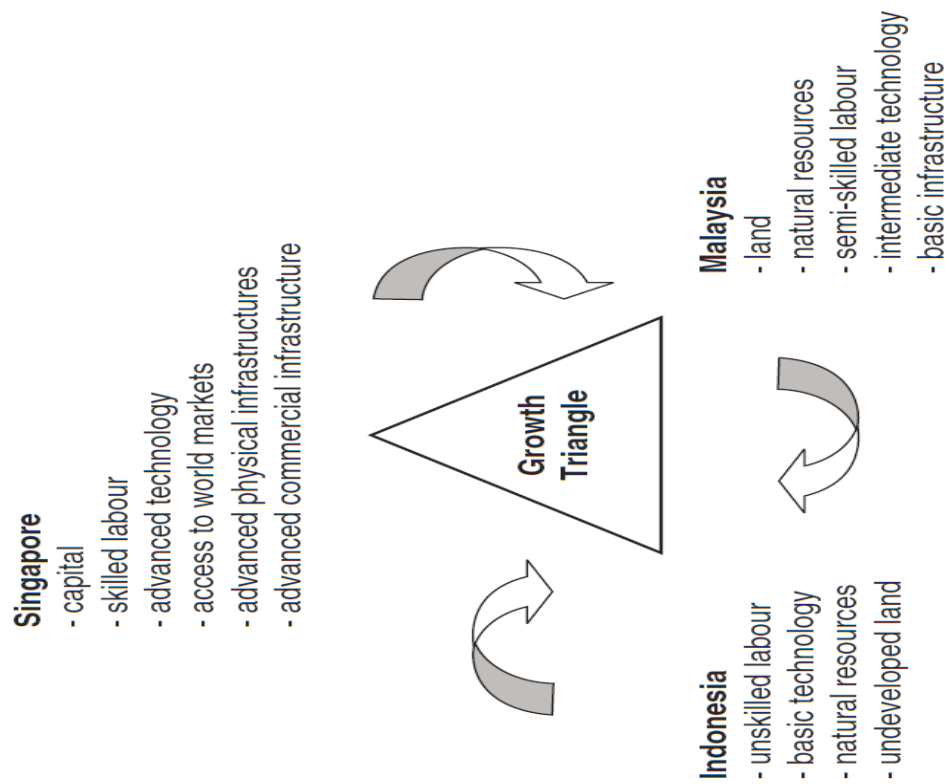


Mapa č. 19 území IMS-GT



Zdroj: Sparke – Sidaway – Bunnell – Grundy-Warr 2011: 487

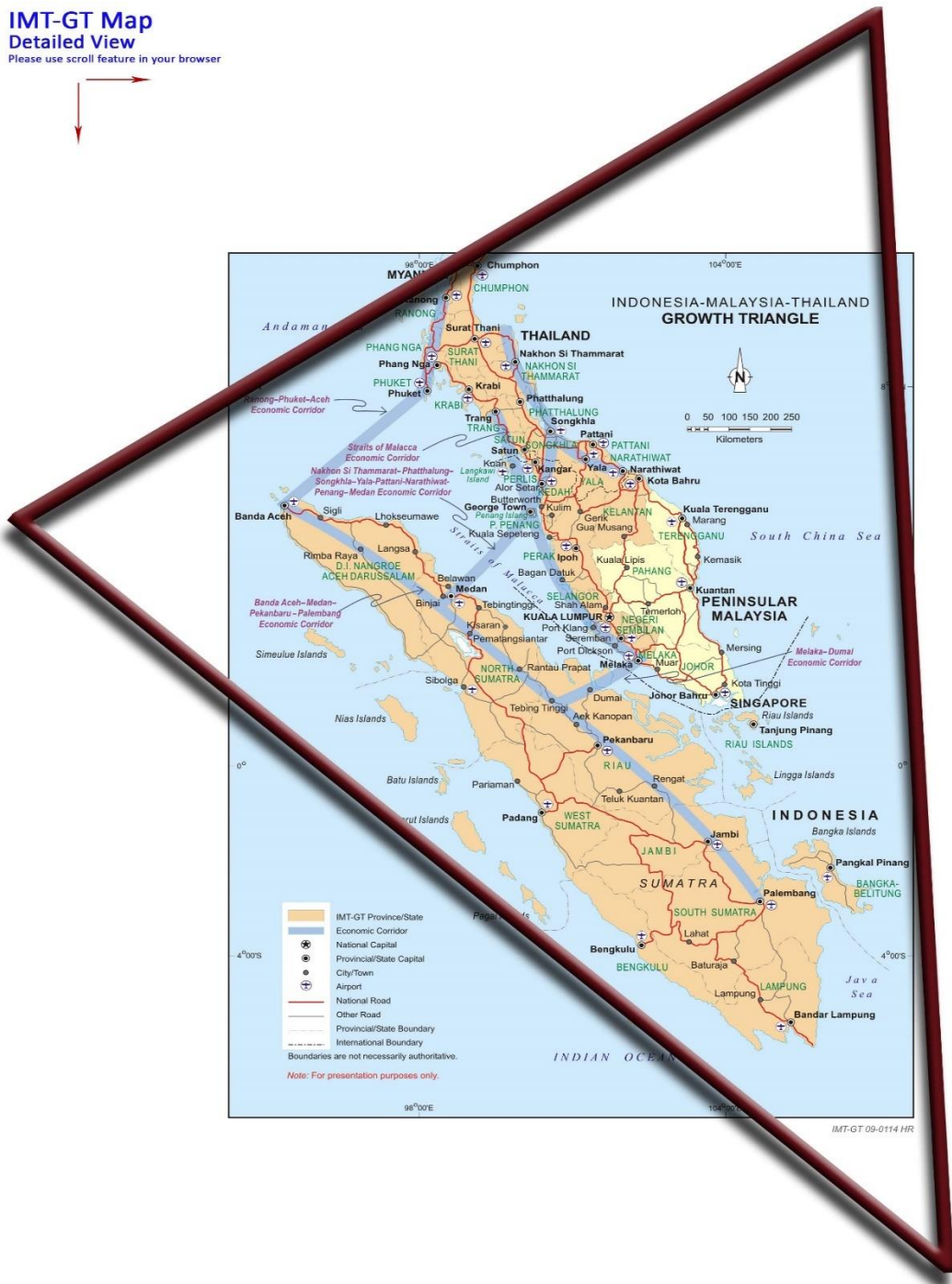
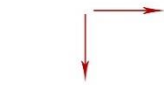
Grafika č. 20 komplementarita zdrojů jednotlivých částí IMS-GT



Zdroj: Sparke – Sidaway – Bunnell – Grundy-Warr 2011: 470

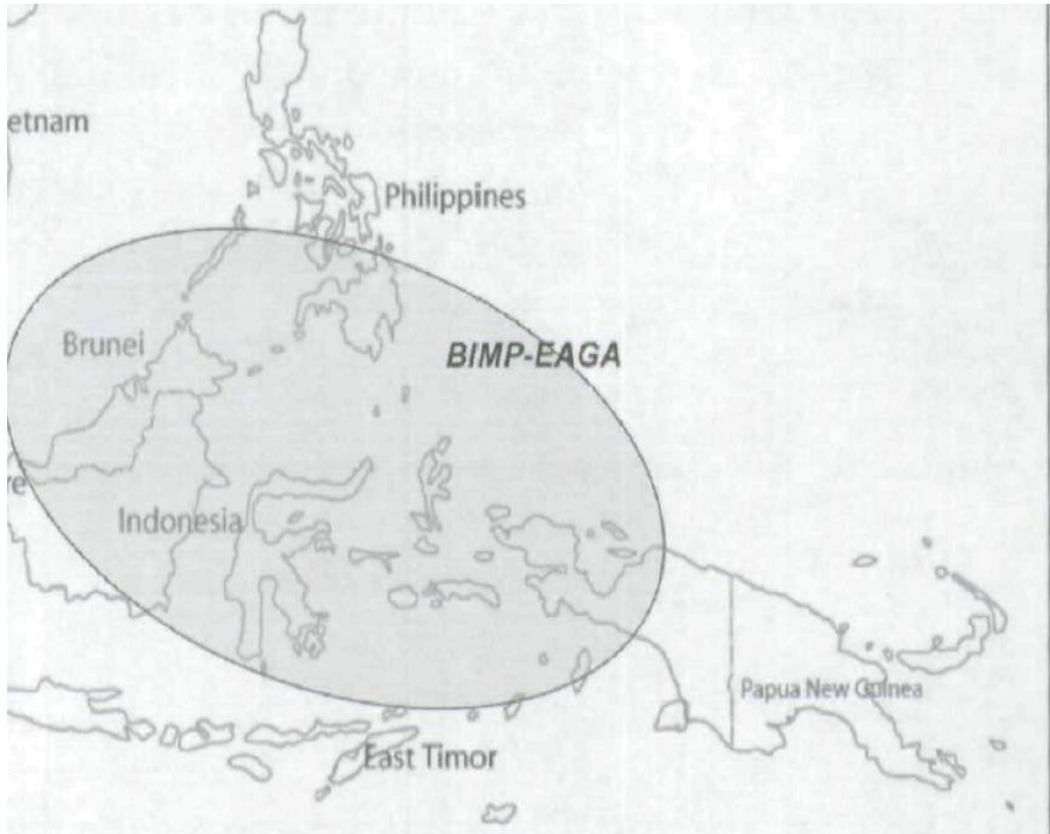
# Mapa č. 21 území IMT-GT

**IMT-GT Map**  
**Detailed View**  
Please use scroll feature in your browser



Zdroj: IMT-GT 2009a

**Mapa č. 22 území BIMP-EAGA**



Zdroj: Dent – Richter 2011: 32